

OFFENTLIGE RUMS POTENTIALE FOR AT MODVIRKE SEGREGERING I FORSTADEN

AALBORG UNIVERSITET
KØBENHAVN

Aalborg Universitet København
A. C. Meyers Vænge 15
2450 København SV
Danmark

Sekretær: Lene Wenstrøm Jørgensen
Telefon: 99 40 97 34
Lene Wenstrøm Jørgensen

Studenterrapport

Uddannelse: By, Bolig og Bosætning

Semester: 10. semester

Titel på projekt:

Offentlige rums potentiale for at modvirke
segregering i forstaden

Projektperiode: 1. februar – 10. juni 2021

Vejleder: Marie Stender

Studerende:

Astrid Marie Astrupgaard

Antal tegn (inkl. Mellemrum): 177.602

Antal normalsider: 74

Afleveringsdato: 10. juni 2021

Resumé:

During the 1960's and 1970's, big social housing areas were built in the suburbs from a welfare ideology providing accessible, healthy housing with and a focus on the green recreational areas. The suburbs were planned by a post war architecture where principles such as rationality and functionality dominated, resulting in physical zoning. Today, we find that the urban field is segregated into an archipelago of enclaves, where homogeneous groups of people live together in more or less isolated communities. This is the result of the both the physical structures as well as the societal changes such as globalization. The segregation within the suburbs weakens the social cohesion in society. Furthermore, marginalized groups risk being even more excluded. This is especially the case in social housing neighborhoods that experience a high concentration of social and physical challenges. Today these neighborhoods are not only segregated from the surrounding city, but also face stigmatizing from especially the political ghettoization.

This thesis explores the social housing neighborhood Vangkvarteret in Holbæk. Due to classification as a so-called ghetto, Vangkvarteret faces a transformation process focused on bringing down the number of family apartments and integrating the neighborhood within the city.

Building on Hajer and Reijndorp's theoretical concept of public domains and cultural exchange, this thesis investigates how public spaces can contribute to social integration and prevent stigmatization. By mapping the diversity of amenities and especially social practices, the analysis identifies and discusses, which public spaces in Holbæk contains the potential to function as a public domain.

The methodology is a case study combining a map-based survey between residents in Holbæk, follow-up interviews, registration of stationary activities in Vangkvarteret, and amenities data from Open Street Map. Data is processed through visual mapping tools that allow for spatial explorations of social practices reported primarily by survey participants.

Abstract

During the 1960's and 1970's, big social housing areas were built in the suburbs from a welfare ideology providing accessible, healthy housing with a focus on the green recreational areas. The suburbs were planned by a post war architecture where principles such as rationality and functionality dominated, resulting in physical zoning. Today, we find that the urban field is segregated into an archipelago of enclaves, where homogeneous groups of people live together in more or less isolated communities. This is the result of both the physical structures as well as the societal changes such as globalization.

The segregation within the suburbs weakens the social cohesion in society. Furthermore, marginalized groups risk being even more excluded. This is especially the case in social housing neighborhoods that experience a high concentration of social and physical challenges. Today these neighborhoods are not only segregated from the surrounding city, but also face stigmatizing from especially the political ghettoization.

This thesis explores the social housing neighborhood Vangkvarteret in Holbæk. Due to classification as a so-called ghetto, Vangkvarteret faces a transformation process focused on bringing down the number of family apartments and integrating the neighborhood within the city.

Building on Hajer and Reijndorp's theoretical concept of public domains and cultural exchange, this thesis investigates how public spaces can contribute to social integration and prevent stigmatization. By mapping the diversity of amenities and especially social practices, the analysis identifies and discusses which public spaces in Holbæk contains the potential to function as a public domain.

The methodology is a case study combining a map-based survey between residents in Holbæk, follow-up interviews, registration of stationary activities in Vangkvarteret, and amenities data from Open Street Map. Data is processed through visual mapping tools that allow for spatial explorations of social practices reported primarily by survey participants.

8 **PROBLEMFELT**
Et segregeret bylandskab

14 **CASEPRÆSENTATION**
Vangkvarteret

- 17 Forbindelser til nærområdet
- 19 Det sociale liv i Vangkvarteret
- 20 Den kommende udvikling af boligområdet
- 22 Valg af case

24 **TEORI**
Møder mellem mennesker i
byens rum

- 26 An archipelago of enclaves
- 27 Offentlige rum fremmer social integration
- 29 Begrænsninger for det offentlige rum
- 30 Offentlige domæner og kulturel udveksling
- 31 Stedets meningstilskrivelse
- 33 Anvendelse af teori

36 **METODE**
Kortlægning af steder

- 38 Kortbaseret survey
- 39 Udformning af survey og dataindsamling
- 41 Datapræsentation
- 43 Registrering af ophold i Vangkvarteret
- 43 Opfølgende interviews
- 45 Visuel analysetilgang
- 48 Analysestrategi

50 **ANALYSE**
Offentlige rum i Holbæk

- 51 Funktionelle rum
- 58 Spatiale praksisser i Holbæk By
- 68 Offentlige domæner i Holbæk by
- 72 Spatiale praksisser i lokalområder
- 77 Udviklingen af Vangkvarteret

84 **DISKUSSION**
Forstadens byliv

88 **KONKLUSION**
Potentialer og barriere for
offentlige domæner i Holbæk

92 **LITTERATURLISTE**

PROBLEMFELT

Et segregeret bylandskab

I 2014 foretog Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter en analyse af segregering i de fire største danske byområder, der konkluderede, at der er en stigende segregering i det danske bylandskab (Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter 2014, 27). Segregeringen er kendetegnet af en fysisk opdeling af byen, hvor forskellige sociale grupper bosætter sig i bestemte geografiske områder, samt en social opdeling af byen, hvor socialt liv og møder sker i lukkede fællesskaber frem for på tværs af sociale, kulturelle og økonomiske skel. Den fysiske og sociale opsplitning af byen truer sammenhængskraften, hvor særligt udsatte grupper risikerer at blive isoleret fra det omkringliggende samfund (Bech-Danielsen m.fl. 2014, 24–25). Det er denne segregeringsproblematik, der er udgangspunktet for specialet.

I øjeblikket er der både et politisk og akademisk fokus på udsatte almene boligområder, der står overfor en række fysiske og sociale udfordringer, som anses som en konsekvens af den stigende segregering. 1960'ernes byggeboom resulterede i, at der i perioden 1960-1979 blev bygget ca. 200.000 nye almene boliger af præfabrikerede betonelementer i de danske forstæder. Visionen var at skabe børnevenlige boligområder, der tilbød et sundt og funktionel boligliv med store, lyse lejligheder. For at sikre trygge rammer for børn orienterede man bebyggelserne indad med store rekreative områder, så de skærmede for trafik og udefrakommende. Gående og kørende trafik blev adskilt, hvor parkeringspladser blev placeret i boligområdernes udkant mens gangstier i den grønne områder forbandt området (Gudmand-Høyer 2020, 95). De almene boligområder blev næsten udelukkende opført i forstæder og var særligt populære blandt middel- og arbejderklassen. Mod slutningen af 1970'erne opstod der dog en række problemer for boligområderne, og efterspørgslen svandt ind. Boligområdernes arkitektur blev genstand for kritik, hvor efterkrigstidens montagebyggeri blev anset som kedelig og monoton. Kritikken påvirkede boligområdernes image, og flere af de røstløse beboere valgte boligområderne fra. I 80'erne viste der sig en lang række byggeskader i montagebyggeriet, der særligt omhandlede betonskader, som krævede en omfattende renovering. En negativ spiral var sat i gang, hvor røstløse beboere fraflyttede områderne, mens udsatte befolkningsgrupper med få økonomiske og sociale ressourcer blev koncentreret i stigmatiserede boligområder, der udefra ansås som mindre attraktive. Boligområderne blev karakteriseret som *samspilsramte*, hvor årsagen til boligområdets problemer skulle findes i et samspil af sociale, økonomiske og fysiske faktorer (Bech-Danielsen og Christensen 2017, 18–23).

I dag, 40 år og en lang række sociale og fysiske indsatser senere, kæmper boligområderne stadig med at overkomme samspillet af problemer og stigmatisering. De boligområder, der har oplevet en stigning af særligt sociale problemer betegnes i dag som *udsatte boligområder*. For at komme problemerne til livs har der været et særligt fokus på at tiltrække ressourcestærke familier til de udsatte boligområder. Siden 00'erne har lovmæssige indgreb, kvarterløft, programbestyrelse, ændring af udlejningsregler og en række boligaftaler forsøgt at skabe balance i de udsatte boligområders beboersammensætning og dermed bryde den segregering, der kendetegner områderne (Bech-Danielsen og Christensen 2017, 28–33). Seneste og gældende boligaftale, *Parallelsamfunds aftalen*, fra 2010 med seneste ændringer i 2018 i *Ghettoplanen*, opgør hvert år en såkaldt *ghettoliste* over udsatte boligområder. Listen opdeler de udsatte boligområder i tre kategorier: 1) udsatte boligområder, 2) ghettoområder og 3) hårde ghettoområder. For at et boligområde defineres som en såkaldt ghetto, skal et boligområde have mindst 1.000 beboere, hvor andelen af ikke-vestlige indvandrere og efterkommere overstiger 50% samt opfylder mindst to af følgende *ghettokriterier*:

1. Andelen af beboere i alderen 18–64 år, der er uden tilknytning til arbejdsmarked eller uddannelse, overstiger 40% opgjort som gennemsnittet over de seneste 2 år.
2. Andelen af beboere dømt for overtrædelse af straffeloven, våbenloven eller lov om euforiserende stoffer udgør mindst 3 gange landsgennemsnittet opgjort som gennemsnit over de seneste 2 år.
3. Andelen af beboere i alderen 30–59 år, der alene har en grunduddannelse, overstiger 60% af samtlige beboere i samme aldersgruppe.
4. Den gennemsnitlige bruttoindkomst for skattepligtige i alderen 15–64 år i området (eksklusive uddannelsessøgende) er mindre end 55% af den gennemsnitlige bruttoindkomst for samme gruppe i regionen (Transport- og Boligministeriet 2020, 83–84).

Udsatte boligområder defineres som områder, der ligeledes opfylder mindst to af de fire kriterier, men som ikke har flere end 1.000 beboere eller hvor andelen af ikke-vestlige indvandrere og efterkommer ikke overstiger 50%. For at et boligområde kan karakteriseres som en såkaldt hård ghetto, skal området gennem de seneste fire år have opfyldt kriterierne for at være et ghettoområde (Transport- og Boligministeriet 2020, 13). Parallelsamfunds aftalen har til formål at ”*ændre områdernes afsondrethed fra de omkringliggende områder og den bygningsmæssige monotonicitet. Og aftalen fremmer blandede boligformer og en blandet beboersammensætning*” (Transport- og Boligministeriet 2020, 13). Parallelsamfundspakken og de tilhørende ghettolister har givet kommuner og boligorganisationer yderligere incitament til fysiske og sociale indsatser, der i stigende grad har fået en bystrategisk karakter, hvor udviklingen af boligområderne kædes sammen den omkringliggende byudvikling (Bech-Danielsen og Christensen 2017, 34).

Parallelsamfunds aftalen og de såkaldte ghettolister har dog været udsat for massiv kritik, siden den blev vedtaget i 2010. Kritikken går blandt andet på anvendelse af ordet *ghetto* og den stigmatisering og de negative konsekvenser det indebærer for beboerne i området, måden ghettokriterierne opgøres på, og at

antagelserne bag aftalen om parallelsamfund er i modstrid med forskning på området. Derudover er der også stor kritik af de nye ændringer i aftalen fra 2018, der særligt vedrører boligområder, der er på den hårde ghettoliste (Danmarks Almene Boliger; Andersen 2019). Når et boligområde er karakteriseret som en såkaldt hård ghetto, betyder det, at området skal nedbringe andelen af familieboliger til 40% inden 2030. Seks måneder efter at et boligområde er kommet på den hårde ghettoliste, skal boligorganisationen indsende en udviklingsplan for realiseringen af dette mål. Nedbringelse kan ske gennem forskellige og supplerende tiltag: Fortætning gennem nybyggeri med andre ejerformer, omdannelse til andre almene boligformer som for eksempel ældre- og ungdomsboliger, salg, tiltrækning af erhverv eller gennem nedrivning (Regeringen 2018, 3–4).

I 2019 blev de første almene boligområder ramt af de nye ændringer fra aftalen i 2018. 28 boligområder var på ghettolisten, hvoraf 15 områder blev betegnet som såkaldte hårde ghettoer. I 2020 var listen dog næsten halveret, hvor 13 boligområder ikke længere var på listen. Af de 13 områder, var fire karakteriseret som såkaldte hårde ghettoer. Disse fire områder skal gennemgå en større udvikling for at nedbringe andelen af familieboliger til 40% inden 2030 (Danmarks Almene Boliger). Et af de områder, der i øjeblikket gennemgår en sådan udvikling, er boligområdet *Vangkvarteret* i Holbæk. Siden 2010 var Vangkvarteret, som det kaldes af beboere i området, på ghettolisten under navnet *Agervang*. Ændringerne i 2018 betød, at området blev karakteriseret som en såkaldt hård ghetto. Selvom området ikke længere er at finde på listerne, skal boligområdet stadig gennemgå en gennemgribende udvikling og nedbringelse af antallet af familieboliger. Boligorganisationen har fået dispensation fra kravet om nedbringelse til 40% til en andel af familieboliger på højst 56% inden 2030 (Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen 2019). Som nævnt tager dette speciale sit udgangspunkt i den eksisterende segregeringsproblematik. Specialet er et casestudie af boligområdet Vangkvarteret i Holbæk, der står overfor en større udvikling de kommende år med det formål at integrere boligområdet i den omkringliggende by og derved bryde segregeringstendensen.

At arbejde så konsekvent med segregeringsproblematikken gennem fysiske omannelser er relativt nyt. Alligevel er der dog allerede en fremtrædende diskurs og tilgang til udviklingen af de såkaldte hårde ghettoområder. Som tidligere nævnt er opfattelsen, at boligområderne er samspilsramte. Boligsociale indsatser er målrettet de sociale problemer, mens de fysiske indsatser herunder renoveringer og nedrivninger er målrettet de fysiske problemer. Antagelsen er, at montagebyggeriets arkitektur er direkte medvirkende til boligområdernes problemer – både de sociale og fysiske. Den overordnede strategi og tilgang til udviklingen er at omdanne områderne til trygge og attraktive boligområder, der hænger fysisk sammen med den omliggende by. Det jeg vil kalde *Ghettodiskursen* definerer områderne som mentalt og fysisk isolerede fra deres omgivelser. Derfor arbejder man ofte med at bryde med montagebyggeriernes lukkede struktur ved at skabe nye forbindelser gennem nye stier og veje og på den måde åbne området op og trække flere mennesker ind i området. Flere steder såsom Gellerupparken i Århus arbejder man også med at lave åbninger *gennem* bygningerne for at invitere folk ind i området. Foruden at skabe forbindelser, er der også

en tendens i udviklingen til at skabe nye tilbud, funktioner og attraktioner, der kan tiltrække mennesker udefra. De store grønne arealer, der er et af kendetegnene ved boligområdernes planlægning, omdannes for eksempel til parkforløb med legepladser og aktivitetsbaner (Gudmand-Høyer 2020, 95–97). Den dominerende tilgang til udviklingen af udsatte boligområder tager altså udgangspunkt i at åbne området op, skabe nye attraktioner, invitere mennesker udefra ind og ændre beboersammensætningen, hvormed antagelsen er, at det vil have en positiv effekt på boligområdets samspil af problemer.

Grundlæggende bygger tilgangen til udvikling af boligområderne på en idé om, at møder på tværs af sociale grupper i fællesarealer vil bryde boligområdets mentale og fysiske isolering og integrere området og dets beboere i den omkringliggende by. Denne tilgang til segregeringsproblematikken har rødder i byplanlægningen og urban teori. Offentlige rum anses som særlige fællesskabsarealer, der kan skabe møder på tværs af sociale grupper. Det fysiske rum danner således ramme for sociale interaktioner og er dermed en central parameter i social integration og styrkelse af sammenhængskraften (Bergsli og Hanssen 2017, 41–43).

En af de centrale byteoretikere, der beskæftiger sig med byers udvikling, er Jane Jacobs, der i 1961 introducerede *The Death and Life of Great American Cities*, som er en kritik af den daværende rationalistiske byplanlægning, som også lå til grund for de almene montagebyggerier. Ifølge Jacobs, kan byplanlægning skabe bydiversitet gennem multifunktionalitet, hvor placering af forskellige funktioner i det fysiske rum vil tiltrække forskellige brugergrupper (Jacobs 1992, 143–51). En anden central byteoretiker er den danske arkitekt Jan Gehl, der i 1971 introducerede bogen *Livet mellem husene*, der var et opgør med funktionalismen og en kritik af den daværende byplanlægning (Gehl 2017, 5). Gehl kritiserede montagebyggeriets byplanideal om store vedligeholdelsesfrie udendørsarealer og spredningen af boliger for at sikre lys og luft, da det reducerede udeaktiviteter (Gehl 2017, 39–43). Ifølge Gehl har de fysiske kvaliteter en indirekte betydning for at sociale aktiviteter udspiller sig i uderummene mellem bygningerne (Gehl 2017, 29–31). I bogen introducerer Gehl fem planlægningsprincipper, der kan etablere fysiske betingelser for hhv. isolation og kontakt: 1) mure/ingen mure, 2) store afstande/små afstande, 3) høje hastigheder/lave hastigheder, 4) flere etager/ét plan, 5) orientering bort fra andre/orientering imod andre (Gehl 2017, 68).

De to byteoretikere, har haft stor betydning for måden vi forstår det fysiske og sociale rums relation, og deres teorier gør sig også gældende i den danske tilgang til fysisk omdannelse af såkaldte hårde ghettoer. Dog er der i nyere tid også kommet en større diskussion af det offentlige rum som fællesskabsarena for social integration. I takt med at samfundet har ændret sig som følge af globaliseringen, er der kommet en større opmærksomhed på, hvad det har af konsekvenser for det sociale liv og offentlige rum. De hollandske kulturgeografer Maarten Hajer og Arnold Reijndorp introducerede i 2001 deres teori om *offentlige domæner* (public domains) og *kulturel udveksling* (exchange). I lyset af ændrede samfundsstrukturer og bylandskab er der opstået en række nye offentlige rum, der adskiller sig fra de traditionelle offentlige rum, vi kender som pladser og gader. De anvender be-

grebet offentlige domæner til at beskrive offentlige rum, hvor der sker en kulturel udveksling mellem forskellige sociale grupper. Den kulturelle udveksling der sker i offentlige domæner, har en integrationsmekanisme, da det fordrer en social interaktion på tværs af sociale grupper. Hermed gives der i det offentlige domæne et gensidigt indblik i forskellige sociale grupper, der kan modvirke stigmatisering (Hajer og Reijndorp 2001, 11–13).

På baggrund af Hajer og Reijndorps teori om offentlige domæner og kulturel udveksling vil dette speciale tage udgangspunkt i offentlige domæner som en modvirkende faktor til den fysiske og sociale opdeling af byen. Med Vangkvarteret som case på et udsat boligområde, der står overfor en større udvikling, som har til formål at skabe bedre integration af boligområdet og den omkringliggende by, vil specialet fokusere på offentlige steder i Holbæk og analysere deres potentiale for at udvikle sig til offentlige domæner. Dette munder ud i følgende problemformulering:

Hvilke offentlige steder i Holbæk har potentiale for at udvikle sig til offentlige domæner, hvor der sker en kulturel udveksling på tværs af sociale grupper, og hvilke mentale og fysiske barrierer står udviklingen overfor?

Herved indskriver specialet sig i segregeringsproblematikken og vil bidrage til at belyse, hvordan offentlige steder, under de rette betingelser, kan fremme forståelse på tværs af sociale grupper og mindske stigmatisering. Specialet er et samarbejde med min arbejdsplads Gehl Arkitekter, der er ansat af Vangkvarterets boligorganisation Lejerbo som rådgivere af en *udvidet helhedsplan* for Vangkvarteret. Helhedsplanen har et bystrategisk sigte for udviklingen af boligområdet og har til formål at omdanne Vangkvarteret til et bæredygtigt boligområde, der er integreret i Holbæk. Specialet vil bidrage med indsigter om, hvordan Vangkvarterets og naboombådernes beboere bruger Holbæk. Allerede nu har specialets dataindsamling og indsigter bidraget med viden om Vangkvarteret, som er blevet integreret i Gehls idékatalog for Vangkvarteres udvikling. Gehls bidrag til specialet er i form af sparring på projektet samt formidling af kontakt til det boligso- ciale team og beboere i Vangkvarteret. Specialets konklusioner er dog udarbejdet uafhængig af Gehls interesser.

CASEPRÆSENTATION

Vangkvarteret

Dette speciale bygger på et casestudie af Vangkvarteret – også kendt som Ager-
vang – i Holbæk. Vangkvarteret er en case på et typisk stort alment montage-
byggeri fra 1960-70'erne, der gennem længere tid har oplevet en koncentration
af sociale og fysiske problemer. Boligområdet har været på regeringens såkald-
te hårde ghettoliste og står derfor overfor en større udvikling, med visionen
at skabe et blandet og bæredygtigt byområde, der er integreret med nabo-
områderne og resten af Holbæk.

Vangkvarteret er et alment boligområde, der administreres af boligorganisa-
tionen Lejerbo og er beliggende i den sydlige del af Holbæk ca. 2 kilometer fra
centrum. Boligområdet bestod oprindeligt af to afdelinger, afdeling 123 opført
i 1965 og afdeling 166 opført i 1970, men blev i 2021 lagt sammen til en samlet
boligafdeling. Samlet består området af 596 familieboliger på 1-4 værelser,
der varierer mellem ca. 36-113m². Vangkvarteret har omkring 1.500 beboere
fordelt i 11 etagebygninger. Frem mod 2019 har området gennemgået en række
renoveringer herunder altaner, facader, nye køkkener samt nyanlagte udendørs
aktivitetsområder og et fælleshus (Holbæk Kommune og Lejerbo 2019).

Vangkvarteret bærer præg af at være opdelt i to afdelinger, der har gennemgået
forskellige renoveringer både mht. boliger, facader og uderum. Den tidligere
afdeling 123, der senest blev renoveret i 2005, består af ni blokke i fire etager.
Blokkene har røde tegltage og er beklædt med gule teglsten i underetagen og
metalplader i grå og hvid i de øvrige etager. Der er indgang fra østsiden og mod
vest har bygningerne inddækkede altaner. Den nyere afdeling 166, der senest
blev renoveret i 2014, ligger længst mod syd og består af fire længere blokke i
fem etager og derudover en tagetage. Blokkens stueetage, der ikke er indrettet
til bolig, er let tilbagetrukket og har facade af beton. De øvrige etager har hvide
pudsede facader, mens tagetagen og taget er beklædt med metalplader. Blok-
kene har inddækkede altaner og røde indgangspartier, der er tilbagetrukket og
har åbent for gennemgang og gennemsyn mellem blokkene. Alle blokkene er
placeret lettere forskudt og tilbagetrukket fra de omkringliggende veje. (Nielsen
m.fl. 2019, 11).

Store, grønne arealer ligger mellem blokkene. Ved afdeling 123 er der små,
nære legepladser foran opgangene, hvor bevoksning skærmer for gennemsyn.
Afdeling 166 har derimod gennemgået en større renovering af udendørsar-

Afd. 123

Fælleshus

Afd. 166

ealer, der bl.a. inkluderer et stiforløb med rød belægning, der løber gennem hele afdelingen og skaber synlighed, en ny aktivitetsbane, en sø og flere åbne legepladser mellem bygningerne. Vejen Agervang adskiller de to tidligere afdelinger, der har lukkede gavlfacader mod vejen. Agervang har parkeringsarealer på begge sider med garager langs arealerne. For enden af Agervang er Fælleshuset, der blev opført i 2013. Fælleshuset har hovedindgang fra Agervang, men terrassen og de store vinduer ind til fælleslokalerne vender ud mod aktivitetsbanen og søen. Agervang er en central vej i boligområdet, men bidrager med sit udtryk til en opdeling af området i to (Nielsen m.fl. 2019, 9–11).

Forbindelser til nærområdet

Den østlige del af Vangkvarteret grænser helt op til Holbæk Fælled, der hæver sig op over boligområdet. Fælleden er et fredet, åbent naturområde på ca. 150 hektar og er et populært rekreativt område og anvendes til mange forskellige aktiviteter. Der er to etablerede veje direkte fra Vangkvarteret til Fælleden og flere menneskeskabte veje gennem krattet. De etablerede veje er dog forfaldne, og der er ikke skabt direkte forbindelse mellem boligområdets stier.

Syd for Vangkvarteret ligger et erhvervsområde, der grænser ud til Roskildevej, mens der vest for boligområdet er et parcelhuskvarter, *Vangparcelhuse*, med omkring 176 enfamiliehuse. Nord for Vangkvarteret er et nyt boligområde, *Holbæk Have*, under udvikling. Boligområdet skal rumme 600-900 private og almene boliger samt nye institutioner. På nuværende tidspunkt er 100 boliger allerede under opførelse. Nordøst for Vangkvarteret er Holbæk By Skole, *Bjergmarkskolen*, og et parcelhuskvarter, *Højenparcelhuse*. Derudover ligger der en række børnehaver og offentlig transport tæt på boligområdet.

Adgangsvejen til Vangkvarteret er vejen Mellemvang, der mod syd ender ud i Roskildevej og mod nord i Holbæk Have. Mellemvang fremstår som en grøn vej, hvor store træer og buske skærmer indsyn i boligområdet og villakvarterets baghaver. Den nordlige del af Vangkvarteret, den tidligere afdeling 123, grænser op til den store vej Holbæk Have, hvor boligområdet er hævet op og parkeringspladser og stålhegn vender mod vejen. Vangparcelhusene og Vangkvarteret er forbundet via en sti mellem Agervang og Mosevang.

Nærområdet til Vangkvarteret indeholder både boligområder med typisk enfamiliehuse, nye boligområder, institutioner, erhvervsområde og et stort rekreativt naturområde. Vangkvarteret fremstår dog som fysisk afskærmet fra nærområdet, hvor bevoksning, forhøjninger, hegn og parkeringspladser skærmer området og afgrænser det fra nærområdet.

Illustration af nærområde

Det sociale liv i Vangkvarteret

Vangkvarteret er ikke alene et eksempel på 60'ernes byplanlægning, hvor områdets fysiske udtryk afspejler datidens velfærdsvision, men også et eksempel på et samspilsramt udsat boligområde. Siden 2008 har Vangkvarteret haft en boligsocial indsats, der har bidraget til en positiv udvikling af området. Boligområdet opleves i dag som velintegreret, hvor alle områdets beboergrupper deltager i områdets sociale liv og demokrati (Holbæk Kommune og Lejerbo 2019a).

Fælleshuset danner rammen for Vangkvarterets sociale liv og den boligsociale helhedsplans indsatser. Områdets boligsociale team driver fælleshuset og igangsætter en række tiltag og aktiviteter, der bidrager til områdets positive udvikling. Fælleshuset rummer en række faste aktiviteter såsom jobrådgivning, sundhedsrådgivning, beboervejledning, lektiecafe, familiecafe, fællesspisning, gymnastik, syning og kunstcafe. Derudover igangsætter det boligsociale team også aktiviteter og tiltag i og uden for området såsom bemanding og træning på aktivitetsbanen, et samarbejde med den lokale Rema1000, der afleverer overskudsmad til gratis afhentning af beboerne, påskejagt, halloween og julestue for børnefamilier i kvarteret og et samarbejde med den lokale skole om uddannelsesmuligheder. Foruden aktiviteter og tiltag igangsat af det boligsociale team er der 11 klubber i Vangkvarteret, der bl.a. inkluderer en mande- og kvindeklub, scrabbleklub, hobbyværksted, akvarieklub og en haveforening (Lejerbo).

Den positive udvikling ses ikke kun i det sociale liv i området, men også på ghettolisterne. I 2010 blev den første såkaldte ghettoliste offentliggjort, hvor Vangkvarteret optrådte under navnet Agervang. Vangkvarteret har bevæget sig fra at opfylde alle såkaldte ghettokriterier til kun at opfylde kriterierne for andelen af efterkommere og indvandrere fra ikke-vestlige lande, andelen af beboere der alene har en grunduddannelse og andelen af beboere uden for arbejdsmarkedet eller uddannelse i 2018. Ved den seneste offentliggørelse fra december 2020 optræder boligområdet ikke længere på listen. For at fortsætte den positive udvikling arbejdes der stadig med boligsociale indsatser i området, der har særligt fokus på psykisk sårbare. Den boligsociale helhedsplan for området rummer dog aktiviteter inden for emnerne: familier, kriminalpræventiv, kommunikation, kultur og fritid, trivsel, sundhed og beskæftigelse (Holbæk Kommune og Lejerbo 2019a; Det Boligsociale Danmarkskort).

Den kommende udvikling af boligområdet

Vangkvarteret var i årene 2010 til 2019 placeret på ghettolisterne og overgik derfor til at blive karakteriseret som en såkaldt hård ghetto. Som konsekvens heraf skal boligområdet nedbringe andelen af almene familieboliger til højst 56 % inden 2030. Holbæk Kommune og Lejerbo har udarbejdet en udviklingsplan for området, der indeholder en vision om at ”omdanne Agervang (Vangkvarteret) til et blandet og bæredygtigt byområde, integreret med naboområderne og resten af Holbæk” (Holbæk Kommune og Lejerbo 2019b, 4). Udviklingsplanen indeholder en række tiltag, der er inddelt i tre overordnede spor:

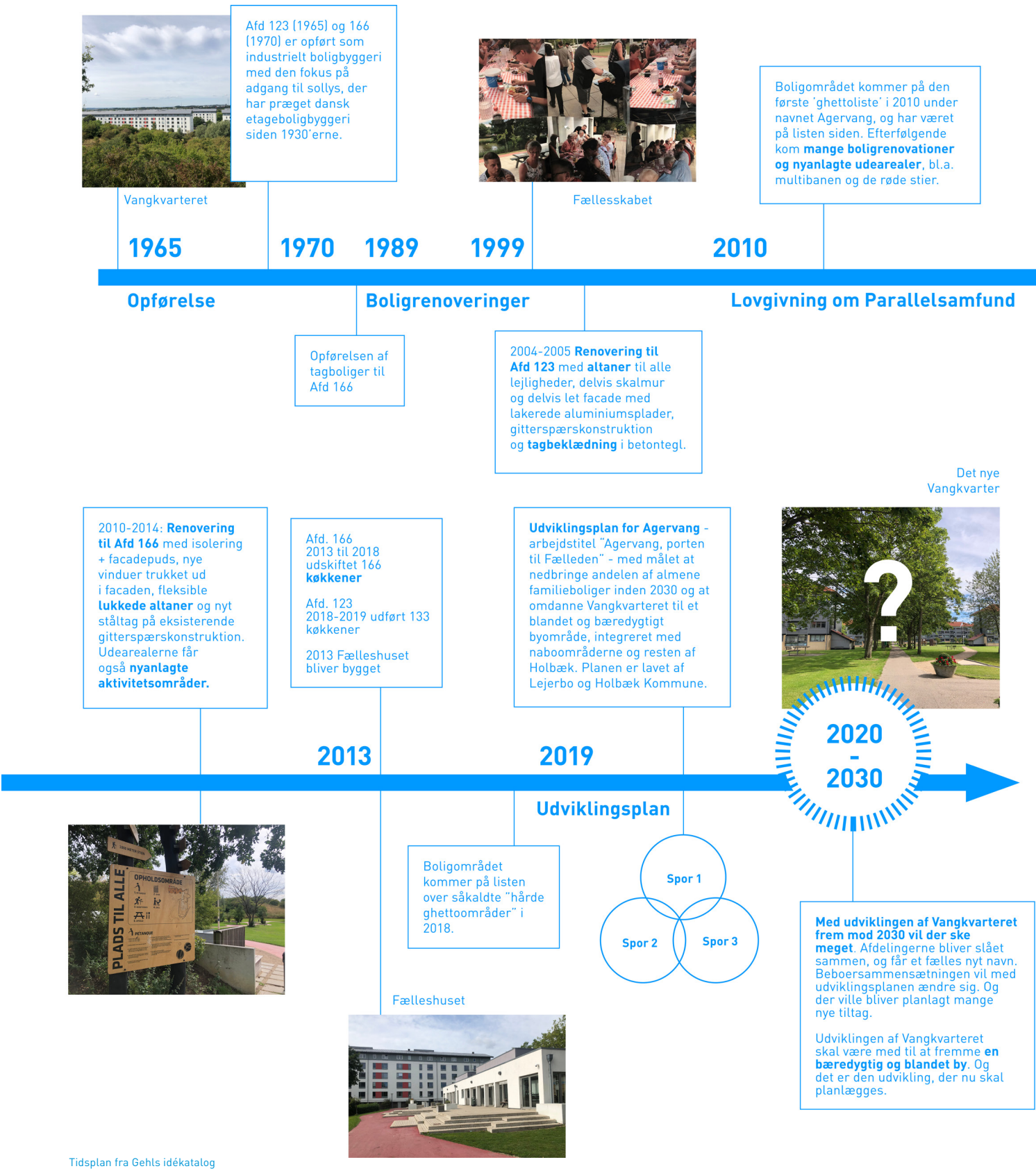
- 1. Nedbringelse af antallet af almene familieboliger samt omdannelse af boligområdet til et sammenhængende bæredygtigt bykvarter
- 2. En ny fortælling om Vang
- 3. De parallelle indsatser

Med tiltagene er målet bl.a. at reducere antallet af familieboliger fra de nu-værende 596 til maksimalt 376 familieboliger. Dette skal ske gennem om-mærkning af eksisterende boliger til almene ungdoms- og ældreboliger, salg af eksisterende boliger samt etablering af offentlige/kommunale funktioner og eventuelt erhverv. Derudover er planen, at der skal opføres nybyggeri i området, der vil bidrage til at nedbringe andelen af familieboliger (Holbæk Kommune og Lejerbo 2019b, 7–10).

Der igangsættes også en række tiltag, der skal gøre Vangkvarteret attraktivt for nye tilflyttere. Dette indebærer en styrkelse og udvikling af uderum og nye aktiviteter med fokus på grønne kvaliteter, etablering af flere forbindelser på tværs af naboområder der styrker sammenhængen med Holbæk samt en imageindsats, der skal styrke og organisere nye fællesskaber og formidle udviklingen af Vangkvarteret (Holbæk Kommune og Lejerbo 2019b, 10–13).

Udviklingsplanen retter sig særligt mod fysiske omdannelser af boligområdet, der skal sikre, at Vangkvarteret bliver et attraktivt, blandet boligområde. Nye forbindelser, veje, stier og attraktionsværdier i området skal være med til at binde boligområdet sammen med nærområderne og Holbæk. Til den videre proces er Gehl Arkitekter ansat som rådgivere af Lejerbo. Gehl Arkitekter skal arbejde på en udvidet Helhedsplan med afsæt i Udviklingsplanen. Dette indebærer bl.a. et idékatalog for Vangkvarteret, en baseline undersøgelse af livet i Vangkvarteret og forbindelser til nærområdet, midlertidige pilotprojekter samt arealanvendelse og vision for den fysiske planlægning. Derudover er Rekommanderet ansat af Lejerbo til at rådgive på dialog og fortælling, hvilket indebærer udarbejdelsen af et nyt navn, hvor Vangkvarteret omdøbes til Holbæk Vang, en kernefortælling om Vangkvarteret samt en image- og kommunikationsstrategi og årshjul for aktiviteter. De to teams vil samarbejde om arbejdet med den udvidede helhedsplan, således at arbejdet er samlet og koordineret fra start.

Tidslinje over udviklingen af Vangkvarteret

Valg af case

Vangkvarteret er valgt som case, da det er et typisk eksempel på et alment boligområde opført som montagebyggeri i 1960-70'ernes forstæder. Den fysiske struktur afspejler datidens planlægningsidealer med store funktionelle familieboliger, adskillelse af gående og kørende trafik og adgang til store, grønne vedligeholdelsesfrie opholdsarealer. Boligområdet er afskærmet fra de omkringliggende parcelhuse og erhvervsområde gennem bevoksning og terrænbearbejdning, så området fremstår som fysisk og trafikalt adskilt fra det omkringliggende. Casen kan ses som eksempel på et alment boligområde, der har lidt under konsekvenserne af de økonomiske problemer, de omfattende byggeskader, kritikken af montagearkitekturen og den kommunale anvisningsret, der startede en negativ spiral for boligområdet og dets omdømme.

Vangkvarteret er et udsat boligområde, der er samspilsramt af i dag fysiske og sociale problemer. Gennem den boligsociale indsats har særligt de sociale faktorer gennemgået en positiv udvikling. Allerede i begyndelsen af 00'erne startede de første renoveringer af Vangkvarteret, der i starten omfattede byggeskader, men senere hen også inkluderede omdannelse af udearealerne. Frem til i dag har de fysiske ændringer altså koncentreret sig alene om boligområdet, men med den nye udviklingsplan, der følger som konsekvens af områdets placering på den hårde ghettoliste, arbejdes der med en bystrategisk tilgang til udvikling af Vangkvarteret. Visionen om at skabe et blandet og bæredygtigt boligområde, der er integreret i Holbæk, følger altså den dominerende tilgang til udviklingen af almene boligområder. Den eksisterende diskurs om udsatte boligområder som mental og fysisk isoleret, gør sig ligeledes gældende i udviklingsplanen for området, hvor udviklingsplanen har til formål at bryde denne isolering og integrere området. Vangkvarteret er altså også en case på den dominerende bystrategiske tilgang til udviklingen af udsatte almene boligområder.

TEORI

Møder mellem mennesker i byens rum

De store almene montagebyggerier fra 1960'erne og frem er planlagt som selvstændige enheder, der er fysisk og trafikalt afkoblet fra den omkringliggende by. Denne type planer er en del af efterkrigstidens rationelle og modernistiske arkitektur. Efterkrigstidens arkitektur rummede en række velfærds- og planlægningsidealer, som ikke alene omfattede de almene boligområder, men også de forstæder, som områderne er placeret i. Den kritik der fulgte kort efter boligområdernes opførelse, vedrørte ikke kun montagebyggeriet, men også forstædernes monofunktionelle karakter (Bech-Danielsen og Stender 2017, 15–16). Efterkrigstidens forstæder er kendetegnet af en enklavestruktur med klare grænser mellem de forskellige kvarterer, der fremstår som adskilte øer. Forstædernes monofunktionelle karakter og zoneopdeling vedrører både funktionel zoning, trafikale separation, visuelle barrierer og sociale skel (Bech-Danielsen 2013, 95–96).

Forstædernes funktionelle zoneopdeling omhandler en opdeling af zoner til hhv. beboelse i parcelhuskvarterer og almene boligområder, produktion i erhvervsområder, rekreation i grønne områder, handel i butikcentre og bycentre samt trafik. Zonerne er afgrænsede områder med tydelige skel, der indeholder hver deres funktion. Den trafikale separation er kendetegnet af en opdeling mellem bløde trafikanter og kørende trafik. De bløde trafikanter er typisk på afstand fra den kørende trafik i selvstændige stisystemer for cyklister og fodgængere, der bevæger sig gennem forstadens forskellige zoner uden om de trafikale veje. Den kørende trafiks vejnet er ikke alene adskilte fra gående og cyklister, men også fra friarealer og boligområderne, hvor den kørende trafik føres gennem ankomstveje, der resulterer i store parkeringspladser i forstadens zoner. Vejnet bidrager således til at opsplitte forstadens funktioner i adskilte øer. Den visuelle opsplittning er kendetegnet af kraftig beplantning, terrænforskelle, hegn, støjvolde og introverte bebyggelser, der vender væk fra omgivelserne. Disse elementer virker som visuelle barrierer mellem forstadens zoner. De hidtil beskrevne tre former for opsplittning er alle fysiske, mens det fjerde kendetegn for forstædernes zoneopdeling vedrører en social opdeling. Det ses, at mennesker bosætter sig mere eller mindre bevidst i enklaver med mennesker fra samme sociale gruppe, hvor de kan spejle sig i hinandens livsstil og normer (Bech-Danielsen 2013, 96–106). Hermed er forstædernes enklaver ikke alene kendetegnet af monofunktionalitet, men også af monokulturer, hvor der er en tendens til, at sociale grupper indgår i lukkede fællesskaber. Forstædernes enklavestruktur er altså kendetegnet af segregering, der både vedrører en fysisk og social opsplittning.

Det kan diskuteres om den dominerende diskurs om udsatte boligområder som mental og fysisk isoleret er retvisende. Som det ses, er den mentale og fysiske adskillelse, som udsatte boligområder er kendetegnet af, et symptom for efterkrigstidens arkitektur og en general tendens for de danske forstæder. Segregering opleves dog ikke lige problematisk i forstæderne, som ved de udsatte boligområder. Årsager hertil er, at man i de udsatte boligområder finder en koncentration af mindre ressourcestærke og udsatte borgere, hvor frygten er, at de isoleres fra det omkringliggende samfund. Der er altså risiko for, at der udvikler sig et parallelsamfund i forstæderne, der hæmmer integrationen og svækker sammenhængskraften (Bech-Danielsen 2013, 101–2).

Risikoen for udvikling af et parallelsamfund øges af den stigmatisering, som udsatte boligområder oplever. Stigmatiseringen startede allerede som følge af kritikken af efterkrigstidens arkitektur, da det havde konsekvenser for de store almene boligområders renommé (Bech-Danielsen 2013, 102). Også retorikken og diskursen om udsatte boligområder som isolerede ghettoer eller *huller i Danmarkskortet*, som den tidligere Statsminister Lars Løkke Rasmussen benyttede i sin nytårstale i 2018, påvirker boligområdernes omdømme. Diskursen bliver altså både anvendt politisk som for eksempel i Lars Løkke Rasmussens nytårstale, i lovgivning som ved ghettopakken, der blev introduceret med ændringerne af Parallelsamfundsftalen i 2018 samt i de danske medier, der ofte anlægger et negativt perspektiv på de udsatte boligområder (Stender og Mechlenborg 2020). Billedet af udsatte boligområder som isolerede bliver kun forstærket gennem forstadsstrukturen, hvor opsplitting af funktioner og trafik resulterer i, at borgere, der ikke bor i boligområderne, ikke bevæger sig gennem eller kommer i områderne. Også de visuelle barrierer kan have konsekvenser for oplevelsen af boligområderne udefra, da de skærmer for indsyn og dermed kan bidrage til at fastholde mediernes beskrivelser (Bech-Danielsen 2013, 96–106). Der opstår hermed en negativ spiral for de udsatte boligområder, hvor områdets stigma fastholder boligområdets omdømme, der får sværere ved at tiltrække mere ressourcestærke beboere. Den segregering og stigmatisering der finder sted i forstæderne opleves altså særlig problematisk for de udsatte boligområder, da der er risiko for at fastholde beboerne i udsatte positioner.

An archipelago of enclaves

Efterkrigstidens forstæder er som beskrevet kendetegnet af en monofunktionel og monokulturel zoneopdeling. Enklavestrukturen bidrager hermed til en segregering gennem fysisk og social opdeling. Den sociale opdeling der finder sted skal dog ikke alene ses som en tendens, der gør sig gældende i efterkrigstidens forstæder. At bosætte sig i monokulturelle enklaver og indgå i lukkede fællesskaber med mennesker fra samme sociale gruppe, der deler livsstil og normer, er en generel samfundstendens. Hajer og Reijndorp beskriver nutidens bylandskab og samfund som *“an archipelago of enclaves, and people from different backgrounds have developed ever more effective spatial strategies to meet the people they want to meet, and to avoid the people they want to avoid”* (Hajer og Reijndorp 2001, 53). Den fysiske og sociale opdeling af byen skal altså ikke alene forstås som et resultat af byplanlægningen, men i høj grad også forstås gennem de sociale processer, hvorved segregeringen finder sted.

Til at forstå, hvad der ligger til grund for dette bylandskab, trækker Hajer og Reijndorp på den spanske sociolog Manuel Castells’ begreb *netværkssamfund*. Ifølge Castell skal spatiale strukturer ses i sammenhæng med samfundsstrukturer. Rummet er et udtryk for samfundsstrukturen og er derfor uadskillelig fra de sociale processer og forandringer (Castells 2012, 46). Castell introducerer i 1991 begrebet *netværksamfund* til at beskrive samfundets spatiale og sociale strukturer. De sociale forandringer, der kendetegner netværkssamfundet, skal forstås i sammenhæng med globaliseringen, der bl.a. har medført nye informations- og kommunikationsteknologier, nye transportsystemer og en øget mobilitet samt en ny global økonomi og politiske forandringer (Castells 2000, 9–13). Alt dette har tilsammen resulteret i en stigende urbanisering og individualisering, som kommer til udtryk i den spatiale struktur (Castells 2012, 46–47). Den traditionelle by er erstattet af en ny urban form, der forbinder byer, forstæder og rurale områder i et interaktivt netværk af funktioner. I netværket konstruerer mennesker deres eget individuelle netværk af socialt homogene steder, der er fysisk let tilgængelige. I det individuelle valg af steder ligger også en *mobility of avoidance*, hvormed menes et bevidst fravalg af steder, der ikke er attraktive for individet. Med udgangspunkt i dette kan man forstå bylandskabets enklavestruktur som forskellige individuelle netværk, der former socialt homogene steder (Hajer og Reijndorp 2001, 56–57).

Offentlige rum fremmer social integration

Hvis netværkssamfundet resulterer i, at vi fravælger steder med folk, der ikke ligner os selv og tilvælger områder med ligesindede, hvordan er det så muligt at bryde segregeringen og skabe blandede områder? Potentialet for at skabe social integration skal findes i de offentlige rum. Ifølge Castell, har den offentlige sfære bevæget sig fra de offentlige institutioner til det offentlige rum. Offentlige rum defineres som steder, hvor der opstår en spontan social interaktion mellem mennesker på tværs af sociale grupper (Castells 2012, 52–53). For at bygge bro mellem enklaverne er det altså nødvendigt at skabe steder, der er attraktive for individuelle netværk på tværs af sociale grupper. Hermed bliver de attraktive steder centrale knudepunkter i netværksstrukturen, der kan fremme møder på tværs af de socialt homogene enklaver.

Inden for byteorien er der en tradition for, at offentlige rum fremhæves som centrale steder for social integration. Offentlige rum som gader, parker og pladser anses som *mødesteder* for mennesker på tværs af sociale og kulturelle skel. Mødet med andre livsstile, holdninger, idéer, kultur og praksisser skaber forståelse på tværs. De sociale møder i det offentlige rum bidrager altså til at reducere fordomme og fremmer tolerance mellem forskellige sociale grupper (Bergsli og Hanssen 2017, 41). Offentlige rum er derfor væsentlige for at fremme social integration. I netværkssamfundet, hvor individer kreerer deres eget netværk, er det vigtigt, at steder er attraktive for flere forskellige sociale grupper. De fysiske rum, hvad de indeholder og de aktiviteter der finder sted, er altså væsentlige forudsætninger for mødet mellem mennesker. De tidligere introducerede byteoretikere, Jane Jacobs og Jan Gehl, rettede fokus på en række karakteristika ved det fysiske rum, der er centrale for at skabe mødesteder og som har haft stor indflydelse på nutidig byplanlægning.

Jacobs har fokus på, hvordan de fysiske strukturer kan skabe bydiversitet. Hun fremhæver fire måder et område kan opnå bydiversitet: 1) der må være flere forskellige funktioner til stede, da det sikrer forskellige brugergrupper af stedet, 2) bygningerne må være korte, så der skabes bedre flow af fodgængere i gaderne, 3) boligtyperne må variere, så det sikrer beboere med forskellige indkomsttyper, 4) der må være en tæthed af mennesker uanset deres formål (Jacobs 1992, 150–51). Særlig det første punkt, multifunktionalitet, er væsentlig for at skabe steder, der er attraktive for forskellige sociale grupper. Jacobs skelner mellem to former for funktioner: *primary use* og *secondary use*. Primary use er funktioner, der er årsagen til, at der er mennesker på stedet. Dette kan for eksempel være erhverv, boliger, uddannelse samt rekreative, kulturelle og offentlige funktioner som museer og biblioteker. Derudover må der også være secondary use til stede, som er funktioner, der servicerer brugerne af de primære funktioner, som for eksempel butikker og kaffebarer. Gennem denne multifunktionalitet sikres det, at der kommer brugergrupper med forskellige formål i rummet (Jacobs 1992, 161–63).

Ligesom Jacobs fremhæver Gehl en række fysiske forhold, der påvirker aktiviteterne eller brugen af rummet. Gehl skelner mellem tre slags aktiviteter: 1) nødvendige, 2) valgfrie og 3) sociale. Nødvendige aktiviteter er aktiviteter såsom at tage på arbejde, gå i skole, handle ind og vente på bussen. Der er altså i høj grad hverdagsaktiviteter, som mennesker er nødt til at udføre. Derfor påvirkes de også kun minimalt af de fysiske forhold. Valgfrie aktiviteter udføres derimod ikke af nød, men af egen fri vilje, som for eksempel at gå en tur. De fysiske forhold har stor betydning for, om de valgfrie aktiviteter finder sted, da de ofte er kendetegnet af rekreative udendørsaktiviteter forbundet med nydelse. Sociale aktiviteter forudsætter derimod en tilstedeværelse af andre mennesker. Dette indebærer for eksempel børn, der leger med andre børn, folk der hilser eller er i samtale samt deltagelse i forskellige fællesaktiviteter. Derudover indebærer de sociale aktiviteter også passiv kontakt som at se og høre andre mennesker. De sociale aktiviteter opstår som følge af de to øvrige aktivitetsformer. De nødvendige og valgfrie aktiviteter skaber en brug af rummet, som kan resultere i sociale aktiviteter, hvor mennesker møder eller passerer hinanden. De sociale aktiviteter kan altså ses som en følgevirkning eller konsekvens af, at mennesker færdes eller opholder sig i rummet. De fysiske forhold har ikke indflydelse på de sociale kontakters kvalitet, indhold og intensitet, men kan i stedet påvirke tilstedeværelsen af andre mennesker, mødemuligheder og muligheden for passive kontakter (Gehl 2017, 7–11). Ifølge Gehl vil mennesker og deres aktivitet tiltrække flere mennesker, da man vil orientere sig mod andre, opholde sig og færdes, hvor der også er andre mennesker. Rummets fysiske udformning skal bestræbe sig på at skabe mødemuligheder på forskellige niveauer for dermed at genere møder og vedligeholde sociale processer (Gehl 2017, 21).

Begrænsninger for det offentlige rum

Som følge af globaliseringens forandringer er der opstået en kritik af nutidens byrum og hvorvidt de fungerer som offentlige rum, der genererer møder på tværs af sociale grupper. Globaliseringen har ikke alene medført et ændret bylandskab kendetegnet af socialt homogene enklaver, men det har også

ændret karakteren af byens rum. Kritikken omhandler i overordnede træk to kendetegn ved globaliseringen: 1) en øget bykonkurrence og kommercialisering af byens rum, og 2) udvikling af nye typer *transitrum*. Byer anses som centrale knudepunkter i det globaliserede netværk, hvor byerne er centre for økonomisk vækst (Sassen 2005, 30–31). Derfor er der opstået en øget bykonkurrence, hvor byerne kæmper om at tiltrække økonomiske ressourcer. Dette resulterer i, at byerne i høj grad designs og planlægges mod at tiltrække bestemte livsformer, der komplimenterer byernes konkurrencedygtighed (Pedersen 2011, 40–45). Til at skabe en attraktiv by anvendes der i højere grad bybranding som et bystrategisk værktøj til at promovere særlige stedkvaliteter og atmosfærer i byen. Bybrandingen opererer dog efter en markedslogik, der resulterer i en kommercialisering og privatisering af byens rum (Löfgreen 2015, 75–76). Den amerikanske sociolog Sharon Zukin anvender begrebet *Disneyfication* til at beskrive, hvordan kommercialiseringen resulterer i homogenisering af byens rum. De samme kommercielle restauranter, butikker og underholdningsindustrier overtager byens rum. Hermed repræsenterer byer på tværs af det globale netværk den samme standardiserede forbrugskultur (Zukin 2009, 14). Den øgede bykonkurrence, bybranding og kommercialisering af byens rum ender altså i en homogenisering af byerne, der bidrager yderligere til en segregering af befolkningen.

At planlægge byer efter bestemte livsformer hæmmer altså mødet mellem mennesker på tværs af sociale grupper og modarbejder den sociale integration. Udviklingen af nye transportsystemer og øget mobilitet i globaliseringen har også skabt en række nye *transitrum*. Dette er rum, der er kendetegnet ved bevægelse og transit frem for ophold, som for eksempel motorveje og lufthavne. Rummene designs som friktionsløse anonyme steder, hvis funktion er at facilitere mobilitet. Transitrummene står i kontrast til de traditionelle offentlige rum, da deres fysiske udformning modvirker kontakt mellem mennesker (Cresswell 2004, 6). Det ses altså, at byens rum ændrer sig som følge af globaliseringen. Den fysiske struktur af disse globaliserede byrum bidrager til en yderligere segregering af byen og hæmmer den sociale interaktion. Idealet om offentlige rum som mødesteder synes altså udfordret af disse globaliseringstendenser.

Et andet kritikpunkt af byrum omhandler dog selve idealet om det offentlige rum. Her er det forståelsen af møders positive effekt på social integration, der er genstand for kritik. Geografen Gill Valentine skelner mellem *hverdagsmøder* og *meningsfulde møder*. De møder, der ofte finder sted i byens rum, er hverdagsmøderne, hvor mennesker udviser general høflighed over for hinanden på tværs af sociale grupper. Valentine mener, at det er en fejlslutning at fortolke denne høflighed som et udtryk for respekt. I stedet skal det snarere forstås som en samfundsnorm om, hvordan man opfører sig i det offentlige rum. Meningsfulde møder er derimod møder, der skaber social forandring. I disse møder sker der en ændring af værdier og holdninger, der bevæger sig ud over det enkelte møde til at omfatte en generel gensidig respekt for andre sociale grupper og kulturer. Vi finder altså en kritik af den grundlæggende idé om, at møder og passiv kontakt mellem mennesker kan resultere i social integration. Ligeledes er hun kritisk overfor begrebet tolerance, da det indeholder en implicit magt

om at nogen tolererer, mens andre bliver tolereret. Ifølge Valentine er det en romantisering at tro, at hverdagsmøder mellem sociale grupper alene er nok til at danne gensidig respekt. Hun mener, at der skal være større opmærksomhed på, hvordan vi skaber rum, der fordrer meningsfulde møder (Valentine 2008, 325–30).

Vi ser altså i dag byer som er præget af globaliseringen og den privatisering, kommerialisering samt homogenisering af byens rum, hvor mennesker selv-segregerer i individuelle netværk. Spørgsmålet er, hvor kan der ske meningsfulde møder på tværs af sociale grupper hvormed social integration fremmes og broer mellem socialt homogene enklaver bygges?

Offentlige domæner og kulturel udveksling

Kulturgeograferne Hajer og Reijndorp abonnerer også på den dominerede idé, at det offentlige rum har en central funktion for den sociale integration og styrkelse af sammenhængskraften. De mener dog, ligesom Valentine, at den dominerende kulturpolitiske ideologi om det offentlige rum som et mødested er et romantiseret billede. Den selv-segregering, der finder sted i de individuelle netværk, betegner de som et *à la carte* brug af byens rum. Individer udvælger steder til at indgå i deres netværk som stemmer overens med deres identitet og livsstil samt fravælger de steder, der ikke gør. Dette resulterer i, at det offentlige rum i højere grad fungerer som transitzoner mellem forskellige socialt homogene enklaver frem for mødesteder, da de spatiale *à la carte* netværk sjældent overlapper (Hajer og Reijndorp 2001, 84).

I *In Search of New Public Domain* (2001) opstiller Hajer og Reijndorp en ny definition af offentlige rum, der faciliterer, hvad Valentine ville karakterisere som, meningsfulde møder på tværs af sociale grupper. Disse rum betegnes de *offentlige domæner* (public domains), som de definerer som: *“those places where an exchange between different social groups is possible and also actually occurs”* (Hajer og Reijndorp 2001, 11). Hajer og Reijndorp anvender bevidst begrebet *exchange* (udveksling), da de mener, at *møder* er et diffust begreb. Begrebet udveksling henter de fra filosofen Immanuel Kant, der skriver: *“making judgement is always based on an exchange with others. It is in this confrontation with other opinion that we develop our own ideas”* (Hajer og Reijndorp 2001, 12). Udveksling indebærer altså en konfrontation med andre sociale gruppers holdninger, livsstil og værdier, hvormed vi bliver bevidste om vores egne ideer og får indblik i andres virkelighed. Den fysiske tilstedeværelse af andre sociale grupper og de forskellige meninger, der er tilknyttet stedet, mener Hajer og Reijndorp, er vigtig for udviklingen af social intelligens og nedbrydelse af fordomme. Den *kulturelle* udveksling, der finder sted i offentlige domæner, har altså en integrationsmekanisme og bidrager til at nedbryde stereotypificering og stigmatisering (Hajer og Reijndorp 2001, 11–13).

Offentlige domæner adskiller sig fra offentlige rum, idet offentlige domæner i egentlig forstand ikke nødvendigvis behøver at være offentlige, men kan være privatejede steder med offentlig adgang. Offentlige domæner kan altså både være traditionelle byrum som gader, parker og pladser, men også privatejede steder (Hajer og Reijndorp 2001, 11). Hajer og Reijndorp tager altså afstand fra,

at en kommerialisering og privatisering af byens rum underminerer steders potentiale for social integration. Ligeledes tager de også afstand fra, at de såkaldte transitrum hæmmer udveksling på tværs af sociale grupper. Som nævnt argumenterer Hajer og Reijndorp for, at vi vælger steder, der stemmer overens med vores identitet og livsstil. Det er derfor ikke stedernes funktioner, der er vigtige for, hvorvidt det har potentiale til at udvikle sig til et offentligt domæne, men i stedet den mening og identitet som mennesker knytter til stedet. De nye former for steder er et vilkår i netværkssamfundet og steder som togstationer, lufthavne, sportsfaciliteter og shoppingcentre opleves af mange mennesker som vigtige offentlige rum. De kommercielle steder og transitrum kan altså på samme måde som de traditionelle byrum, have potentiale for at udvikle sig til et offentligt domæne (Hajer og Reijndorp 2001, 41–49).

Dette betyder i midlertidig ikke, at alle offentlige eller privatejede rum er offentlige domæner. Ifølge Hajer og Reijndorp er et sted et offentligt domæne, når forskellige grupper har interesse i stedet. Stedet skal altså have en plads i den kollektive bevidsthed, hvor mennesker har kendskab og tilknytning til stedet. Derudover skal der være en mangfoldighed af forskellige sociale grupper til stede, der kan have forskellige meninger tilknyttet stedet. Sidst skal der være en dominerende gruppe, med et særligt ejerskab, der dog ikke leder til eksklusion af andre grupper. Dette betegner Hajer og Reijndorp som en *parochialization*, hvor forskellige grupper forsøger at dominere stedet (Hajer og Reijndorp 2001, 84–89). Der opstår dermed en forhandling om stedet mellem de sociale grupper, og man bliver konfronteret med andres virkelighed: *“through the experience of otherness one’s own casual view of reality gets some competition from other views and lifestyles”* (Hajer og Reijndorp 2001, 89). Offentlige domæner er altså steder, der faciliterer en kulturel mobilitet, hvor forskellige sociale grupper oplever andres virkelighed i konfrontation, der muliggør en perspektivændring. Der sker altså en kulturel udveksling.

Stedets meningstilskrivelse

Hajer og Reijndorps teoretiske begreber offentlige domæner og kulturel udveksling udgør det teoretiske fundament for dette speciale. Det er med baggrund heri, at jeg forstår steder, der kan bidrage til social integration og styrke sammenhængskraften i det segregerede bylandskab i Holbæk. I kraft af Hajer og Reijndorp kulturgeografiske udgangspunkt bygger undersøgelsen på en forståelse af steder, som meningsfulde (Hajer og Reijndorp 2001, 33).

Kulturgeografien skelner konceptuelt mellem *rum* og *sted*, hvor *rum* forstås som et abstrakt generelt koncept, der udgøres af koordinater, areal og volumen, mens *steder* forstås som *sociale rum* eller *levede rum*, hvor mennesker investerer mening. Steder er altså rum, der gennem menneskers handlinger gøres meningsfulde (Cresswell 2004, 9–10). Den britisk-amerikanske politiske geograf John Agnew karakteriserer tre aspekter, der gør sig gældende for det meningsfulde sted: *location*, *locale* og *sense of place*. *Location* refererer til, at alle steder har en lokation i rummet, mens *locale* beskriver den materielle form, hvor socialt liv finder sted. *Sense of place* beskriver stedets relation til mennesker og altså den mening mennesker gennem deres aktiviteter knytter til stedet (Agnew

2005, 79–80). Steder har altså modsat rum en specifik lokation, en materialitet hvor hverdagslivet udspiller sig og en relation til mennesker gennem tilknytning. Disse tre aspekter karakteriserer en af de generelle forståelser af steder inden for kultur- og humangeografien (Cresswell 2004, 7–8).

Som tidligere nævnt har globalisering og netværkssamfundet medført en diskussion om stedet og dets betydning. Særligt kommercialiseringen og privatisering af byens rum samt de nyopstået transitrum, har været genstand for diskussion. Den franske antropolog Marc Augé introducerer begrebet *non-places* til at beskrive disse steder. Han mener, at disse steder ikke er kendetegnet af en identitet og sociale relationer og altså ikke indeholder Agnews tre aspekter. Eftersom vi i stigende grad befinder og opholder os i disse lokationer, mener Augé, at de truer steder som en meningsfuld lokation (Hajer og Reijndorp 2001, 44–45). Geografen Edward Relph anvender begrebet *placelessness* til at beskrive globaliseringens fremskredende homogenisering af steder. Den manglende diversitet mellem steder resulterer i et meningstab, da stedernes autenticitet og menneskers autentiske relation til steder trues af homogeniseringen (Agnew 2005, 79). Den kritik, der tidligere er skitseret af globaliseringens indvirkning på steder kan altså forstås som et tab af mening, hvor den øgede mobilitet, non-places og homogeniserede steders manglende historie, autenticitet og identitet truer steder som en meningsfuld lokation.

En anden tilgang til steder i den globaliserede verden finder vi hos den kritiske kulturgeograf Doreen Masseys progressive stedforståelse. Massey anser steder som produceret og konstrueret, og det er derfor ikke relevant at tale om et steds rene autenticitet og unikke identitet. I stedet skal stedet som en meningsfuld lokation ses som en proces, hvor sociale interaktioner producerer og skaber stedet og stedsidentiteten. Da de sociale interaktioner er under konstant forandring, er der ikke tale om en unik og bunden identitet, men om en kontinuerlig foranderlig stedsidentitet. Samtidig skal steder også forstås relationelt, hvor steder ikke er kendetegnet af lukkede grænser, men i relation til andre steder og de globale strømme af mennesker, meninger og ting (Massey 1994, 154–56). I Masseys optik skal steder altså forstås som hybride og åbne, hvis stedsidentitet er en kontinuerlig proces, der dannes i kraft af de forskellige sociale interaktioner, der finder sted.

Det er denne progressive stedsforståelse, som er det ontologiske udgangspunkt for denne opgave. Steder anses som meningsfulde lokationer, hvis identitet produceres gennem menneskers aktivitet og interaktion på stedet. Eftersom de sociale interaktioner er foranderlige, besidder steder ikke en ren autenticitet eller en unik identitet, men består derimod af multiple og foranderlige identiteter. I netværkssamfundet kan steder facilitere en kulturel mobilitet, hvor konfrontationen med andre sociale gruppers virkelighed kan resultere i en meningskonflikt eller i en kulturel udveksling, hvormed stedet udvikler sig til et offentligt domæne. Ifølge Hajer og Reijndorp er det den dynamiske kulturgeografis opgave at undersøge denne meningskamp (Hajer og Reijndorp 2001, 36–37).

Anvendelse af teori

Dette speciale tager udgangspunkt i den segregeringstendens, der kendetegner samfundet i dag. Efterkrigstidens arkitektur har resulteret i en forstadsstruktur, der har en monofunktionel karakter og zoneopdeling, som forstærker den sociale segregering, der gør sig gældende i netværkssamfundet. Mennesker udformer individuelle netværk, hvor de bosætter sig og færdes i socialt homogene steder. Den sociale og fysiske opdeling af samfundet kan resultere i et parallelsamfund, hvor særligt mindre ressourcestærke borgere risikerer at isoleres fra det øvrige samfund og fastholdes i deres udsatte position. Det offentlige rum fremhæves som et særligt potentiale for at skabe sociale integration og bygge bro mellem de homogene enklaver. Den offentlige sfære, hvor vi møder andre sociale grupper, og hvor vi må relatere til andres adfærd, ideer og præferencer, har bevæget sig væk fra de offentlige institutioner til det offentlige rum. Men hvad der kendetegner offentlige rum i netværkssamfundet og karakteren af disse møder, er der dog ikke enighed om. Dette speciale tager udgangspunkt i Hajer og Reijndorps begreb offentlige domæner, som er steder, hvor der sker en kulturel udveksling på tværs af sociale grupper, og som derfor bidrager til social integration.

I Hajer og Reijndorps arbejde om at definere offentlige domæner spørger de sig selv: *“what are the characteristics of ‘good’ public space?”* (Hajer og Reijndorp 2001, 7). Til at besvare dette spørgsmål, skal vi bevæge os væk fra et ensidigt fokus på vitaliteten af steder til et fokus på forskellige gruppers meningstilskrivelser af stedet. At planlægge for gode offentlige rum er ikke alene et spørgsmål om stedernes funktionalitet, men i højere grad et spørgsmål om at skabe grænseflader mellem forskellige homogene netværk i det segregerede bylandskab. Det er disse steder, der fungerer som grænseflader, der har potentiale for at udvikle sig til et offentligt domæne (Hajer og Reijndorp 2001, 81). Offentlige domæners potentiale for at skabe social integration ligger altså ikke i stedets formelle karakteristika eller funktion, men i konfrontationen mellem forskellige sociale gruppers virkelighed. Derfor er det misforstået at tro, at offentlige domæner kun udvikler sig i de traditionelle eller centrale byrum. Offentlige domæner udvikler sig derimod i højere grad i og omkring de forskellige socialt homogene enklaver. Det er i disse grænserum, at der er mulighed for en konfrontationen, et perspektivændring og en kulturel udveksling mellem forskellige sociale grupper (Hajer og Reijndorp 2001, 128–29).

I dette speciale undersøger jeg, hvilke offentlige steder i Holbæk, der har potentiale for at udvikle sig til offentlige domæner. Med udgangspunkt i den progressive stedforståelse anser jeg steders mening som produceret gennem menneskers tilstedeværelse i rummet. Til at undersøge steders potentiale, vil jeg kortlægge brug og dermed meningstilskrivelser af steder i Holbæk. Kortlægningen vil altså have fokus på steder, som flere forskellige sociale grupper bruger, hvor der er stort antal funktioner og faciliteter, og som dermed fungerer som grænseflader mellem Holbæks homogene enklaver. Kortlægningen vil dermed undersøge steder (bredt defineret) og bygge på en eksplorativ undersøgelse af Holbæk, der har til formål at belyse, hvilke steder der har potentiale for at bygge bro mellem forstadens enklaver med særligt fokus på

Vangkvarteret. Ønsket er at bidrage til at modvirke segregeringsproblematikken ved at undersøge steder, hvor der sker en kulturel udveksling, der fremmer social integration og modvirker stigmatisering.

METODE

Kortlægning af steder

Vangkvarteret i Holbæk bliver anvendt som en case på en udsat enklave i et segrereregert bylandskab, der i kraft af sin tidligere placering på den såkaldte hårde ghettoliste oplever stigmatisering. Undersøgelsen inkluderer både beboere i og udenfor Vangkvarteret. Med Hajer og Reijndorps teori om offentlige domæner og kulturel udveksling som det teoretiske fundament er fokus på, hvilke steder der har potentiale for at udvikle sig til eller fungerer som offentlige domæner, samt hvilke barrierer denne udvikling står overfor. Undersøgelsen indebærer altså en kortlægning af steder i Holbæk, hvor der er potentiale for en kulturel udveksling.

Det kvalitative casestudie, som denne undersøgelse bygger på, er en detaljeret undersøgelse af potentielle offentlige domæner i Holbæk, der gennem en kulturel udveksling har en integrationsmekanisme for beboere i området. Ifølge Bent Flyvbjerg producerer casestudiet en kontekstspecifik viden (Flyvbjerg 2006, 220). Som tidligere beskrevet bygger undersøgelsen på en progressiv stedforståelse, hvor steders identitet og mening kontinuerligt forandres af de sociale relationer, der finder sted. Med udgangspunkt i dette, er generaliserbarhed ikke formålet med undersøgelsen, da de meningskampe der finder sted, ikke er almene men derimod kontekstspecifikke, og må forstås i et givent rum og tid. Ligeledes indeholder undersøgelsesspørgsmålet en stor kompleksitet, der gør casestudiet særlig velegnet, da fokus netop er på at bevare feltets detaljerigdom fremfor at sammenfatte analysen i generelle teser og teorier (Flyvbjerg 2006, 220–23). Formålet med denne undersøgelse er i stedet at bidrage til en fælles vidensakkumulation på feltet. Den udvikling Vangkvarteret står overfor har mange ligheder med andre almene boligområder, der har været på den såkaldte ghettoliste. Som følge af det segregerede bylandskab mange steder i Danmark, er Vangkvarteret ikke et enkeltstående tilfælde men en del af et større felt, der på grund af den såkaldte ghettoliste er særligt presserende for udsatte almene boligområder. Casestudiets detaljerigdom er centralt, da det giver en nuanceret og dybdegående forståelse af fænomenet, der både er vigtig for læringsprocessen og videnskabelig nytænkning på feltet (Flyvbjerg 2006, 223–24). Casestudiets validitet skal altså ikke bedømmes ud fra generelle forskrifter og generaliserbarhed, men derimod ud fra hvorvidt studiet bidrager med detaljerede perspektiver på feltet.

Undersøgelsens metodiske tilgang er inspireret af et studie foretaget af Reijndorp i samarbejde med bysociologen Ivan Nio og arkitekten Wouter Veldhuis. I *Atlas over Amsterdam* (Atlas Westelijke Tuinsteden Amsterdam) undersøger de beboerne i området Amsterdam Nieuw-West spatiale praksisser i områdets offentlige rum. Dette gør de gennem en kortlægning af beboernes brug og betydninger af steder i området, der resulterer i en række tematiske kort over områdets forskellige typer af offentlige rum, som de herefter undersøger brugen af. I undersøgelsen anvender de bl.a. oplysninger fra kommunen om de offentlige rums aktiviteter og funktioner, mentale kort tegnet af beboere og registrering af bevægelser og ophold til at kortlægge de spatiale praksisser (Melgaard 2018, 175–76). Inspireret af Reijndrop, Nio og Veldhuis bygger denne undersøgelsen på en kombination af metoder, der anvendes til at kortlægge brugen og betydningen af offentlige rum i Holbæk for at undersøge, hvilke steder der har potentiale for at udvikle sig til offentlige domæner.

Metoderne der anvendes i undersøgelsen, er en kortbaseret survey, opholdstællinger og interviews. Interviewmetoden og surveyforskning tilhører begge samme forskningsstil, der indsamler data gennem spørgsmål til Holbæks borgere om deres bevægelser og brug af rummet. Dette suppleres af opholdstællinger af beboere i Vangkvarteret, der kan karakteriseres som en ikke-indgribende metode; en forskningsstil, der er kendetegnet af, at data indsamles uden at påvirke det studerede (Frederiksen 2014, 16–17). Undersøgelsens empiri består af geografiske, kvalitative og kvantitative besvarelser fra den kortbaserede survey, geografisk data over ophold samt transskriberede interviews. Derudover anvendes der også geografisk data over funktioner i Holbæk, der er hentet gennem *Open Street Map*. De forskellige metoder supplerer hinanden og anvendes i kombination i en eksplorativ kvalitativ rumlig analyse, der kortlægger spatiale praksisser i offentlige rum i Holbæk. Formålet er at bidrage med en detaljeret viden om, hvordan folk bruger og bevæger sig i et segreret bylandskab, og hvilke potentialer der er for at bygge bro mellem social homogene enklaver og fremme social integration.

Kortbaseret survey

Projektets overordnede metodologiske værktøj er en digital kortbaseret survey, som jeg anvender til at indsamle spatial data om borgere i Holbæks bevægelser og brug af rum. Den kortbaserede survey er udarbejdet i softwaren Maptionnaire, der er en platform, som integrerer et spørgeskema med et interaktivt kort. Den kortbaserede survey giver mulighed for forskellige typer af besvarelser: almindelige surveybesvarelser såsom multiple choice eller åben tekst samt geografiske besvarelser. De geografiske besvarelser kan bestå af tre typer vektordata: punkter/noder, linjer og polygoner. I surveyen bliver respondenterne for eksempel spurgt om, hvilke steder de ofte besøger, hvor respondenterne besvarer spørgsmålet ved at sætte et punkt på kortet. Linjer anvendes til at besvare spørgsmål om respondenternes ruter, som de tegner på kortet, mens polygoner bliver anvendt til at besvare spørgsmål om lokalområde, hvor respondenterne tegner en polygon, om det de anser som deres lokalområde. De geografiske besvarelser indeholder altså forskellige former for spatial data, hvortil de øvrige surveyspørgsmål også er tilknyttet. Surveyens udformning og udsendelse har

været særlig målrettet beboere i Vangkvarteret og de to nærliggende parcelhusområder, men jeg har også modtaget besvarelser fra øvrige borgere i Holbæk. Metoden muliggør altså en kortlægning af respondenternes bevægelser og brug af steder i Holbæk, hvormed det er muligt at undersøge de spatiale praksisser.

Surveymetoden anvendes oprindeligt som et kvantitativt værktøj til at indsamle en større mængde data om en population eller stikprøve for at teste hypoteser eller vise sammenhænge mellem forskellige variable (Hansen og Hjorth Andersen 2013, 22–25). I dette projekt anvender jeg ikke den kortbaserede survey kvantitativt, men som en kombination af kvalitative svar, kvantitative variable og geografiske besvarelser. Ligeledes har det ikke været mit mål at få en repræsentativ stikprøve af Holbæks beboere. Jeg anvender i stedet den kortbaserede survey som et eksplorativt og fleksibelt værktøj til at skabe viden om borgernes bevægelser og brug af steder. En af udfordringerne ved at anvende platformen Maptionnaire er, at det kan være teknisk vanskeligt at udfylde de geografiske spørgsmål – særligt for respondenter, der ikke er vant til at kigge på kort. Derudover har platformen den udfordring, at de geografiske spørgsmål bedst fungerer på en computer, hvorfor introduktionen til surveyen opfordrer til at man bruger dette frem for en telefon. Dette kan bidrage til en bortfaldsprocent og ekskludere nogle respondenter, der ikke er bekendte med brugen af computere.

Udformning af survey og dataindsamling

Surveyen består af 19 spørgsmål, hvoraf 6 er geografiske spørgsmål. For borgere der ikke bor i Vangkvarteret, er der derudover yderligere 6 spørgsmål om Vangkvarteret, hvoraf et enkelt er geografisk. Surveyen spørger ind til, hvor respondenterne bor (Vangkvarteret, Vangparcelhusene, Højenparcelhuse, øvrige Holbæk), steder de ofte besøger og har besøgt den sidste måned, samt hvad de foretog sig der, steder de ikke bryder sig om at opholde sig i og hvorfor, deres hverdagsruter, hvilke veje/stier de undgår og hvorfor, hvad de anser som deres lokalområde og kvalitetene ved det, samt en række baggrundsspørgsmål. Borgere der ikke bor i Vangkvarteret får yderligere en række spørgsmål om deres kendskab og brug af kvarteret (se bilag 1 for fulde survey). Spørgsmålene varierer altså mellem at være faktuelle spørgsmål, såsom hvor mange år man har boet i området til holdningsspørgsmål, eksempelvis hvilke kvaliteter man sætter pris på i lokalområdet, og hvilke steder man ikke kan lide at opholde sig (Hansen og Hjorth Andersen 2013, 105–6). For at gøre det lettere for respondenterne at besvare spørgsmålene og for at ensrette svar er der primært anvendt faste svarkategorier, med mulighed for at de kan tilføje øvrige muligheder som fritekst under 'andet'. Ved spørgsmål, hvor 'andet' ikke fremgår, er det muligt for respondenterne at besvare ved ikke/ikke relevant.

Mine tidligere erfaringer med Maptionnaire har vist, at de geografiske spørgsmål kan give vanskeligheder. Dette gør sig særligt gældende for respondenter, der ikke er vant til at kigge på kort. Derfor er punkter valgt som den hyppigste form for geografiske svar, hvor respondenterne kan sætte op et eller flere punkter på et kort over Holbæk. Linjer og polygoner er vanskeligere, og der er

derfor kun et geografisk spørgsmål med denne form for besvarelse. Linje- og polygonspørgsmålene er desuden placeret lige efter spørgsmål, hvor punkt anvendes som besvarelse, da respondenterne dermed er blevet mere komfortable med metoden. Startkortet ved de geografiske spørgsmål er centreret på Holbæk Station og viser et stort udsnit af byen, da det forventes at respondenterne kender til stationen og derfra kan finde det sted på kortet, hvor de vil placere et punkt/linje/polygon. Standardindstillingen på kortet er sat som satellit, men det er også muligt for respondenterne at vælge Google Maps layout, hvis de er mere familiære med dette kort. Ved hvert geografisk spørgsmål er der en hjælpetekst, der beskriver, hvordan spørgsmålet besvares på kortet. For at kvalitetssikre den endelige udformning af surveyen har jeg foretaget en prøveundersøgelse med to testrespondenter i alderen 54 og 59, hvor den ene afprøvede surveyen på en iPad og den anden på en computer. Herefter blev små justeringer foretaget på baggrund af deres kommentarer.

Surveyens undersøgelsesudvalg fokuserer på beboere fra hhv. Vangkvarteret, Vangparcelhusene og Højenparcelhuse, men er også udsendt til øvrige borgere i Holbæk. Til udsendelse af survey har jeg taget forskellige metoder i brug. Til at indsamle data fra beboere i Vangkvarteret, har den boligsociale projektleder lavet et opslag på kvarteret Facebook side (bilag 2). Derudover har jeg over tre omgange været til stede i kvarteret, hvor jeg har opsøgt beboere i området og bedt dem om at besvare surveyen på en medbragt iPad. Til beboere i de to parcelhusområder lagde jeg et brev med et link til surveyen i 300 postkasser (bilag 2) og vendte derefter tilbage en uge senere og bankede på hos beboerne og bad også dem om at besvare surveyen på en medbragt iPad. Mit besøg i parcelhusområderne var i påsken, hvor en stor del af beboerne ikke var hjemme og størstedelen af besvarelserne fra beboerne i parcelhusområder blev altså indsamlet via brevtilgangen. Til at indsamle data fra beboere i øvrige Holbæk lavede jeg et opslag i tre facebookgrupper for beboere i Holbæk samt fik to i mit netværk der er fra Holbæk til at dele det med familie og venner, der bor i byen (bilag 2). Størstedelen af den indsamlede data kommer altså fra sociale medier og fra brevtilgangen.

For at mindske udfordringer forbundet med brugen af den digitale kortbaserede survey og dermed mindske bortfaldet har jeg altså gjort en række tiltag og overvejelser, såsom spørgsmålsformulering, surveystruktur, hjælpetekster, kortindstillinger. Alligevel har surveyen en relativ lav svarprocent. I alt har 31 respondenter besvaret surveyen, mens 16 har delvist besvaret. Lave svarprocenter er en generel udfordring ved surveymetoden, men forskning viser, at brugen af digitale surveys kan øge tilgængeligheden og have en positiv udvikling for svarprocenten (Severin, Clement, og Shamshiri-Petersen 2020, 57). En af hovedårsagerne til den lave svarprocent og høje bortfald skal nok findes i selve platformen, hvor det integrerede kort volder problemer for flere respondenter, og der er derfor en større tilbøjelighed til at de stopper undervejs. Min tidligere erfaring med brugen af Maptionnaire har vist, at dette kan være en udfordring og det blev også bekræftet i nogle af de tilfælde, hvor respondenter besvarede surveyen, mens jeg var til stede. Det er således ikke alle, der besidder de nødvendige kompetencer eller udstyr for at kunne besvare surveyen. Ligeledes

henvender nogle af udsendelsesmetoderne sig også til et segment bestående af aktive brugere på Facebook, der er del af grupper for Holbæk By eller aktive på Vangkvarterets Facebookside. Ved at dele breve ud og være fysisk til stede for at indsamle besvarelser er denne udfordring forsøgt overkommet, da jeg dermed har fået besvarelser fra de beboere, som ikke er aktive på Facebook eller har de nødvendige kompetencer, da jeg har kunne hjælpe dem med besvarelserne. Som udgangspunkt har respondenterne dog selv besvaret surveyen, men der har været et enkelt tilfælde, hvor jeg måtte træde til og hjælpe respondenter med de geografiske besvarelser.

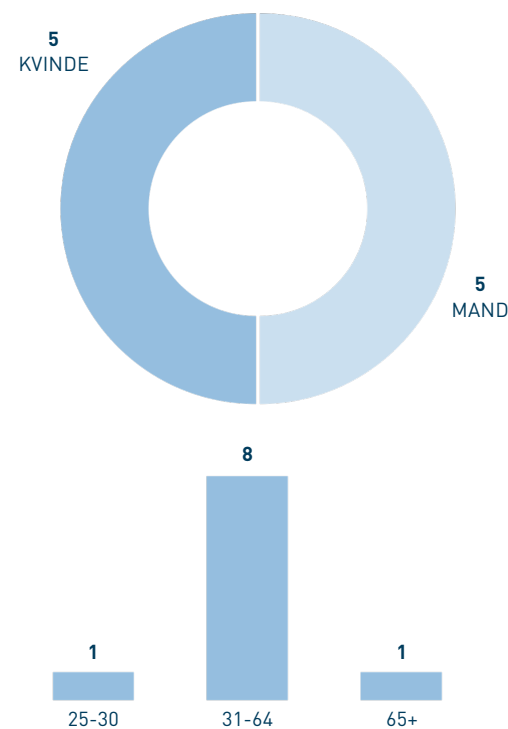
Datapræsentation

Den indsamlede data består i alt af 31 besvarelser og 16 delvise besvarelser. De delvise besvarelser, hvor geografiske besvarelser indgår, vil blive inkluderet i analysen. Størstedelen af respondenterne befinder sig i alderen 31-64 år og den samlede kønsfordeling er ligeligt fordelt. Data udgøres primært af børnefamilier, hvor 70% af respondenterne har børn. Respondenterne fordeler sig på beboere, der har boet i deres område fra 1 til 45 år med et gennemsnit på 15 år. Nedenstående illustration over surveydata viser fordelingen af besvarelserne på de undersøgte boligområder.

Den indsamlede data er hverken repræsentativ for Holbæks population eller beboere i de forskellige boligområder. Eftersom metoden ikke er anvendt som en kvantitativ metode til større datamængder og hypotesetestning, anses den manglende repræsentativitet ikke som en fejlkilde. Det er dog stadig vigtigt at være opmærksom på, at den indsamlede data ikke viser det fulde billede og derfor i højere grad giver en indikation om Holbæks borgeres sociale praksisser. Den digitale kortbaserede survey kan derfor forstås som et eksplorativt værktøj til at kortlægge et udsnit af Holbæks borgeres bevægelse og brug af byen.

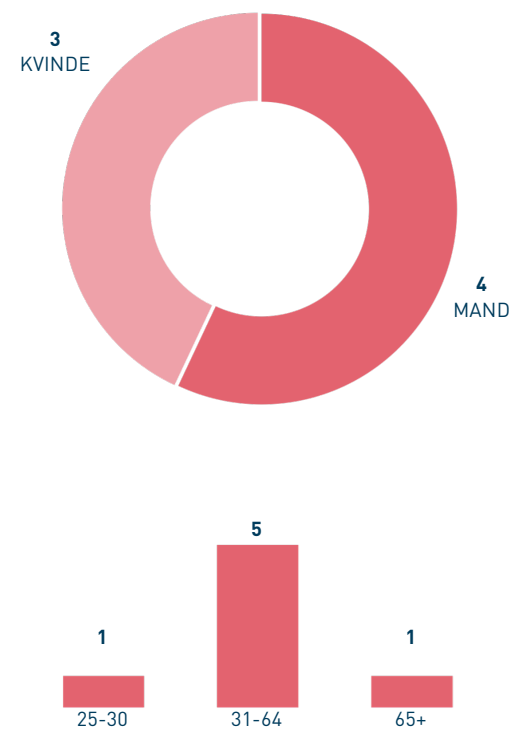
Vangkvarteret

10
(+ 8 delvis besvaret)

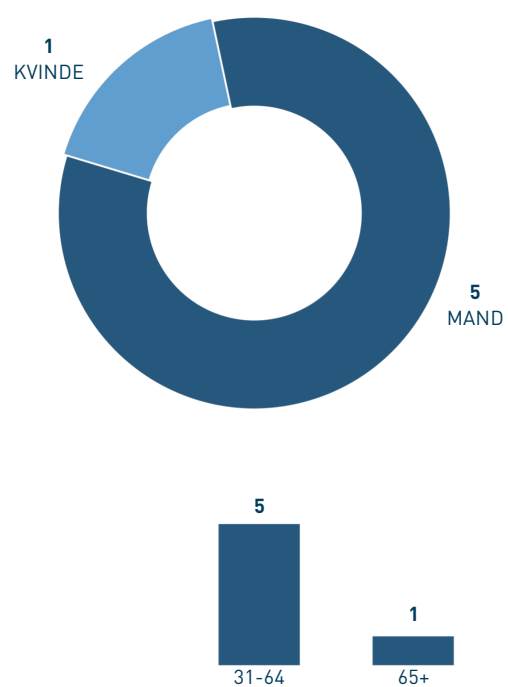
Vangparcelhuse

7
(+ 1 delvis besvaret)

Højenparcelhuse

6
(+ 1 delvis besvaret)

Øvrige Holbæk

8
(+ 6 delvis besvaret)

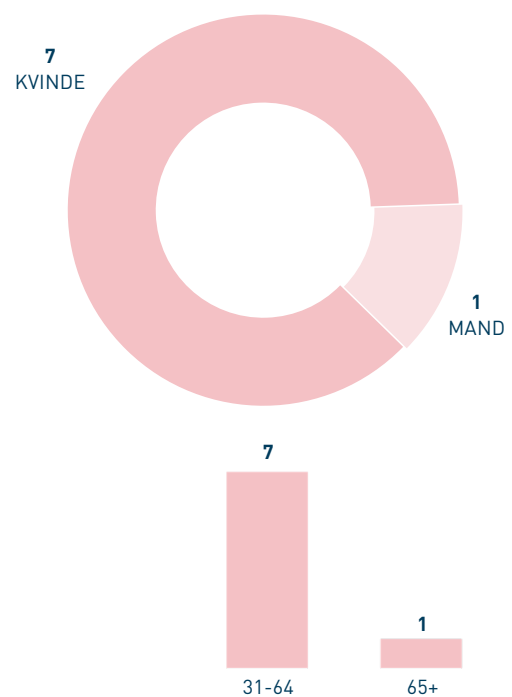

Illustration over surveydata

Registrering af ophold i Vangkvarteret

Til at supplere data fra surveyen er der foretaget to mindre opholdstællinger i Vangkvarteret. Opholdstællingerne er foretaget via Gehls Public Life App, hvor beboernes geografiske placering for ophold, deres alder og køn samt hvad de foretager sig registreres. De to tællinger er afgrænsede til Vangkvarterets matrikel og er foretaget på to solrige forårsdage klokken 14. Opholdstællingerne er langt fra fyldestgørende eller dækkende for, hvor beboere opholder sig i boligområdet og hvad de foretager sig. Kortlægningen af beboernes ophold vil derfor alene betragtes som en indikation af, hvilke steder, der fungerer som mødesteder for beboere. Kortlægningen af beboernes aktiviteter er relevant for at få viden om, hvordan beboerne bruger disse mødesteder, og hvilken funktion stederne har (Gehl og Svarre 2013, 114–17).

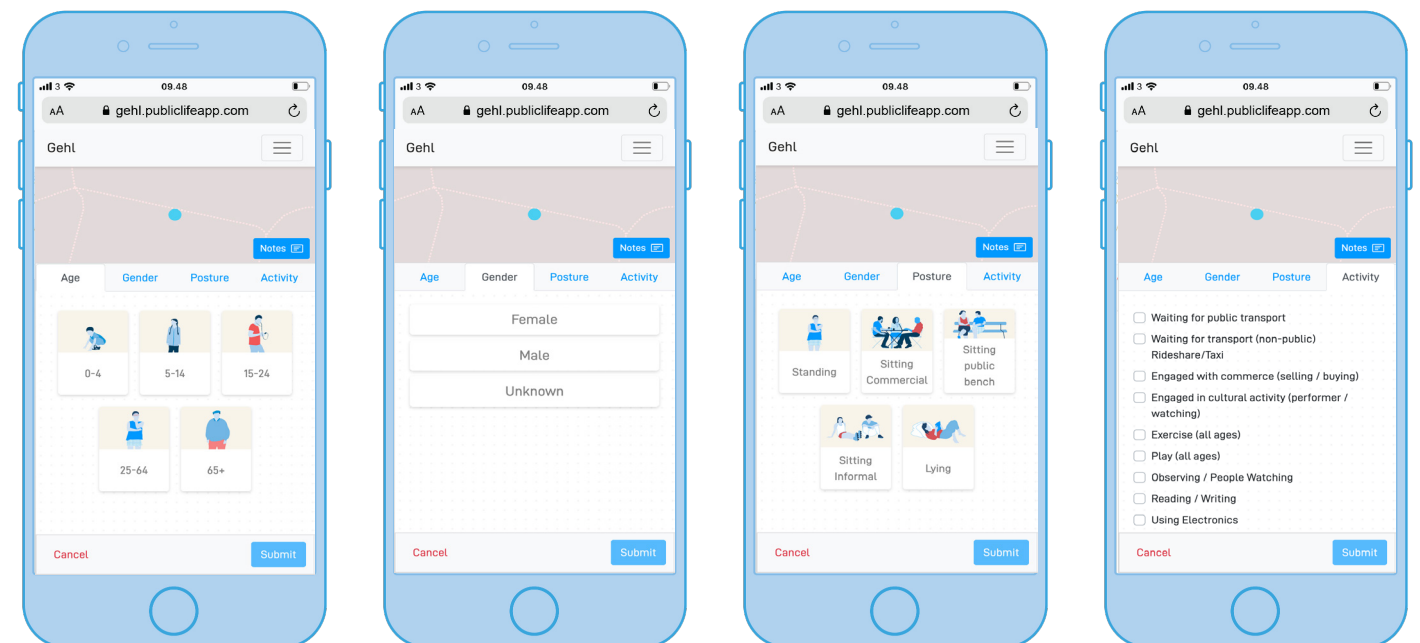

Illustration af Gehls Public Life App

Opfølgende interviews

I den kortbaserede survey blev respondenterne opfordret til at angive navn og mail, hvis de var interesserede i et opfølgende interview om deres besvarelses. Af de ni respondenter der angav kontaktinformation, vendte to tilbage, der indvilligede i et interview, hvis navne og særlige kendetegn efterfølgende er blevet anonymiseret. Den ene interviewperson, Daniel, er i slut 30'erne og bor i kvarteret Højenparcelhus, hvor han har boet i 5 år med sin kone og to børn på hhv. 10 og 4 år. Den anden interviewperson, Peter, er i slut 50'erne, fraskilt og bor i Vangparcelhusene, som han har gjort i 25 år, hvor også hans børn boede, da de stadig var hjemmeboende. De to respondenter repræsenterer hver deres segment af beboere i parcelhuskvartererne: den nytilflyttede børnefamilie og det midaldrende/ældre segment, hvor børnene er flyttet hjemmefra. Ønsket var også at interviewe en eller flere beboere fra Vangkvarteret, men dette var desværre ikke muligt. De få beboere, der havde oplyst kontaktinformationer vendte ikke tilbage på mine to henvendelser og den boligsociale projektleder ønskede ikke at finde interviewpersoner, da beboerne i øjeblikket oplever mange henvendelser fra studerende og forskere.

De to interviews blev som følge af COVID-19 foretaget online via platformen Microsoft Teams, og havde begge en varighed på omkring en time. Det online interview adskiller sig fra det traditionelle ansigt-til-ansigt interview, da man ikke har den samme menneskelige kontakt online som ved fysisk tilstedeværelse. Ansigt-til-ansigt relationen og de non-verbale signaler, der ofte anvendes til at kontekstualisere situationen og skabe en forståelsesramme er mindsket i det online interview (Deakin og Wakefield 2014, 605). For at imødegå denne udfordring havde både jeg og informanten kamera sat til under hele sessionen. Online interviewet har til gengæld en større fleksibilitet i forbindelse med planlægning af interviewet. Peter var for eksempel i sommerhus mens interviewet blev foretaget mens Daniel var på sin arbejdsplads. Havde interviewet været fysisk, havde det netop ikke være muligt at gøre på disse tidspunkter og det havde krævet en større planlægning. Flere mener, at kvaliteten af besvarelseserne er den samme som ved ansigt-til-ansigt interview. Som følge heraf har online interviewet fået større anerkendelse og brugen af interviewformen er øget (Deakin og Wakefield 2014, 606).

Til interviewene blev der anvendt en semistruktureret interviewguide (bilag 3) for at sikre en fleksibel og åben tilgang i interviewet. Informanterne blev først bedt om at fortælle om deres baggrund, og hvordan en dagligdag ser ud for dem for at gøre dem trygge i interviewsituationen. Herefter fulgte en række hovedspørgsmål om deres surveybesvarelser, med dertilhørende opfølgningsspørgsmål der havde til formål at få en mere detaljeret information og nuanceret kommentarer til deres surveybesvarelser (Thagaard 2013, 103–11). Afslutningsvis blev informanterne spurgt ind til deres oplevelse af Vangkvarteret og deres tanker om visionen for boligområdet. Forud for interviewene havde jeg udformet to dashboard i programmet Tableau, der viste deres geografiske besvarelser på et kort over Holbæk. Ved hjælp af skærmdeling blev dashboardet brugt som et værktøj til at skabe en fælles forståelse og overblik.

Interviewguiden og særligt dashboardet blev brugt aktivt i interviewsituationen. I interviewet med Daniel blev interviewguiden særlig nyttig, da det krævede en del opfølgende spørgsmål for at få uddybet hans svar. Derfor blev interviewguiden også i høj grad fulgt, hvorimod Peter fra start var meget reflekteret og gav uddybende forklaringer. Den semistruktureret interviewguide understøttede denne fleksibilitet og åbenhed som særligt kendetegnede interviewsituationen med Peter og samtidig fungerede styrende for interviewet og mine spørgsmål. De to interviews er blevet transskriberet (bilag 4 og 5) og anonymiseret – Peter og Daniel er pseudonymer. Fyldeord, pauser og gestikulationer er ikke blevet inkluderet i transskriptionen, da det ikke anses som relevant for analysen eftersom en tekstnær analyse ikke er formålet. Interviewene har derimod til formål at supplere data fra surveyen, hvor hovedpointer fra interviewet giver en bedre forståelse af, hvordan informanter bruger forskellige steder i byen, hvilke funktioner stederne har i deres hverdag samt deres oplevelse af stederne.

Visuel analysetilgang

De forskellige metoder anvendes i undersøgelsen i en kombination til at analysere spatiale praksisser i Holbæk, da metoderne giver indblik i brugen og betydningen af offentlige rum i Holbæk. Undersøgelsen bygger på en visuel analyse gennem en kortlægning af steder i Holbæk. Den digitale kortbaserede survey, der er det primære metodologiske værktøj i dette speciale og som vil danne udgangspunkt for analysen, kan karakteriseres som en mapping metode. De geografiske besvarelser er en form for mentale kort, respondenterne tegner i deres besvarelse af surveyen. Respondenterne placerer på kortet de steder og ruter, som de ofte opholder sig og færdes i samt de steder, stier eller veje, som de ikke bryder sig om. Disse besvarelser er ikke objektive beskrivelser af, hvor de rent faktisk har været, men i stedet subjektive repræsentationer af deres dagligdag (Jensen og Fallov 2014, 31–32). Metoden velegner sig til en visuel analyse af spatiale praksisser, hvor de mentale kort muliggør en kortlægning af borgeres bevægelser samt brug af offentlige rum (Powell 2010, 553–54). I undersøgelsen af offentlige domæner har metoden den styrke, at den indkredser, hvilke steder, der har en mental betydning for respondenterne. Det er hermed muligt at undersøge, hvilke steder, der er vigtige for beboerne, og hvordan de bruger steder forskelligt (Jensen og Fallov 2014, 36). Surveyen vil blive suppleret af de opfølgende interviews samt data om funktioner i Holbæk, der er hentet fra Open Street Map. Med de geografiske besvarelser og det supplerende data er det hermed muligt at kortlægge brug og betydning af steder i Holbæk. Ved at anvende en visuel analysetilgang er det muligt at strukturere den indsamlede data og finde spatiale mønstre i respondenternes besvarelser. Gennem kortlægningen af de spatiale praksisser identificeres steder, der har et samtidigt brug af forskellige sociale grupper, der indeholder flere funktioner eller aktiviteter og som der er en del af den kollektive bevidsthed. Med de analytiske visuelle repræsentationer af respondenternes spatiale praksisser er det altså muligt at undersøge, hvilke steder der har potentiale for at udvikle sig til offentlige domæner.

Til kortlægningen af steder, anvendes to analyseværktøjer: det geografiske informationssystem QGIS og ArcGIS. Analyseværktøjerne muliggør en kombination af rumlige data og ikke-rumlige data, der visualiseres på kort. Visualiseringerne vil udgøre den primære analysetilgang, som vil blive suppleret med de kvalitative besvarelser fra surveyen og interviews. Til at visualisere den indsamlede data anvendes en række grafiske virkemidler og visualiseringsteknikker. De grafiske variable, som visualiseres, er de diskrete geografiske enheder: punkter, linjer og polygoner samt den kontinuerte enhed raster. Punkter er den simpleste form, der består af et sæt koordinater, der repræsenterer en geografisk placering i rummet. Linjer er defineret af en række sekventielle punkter, og indeholder derfor også i sin geometri en længde, hvor det er muligt at måle afstande. Den tredje geografiske enhed er flader eller polygoner, der defineres ud fra linjer, hvis første og sidste punkt befinder sig samme sted, hvormed linjerne danner en lukket flade med en volumen. Raster er kontinuerte flader, der kan sammenlignes med pixels i et kamera. Raster består af en samling af celler med ens størrelse, hvor hver celle indeholder en attributværdi. Hvis der var tale om pixels ville celleværdien være en farve, mens celleværdien i et raster kan

repræsentere alverdens værdier som for eksempel arealanvendelse (Skov 2014, 114–15). Til at visualisere enhederne anvendes fem grafiske variable: størrelse, farve, orientering, form og tekstur. De grafiske variable sikrer en forståelighed og vidensformidling af de analytiske konklusioner (Skov 2014, 114–17).

I QGIS og ArcGIS er der derudover også indbygget en række værktøjer, som vil blive anvendt til at kortlægge og visualisere brug og betydning af steder. I analysen vil der blive anvendt to værktøjer: *Kernel Density Estimation* og *Diversity Index*. Kernel Density Estimation er overordnet set et værktøj, det måler densiteten af observationer. I analysen vil jeg anvende værktøjet til at kortlægge steder, der har en høj densitet af de geografiske besvarelser om, hvilke steder respondenterne ofte bruger eller har brugt den sidste måned. Derudover vil værktøjet også anvendes til at kortlægge steder, der har mange funktioner eller aktiviteter gennem data fra Open Street Map, der er tilgængeligt via en åben API og som kan downloades gennem QGIS. Data fra Open Street Map har den geografiske enhed punkter og indeholder funktioner i Holbæk såsom restauranter, skoler, fitnesscentre, butikker, frisører, supermarkeder, bank, rådhus, museer, sportsfaciliteter, busstoppesteder mm. Herved generes to kort der visualiserer densiteten af forskellige typer af observationer.

Kernel Density Estimation fungerer som et værktøj, der måler steders *centrality* og anvendes typisk til at kortlægge funktioner og arealanvendelse. Teorien centrality bygger på en tilgang til byen som konstitueret af et urbant netværk og Toblers første lov om geografi: *“Everything is related to everything else, but near things are more related than distant things”* (Tobler i Porta m.fl. 2009, 455). Kernel Density Estimation beregner densiteten af en lokation ved at vægte distancen mellem hvert punkt eller observation. Nærliggende observationer inden for lokationen vægtes højere end observationer længere væk. På denne måde konverterer værktøjet for eksempel punkter til et rasterlag, der måler densiteten i et sammenhængende felt. Hver celle i rasteren repræsenterer således en densitet (Porta m.fl. 2009, 455). Kernel Density Estimation generer altså et kort, der visualiserer netværkets centrale lokationer, ved at måle relationen mellem observationer på forskellige lokationer. Groft sagt genererer metoden nogle 'hot spots', der har en høj densitet og altså anses som centrale lokationer i byens netværk. I dette projekt vil jeg dog ikke alene anvende værktøjet til at kortlægge steder, der har en høj densitet af funktioner, men også til at analysere de geografiske besvarelser. Kernel Density Estimation vil jeg altså benytte som et analyseværktøj til at kortlægge steder som mange respondenter bruger og steder der har mange funktioner, hvilket er helt centralt i undersøgelsen af steders potentiale for at udvikle sig til offentlige domæner. Nedenstående kort er et eksempel på, hvordan Kernel Density Estimation konverterer punkter til et rasterlag, hvor hver celle indeholder et densitetsmål - desto mørkere farven er jo højere er densiteten.

Det andet analyseværktøj Diversity Index anvendes til at måle *diversiteten* af observationer. Hvor Kernel Density Estimation altså anvendes til at kortlægge centrale steder, anvendes Diversity Index til at kortlægge steder, der har en høj diversitet. De geografiske besvarelser fra surveyen om steder, respondent-

erne ofte besøger og har besøgt den sidste måned, indeholder baggrundsdata om, hvilke af de undersøgte kvarterer respondenterne bor i. Det er derfor med værktøjet muligt at kortlægge, hvilke steder, der har en høj diversitet af beboere fra de forskellige områder. Spørgsmålet om steder respondenterne har besøgt den sidste måned indeholder endvidere information om, hvad deres primære grund var til at opholde sig på stedet. Det er dermed også muligt at kortlægge, hvilke steder der har en høj diversitet af aktiviteter. Diversity Index vil altså anvendes i analysen til at kortlægge steder, der har et samtidigt brug af forskellige sociale grupper og steder der indeholder flere aktiviteter. Værktøjet giver således et matematisk mål for diversiteten i et geografisk område. Først genereres et raster lag i QGIS, der kombineres med den observation, som man ønsker at undersøge diversiteten af. Dernæst vil metoden beregne et diversitetsmål for hver celle på baggrund af alle observationerne og de observationer, der er i cellen. Derved tager metoden både hensyn til de objekter, der er til stede i cellen og de, der er fraværende. I analysen vil jeg anvende værktøjet til at måle diversiteten af beboere fra forskellige boligområder og aktiviteter. Som tidligere nævnt kan den kortbaserede survey være vanskelig at besvare, og jeg kan derfor ikke gå ud fra at de geografiske besvarelser er placeret helt nøjagtigt. Derfor har jeg taget et analytisk valg om at danne et rasterlag for hvert diversitetskort (boligområde og aktiviteter) på 250 meter. Det betyder altså, at hver celle i rasteren har en radius på 250 meter, der indeholder et diversitetsmål. Værktøjet vil hermed generere et kort over hver type diversitet jeg undersøger, som visualiserer de steder, der har en høj diversitet. Steders diversitetsmål anvender jeg altså til at undersøge, hvilke steder flere forskellige sociale grupper bruger. Dette er centralt, da det er nødvendigt, at der er en mangfoldighed af sociale grupper til stede, for at et offentlig rum kan udvikle sig til at offentlige domæne.

I undersøgelsen af offentlige domæner er det centralt at undersøge, hvilke steder der har centrale funktioner i byen, og hvordan disse steder er relateret (Hajer og Reijndorp 2001, 44–49). Kernel Density Estimation og Diversity Index bidrager til en kulturgeografisk analyse af Holbæk. Værktøjerne anvender jeg til at undersøge brugen af offentlige rum i Holbæk, ved at analysere respondenternes mentale kort. Med udgangspunkt i specialets progressive stedforståelse er det altså muligt at identificere steder, hvor der produceres mening, da mening produceres gennem menneskers tilstedeværelse og brug af rumme. Ligeledes anvender jeg også de to værktøjer til en funktionel analyse af Holbæk, hvor jeg med udgangspunkt i data hentet fra Open Street Map undersøger, hvilke steder der indeholder mange funktioner (Kernel Density Estimation). Centralt i undersøgelsen af steder, der har potentiale for at udvikle sig til offentlige rum er, at analysen ikke alene er baseret på en funktionel analyse, da dette ifølge Hajer og Reijndorp ikke er nok til at forstå de sociale dynamikker, der udspiller sig i byen (Hajer og Reijndorp 2001, 31–33). Undersøgelsen af offentlige domæner må i høj grad bestræbe sig på at undersøge de spatiale praksisser, hvor forskellig brug og betydninger af stederne kortlægges (Hajer og Reijndorp 2001, 44–49).

De præsenterede grafiske virkemidler, visualiseringsteknikker, Kernel Density Estimation og Diversity Index anvender jeg som værktøjer til at analysere det indsamlede empiri med det formål at kortlægge brug og betydninger af steder i Holbæk og dermed undersøge de spatiale praksisser. Denne visuelle analysetilgang, muliggør en mere eksplorativ tilgang til fænomenet, hvor forskellige visualiseringer synliggør de spatiale praksisser i offentlige rum i Holbæk.

Analysestrategi

Analysen vil tage udgangspunkt i Hajer og Reijndorps teori om offentige domæner, hvor jeg med afsæt i begrebet kulturel udveksling vil undersøge offentlige rum i Holbæk. Gennem en visuel analyse og kortlægning af spatiale praksisser ønsker jeg at undersøge, hvilke offentlige rum i Holbæk der har potentiale for at udvikle sig til offentlige domæner, der bidrager til social integration og modvirker stigmatisering. Analysen vil tage udgangspunkt i besvarelser fra den kortbaserede survey og suppleres af data fra registreringer af ophold, interviews og funktionsdata hentet fra Open Street Map.

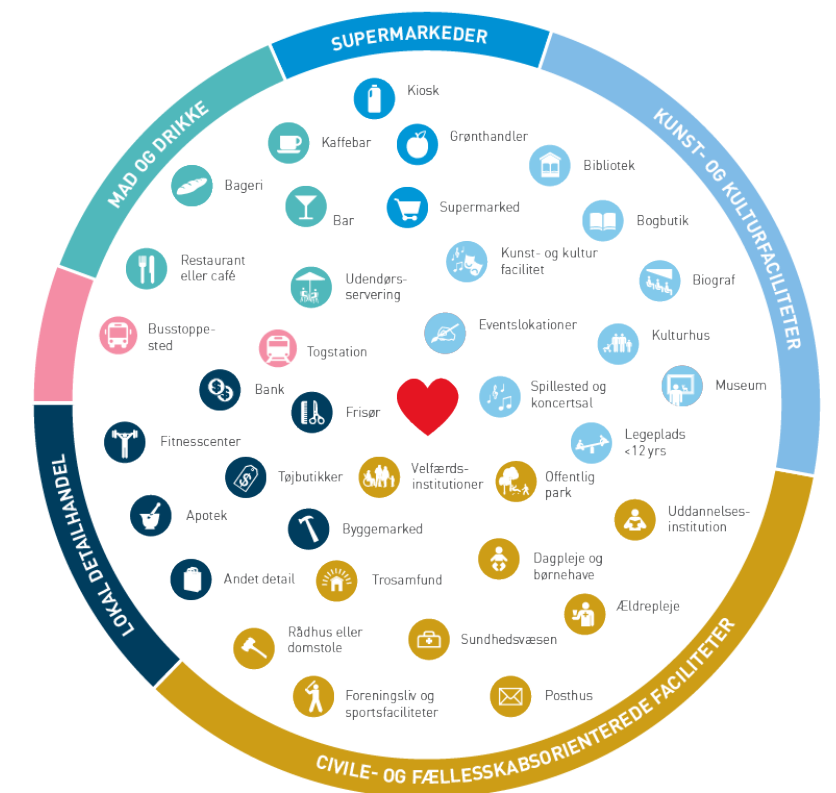
Indledningsvis analyserer jeg Holbæks funktioner for hermed at kortlægge forstadens centrale funktionsrum. Herefter følger en analyse af de spatiale praksisser i en bredere bysammenhæng med udgangspunkt i de geografiske besvarelser fra surveyen. Gennem et fokus på respondenternes brug og betydninger af offentlige rum i Holbæk kortlægger jeg centrale lokationer i respondenternes mentale kort, der indeholder en høj diversitet af beboere fra de undersøgte boligområder og aktiviteter for dermed at diskutere, hvilke offentlige rum i Holbæk, der har potentiale for at udvikle sig til offentlige domæner. I diskussionen lægger jeg vægt på, hvilke rum der opfylder de tre kriterier for et offentligt domæne; en del af den kollektive bevidsthed, en mangfoldighed af sociale grupper samt en dominerende gruppe med et særligt ejerskab til rummet. Jeg diskuterer, hvorvidt dette kan resultere i en konfrontation og meningskamp om rummet, altså en kulturel udveksling. I den tredje analysedel undersøger jeg de spatiale praksisser i respondenternes lokalområder for at identificere enklavernes grænserum og diskutere, hvorvidt de har potentiale for at udvikle sig til et offentligt domæne. Afslutningsvis analyserer og diskuterer jeg Vangkarverets potentiale for at udvikle sig til offentligt domæne, med udgangspunkt i den indsamlet data og udviklingsplanen for boligområdet.

ANALYSE

Offentlige rum i Holbæk

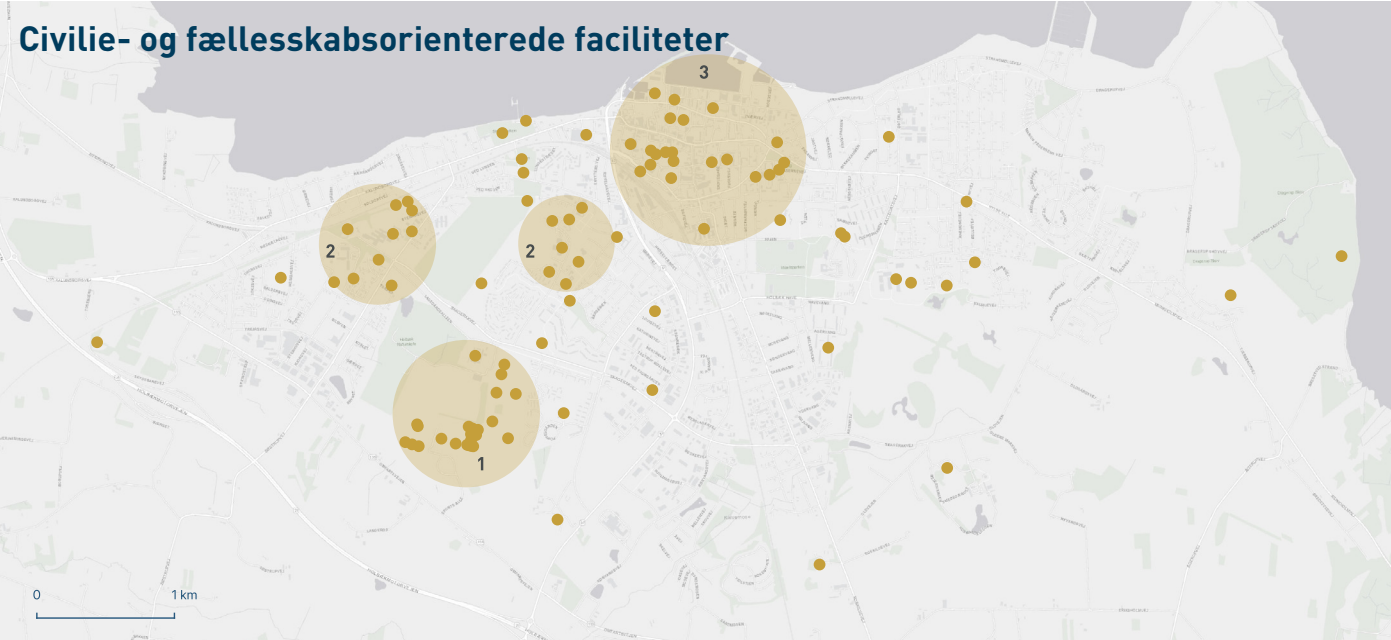
Funktionelle rum

I denne første del af analysen vil jeg med en funktionel analyse identificere Holbæks forskellige former for funktionsrum. Ved at analysere data ud fra funktioner i Holbæk vil jeg kortlægge, hvilke steder der i kraft af deres funktioner, kan forstås som netværksknudepunkter i den enklaveopdelte forstad. I den efterfølgende analyse af, hvilke steder der har potentiale for at udvikle sig til offentlige domæner, er det centralt også at belyse, hvilke funktioner og aktiviteter, der finder sted for dermed at kunne forstå brugen af rummet.

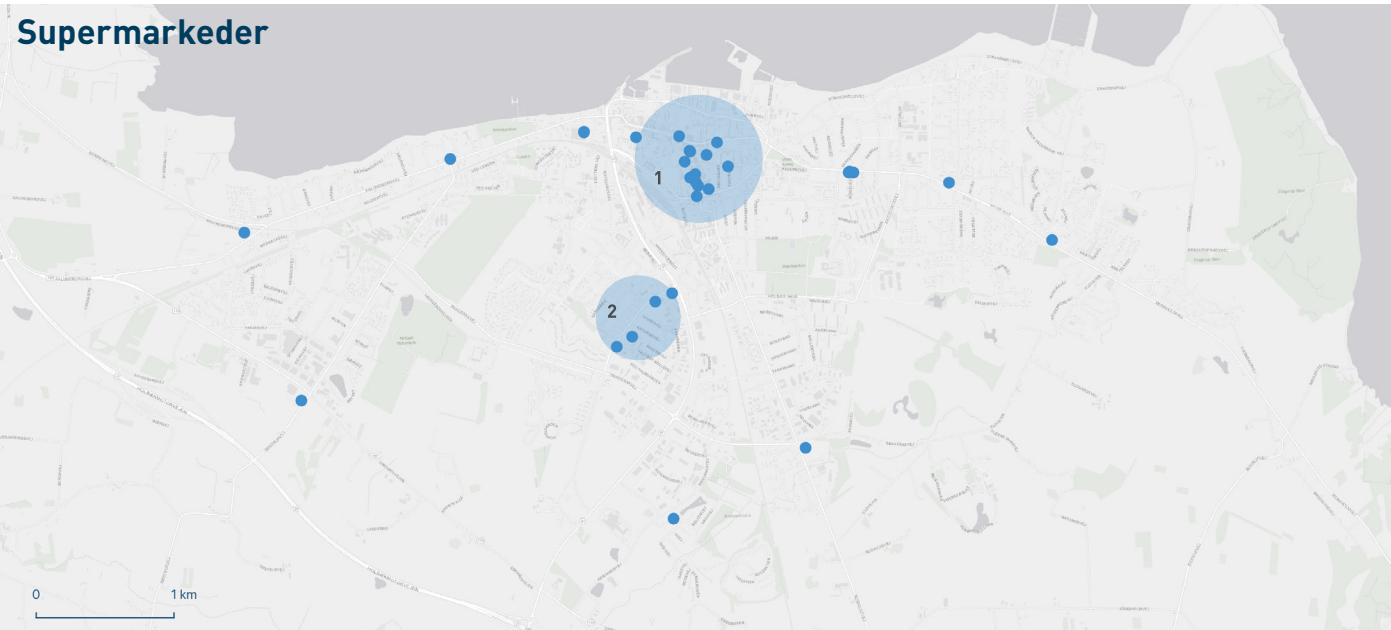

Gennem Open Street Map i QGIS har jeg indsamlet data over arealanvendelse og funktioner i Holbæk. Først er data blevet rensat og inddelt i seks overordnede kategorier: mad og drikke, supermarkeder, kunst- og kulturfaciliteter, civile- og fællesskabsorienterede faciliteter, lokal detailhandel samt offentlig transport. På baggrund af hver funktionskategori har jeg udformet et kort, som viser placeringen for hver funktion i Holbæk.

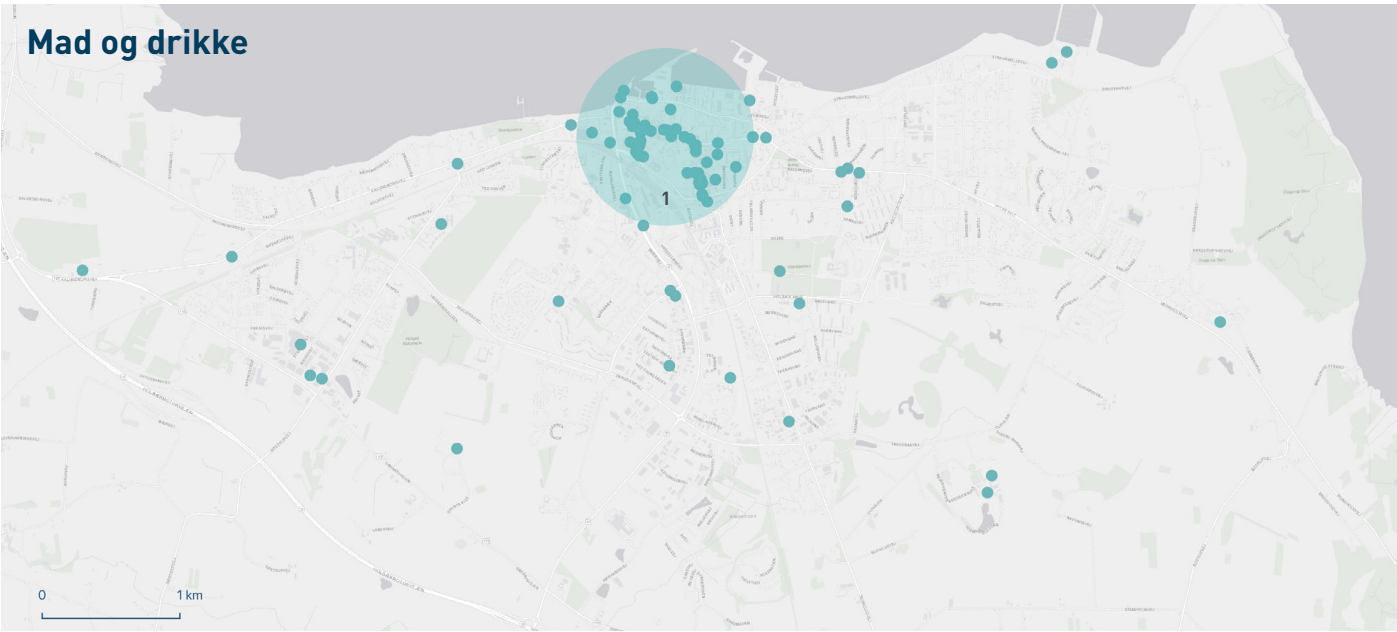
På kortet nedenfor er Holbæks civile- og fællesskabsorienterede faciliteter indtegnet. I data falder 91 funktioner indenfor denne kategori, hvor de tre hyppigste funktioner er sportsfaciliteter, offentlige parker og uddannelsesinstitutioner. Funktionsfordelingen inden for kategorien illustrerer Holbæks profil som en uddannelsesby, med et stærkt foreningsliv og grønne områder. Sportsfaciliteterne er primært koncentreret i Holbæks Sportsby (1), mens Holbæks uddannelsesinstitutioner herunder to gymnasier, HF og VUC samt SOSU og to folkeskoler danner to uddannelsesklynger (2) adskilt af Knudskoven. Inde ved Holbæks bymidte er en klynge af en række civile- og fællesskabsorienterede faciliteter herunder et posthus, kirkegårde, parker, rådhus, fængsel og domstol (3).

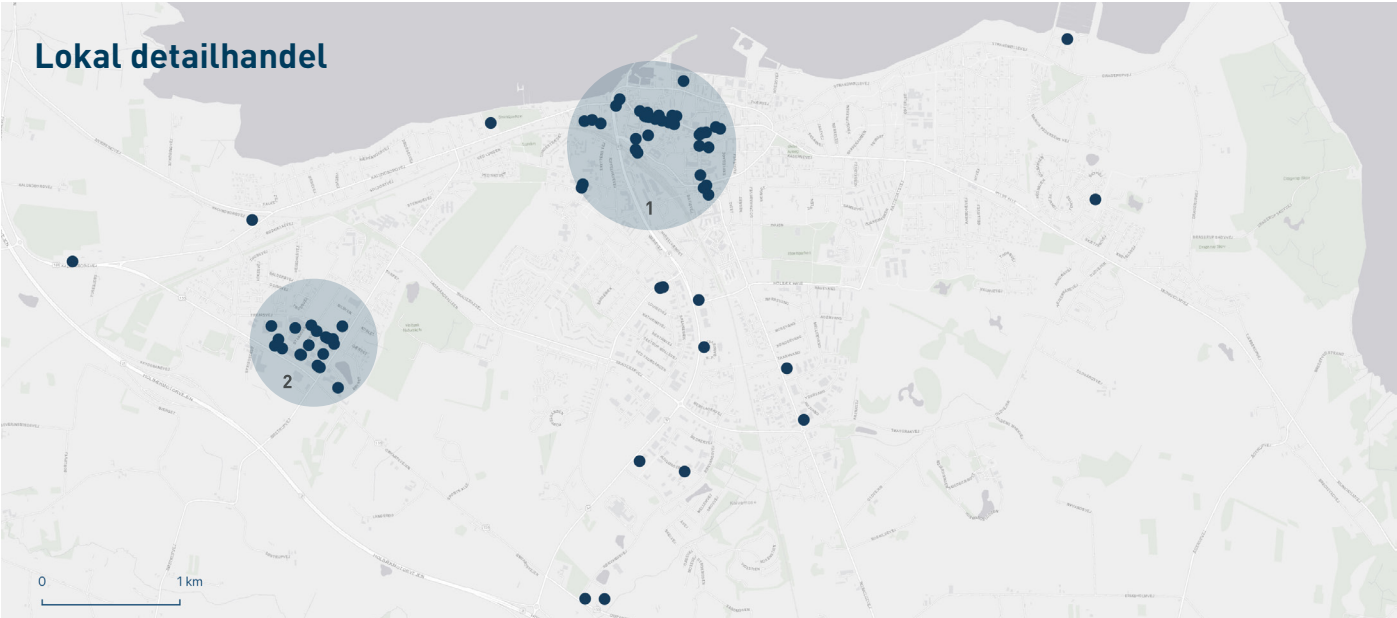
Supermarkeder i Holbæk er særligt koncentreret langs Smedelundsgade (1), hvor der både er Føtex, Netto og Meny, en slagter og en række kiosker. Derudover er der en mindre klynge af supermarkeder langs Gammel Ringstedvej (2) med en Lidl, Netto, Fakta og en 7-eleven. De øvrige supermarkeder er spredt ud i Holbæk.

90 funktioner falder i kategorien mad og drikke, hvor næsten halvdelen er fastfoodrestauranter. Funktionerne er koncentreret i Holbæks bymidte (1) med både restauranter, barer, cafeer, bagerier og fastfood. Derudover er en række fastfoodrestauranter og bagerier spredt ud i Holbæk.

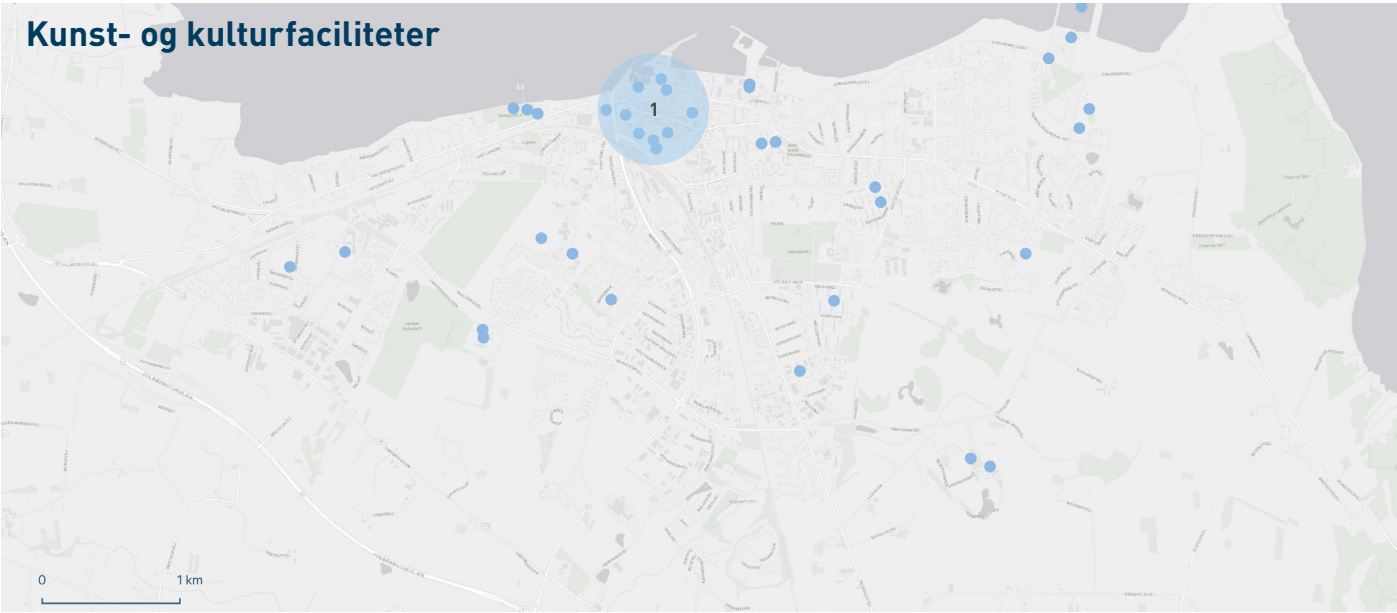

71 funktioner er karakteriseret som lokal detailhandel og består primært af butikker. Funktionerne er koncentreret i to klynger: Holbæk Mega Center (1) og Holbæks bymidte (2). Holbæk Megacentret er et udendørs butikcenter, der består primært af pladskrævende butikker såsom planteskoler, byggemarkeder og møbelbutikker. I Holbæks bymidte er en koncentration af forskellige typer butikker og frisører. Funktionerne er placeret langs Holbæks handelsgade; Ahlgade samt Labæk. De funktioner, der er spredt ud i Holbæk er primært tankstationer.

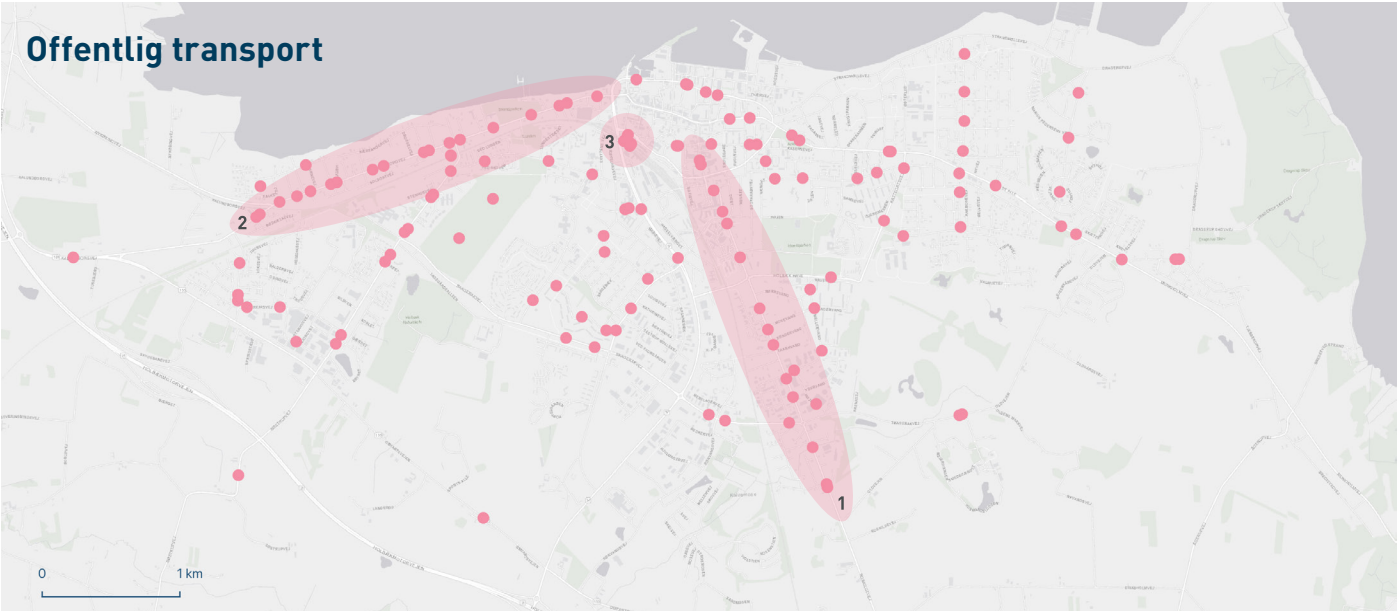

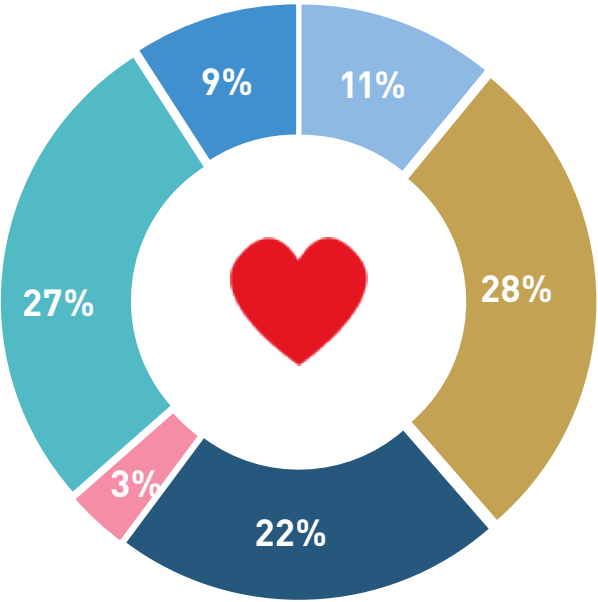
I data er 36 funktioner karakteriseret som kunst- og kulturfaciliteter. Legepladser er den mest udbredte funktion indenfor denne kategori og optræder 11 gange, mens teatre og museer tilsammen optræder seks gange i data. I Holbæks bymidte er en større klynge af kunst- og kulturfaciliteter, der består af flere forskellige funktioner herunder et museum, bibliotek, udendørs kunstværker/installationer, teater og musikhus. De øvrige faciliteter er spredt jævnt ud over Holbæk By og består overvejende af legepladser.

Offentlig transport i Holbæk er særligt koncentreret langs de to hovedveje Roskildevej (1) og Kalundborgvej (2). De to veje anses som hovedfærdselsårer for Holbæks offentlige transport. Derudover er Holbæks togstation (3) placeret som et transitrum i Holbæks bymidte.

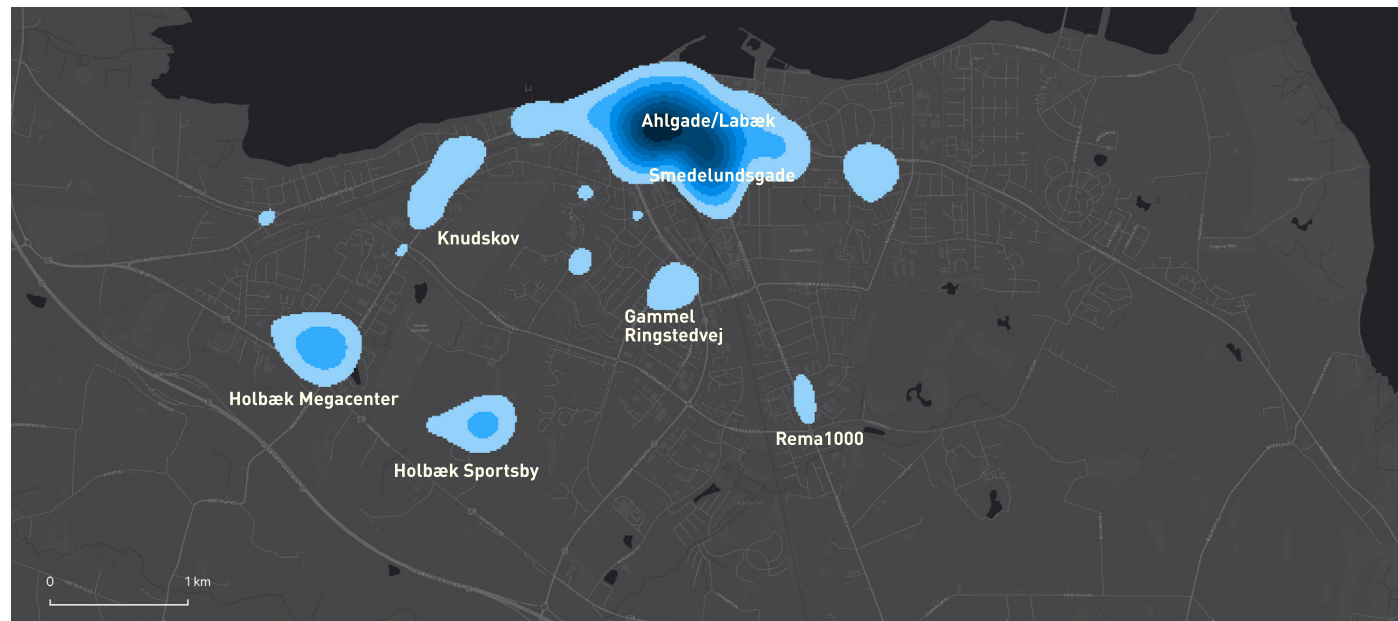

De seks kort over Holbæks funktioner viser, at funktionerne koncentrerer sig i en række klynger. Flest funktioner (28%) er karakteriseret som civil- og fællesskabsorienterede faciliteter, som placerer sig i 3 forskellige typer af klynger: 1) sportsklynge, 2) uddannelsesklynge og 3) blandet klynge i bymidten. Lokal detailhandel udgør 22% af de samlede funktioner og er centreret omkring Holbæk Megacentret og Holbæks bymidte. Mad og drikke er primært koncentreret omkring bymidten og udgør 27% af de samlede funktioner i Holbæk. Supermarkeder udgør 9% og er særligt placeret langs Smedegade i Holbæks bymidte og Gammel Ringstedvej. Kategorien Kultur- og Fritidsaktiviteter er særligt koncentreret omkring Holbæks bymidte, udgør 11% af samlede funktioner og består primært af legepladser.

Det viser sig altså, at mange af Holbæks funktioner er placeret i bymidten. Nedenstående kort er en visualisering over Holbæks centrale funktionelle lokationer. Kortet er genereret gennem værktøjet Kernel Density Estimation og den beskrevet funktionsdata. Værktøjet bruges her til at måle densiteten af funktioner for dermed at kunne kortlægge, hvilke rum i Holbæk, der har en høj koncentration af funktioner og dermed anses som centrale lokationer.

Kortet viser Holbæks centrale lokationer, visualiseret gennem Kernel Density Estimation værktøjet, for data over Holbæks funktioner. Jo mørkere blå desto mere central er en lokation.

Kortet over centrale funktionelle lokationer viser, at bymidten er en særlig central lokation med en høj densitet af funktioner. Holbæks bymidte anser jeg derfor som et netværksknudepunkt, da det er her, at vi finder den højeste koncentration af funktioner. Fra de seks kort over hver funktionskategori så vi, at der også er mange *forskellige* funktioner placeret i bymidten, som danner nogle mindre funktionsrum i bymidten. Der er et mindre velfærdsrum omkring Jernbanegade, hvor der bl.a. er Holbæk Rådhus, et par parker, en kirke, et handelsrum omkring Ahlgade og Labæk med detailbutikker, et handelsrum omkring Smedelundsgade med dagligvarebutikker og et transitrum ved Holbæk Station. Derudover er der også en stor række restauranter, barer og fastfood steder samt kunst- og kulturfaciliteter spredt ud i bymidten. Med udgangspunkt i Jacobs parametre for bydiversitet, kan vi forstå bymidtens funktioner som både primære og sekundære. Primære funktioner, som for eksempel dagligvarebutikkerne, biblioteket, stationen og rådhuset, tiltrækker folk til rummet, mens sekundære funktioner såsom barer og restauranter servicerer brugerne af rummet, når de er der. Ifølge Jacobs sikrer bymidten multifunktionalitet, når forskellige sociale grupper bruger rummet med forskellige formål. De aktiviteter, der finder sted i kraft af bymidtens funktioner, kan vi, inspireret af Gehl, forstå som henholdsvis nødvendige og valgfrie. Flere af bymidtens funktioner indgår som nødvendige hverdagsaktiviteter, mens der også er rum for valgfrie rekreative aktiviteter, såsom at gøre ophold i parkerne. Der er dermed grobund for, at sociale aktiviteter også kan opstå. Ifølge Gehl tiltrækker mennesker og deres aktiviteter i det offentlige rum flere mennesker, og man kan derfor forstå bymidtens fysiske forhold som fremmende for sociale aktiviteter.

I kortlægningen af Holbæks centrale funktionelle lokationer, kan der udledes to mindre rum med en relativ høj densitet af funktioner: Holbæk Megacentrum og Holbæk Sportsby. Disse to centrale lokationer adskiller sig dog fra bymidten, da de primært udgøres af én type funktioner og dermed kan betegnes som *mono-*

funktionelle rum. Holbæk Megacentrum er et udendørs butikscenter med særligt pladskrævende butikker. Butikkerne står selvstændigt og er omgivet af store parkeringsarealer. Holbæk Megacentrum kan altså karakteriseres som et handelsrum med én type funktion; lokal detailhandel. Holbæk Sportsby udgøres næsten udelukkende af civil- og fællesskabsorienterede faciliteter, som i høj grad består af sportsfaciliteter. Sportsbyen indeholder størstedelen af Holbæks klubber, foreninger og sportsfaciliteter og kan derfor karakteriseres som et rekreativt sportsrum.

Kortet over Holbæks centrale funktionelle lokationer, der er genereret gennem Kernel Density Estimation værktøjet, viser tydeligt forstadens funktionsopdelte struktur. Holbæks bymidte udgør det dominerende knudepunkt, hvor der er en høj koncentration af forskellige funktioner, mens Holbæk Megacentrum og Holbæks Sportsby udgør to mindre centrale monofunktionelle lokationer. De identificerede to uddannelsesklynger, der adskilles af Knudskov, ses svagt på kortet, da det er begrænset, hvor mange funktioner disse uddannelsesrum indeholder. Kigger vi alene på de fysiske forhold og funktioner, er det således kun Holbæks bymidte, som ville være kendetegnet af en multifunktionalitet, der kunne sikre møder mellem forskellige burgergrupper af det offentlige rum. Man kan dog argumentere for, at særligt de to uddannelsesrum og Holbæk Sportsby er vigtige offentlige rum i Holbæk. Selvom disse rum primært indeholder samme type af funktioner, er disse stadig vigtige *sociale* funktioner, der netop kan skabe møder på tværs af sociale grupper gennem sportsaktiviteter og uddannelse.

Ifølge Hajer og Reijndorp er et godt offentligt rum ikke alene kendetegnet af de fysiske strukturer. For at et sted har potentiale for at udvikle sig til et offentligt domæne, er det som tidligere nævnt nødvendigt, at det er en del af den kollektive bevidsthed, at der er en mangfoldighed af sociale grupper til stede, og at der er en dominerende gruppe med et særligt ejerskab. Gennem denne introducerende funktionsanalyse af Holbækssteder, har det altså været muligt at kortlægge og identificere forstadens funktionsopdelte og centrale rum: netværksknudepunktet Holbæk midtby, handelsrummet Holbæk Megacentrum, det rekreative sportsrum Holbæk Sportsby samt to mindre uddannelsesrum. Funktionsanalysen giver en indikation om, hvordan Holbæks borgere bruger rummet, samt hvilke aktiviteter, der finder sted. Hvorvidt der rent faktisk opstår en konfrontation mellem forskellige sociale gruppers virkelighed, og hvor der dermed sker en kulturel udveksling, er ikke muligt at konkludere på baggrund af den funktionelle analyse alene. Den følgende analysedel vil derfor, med udgangspunkt i de geografiske surveybesvarelser, analysere respondenternes spatiale praksisser for at undersøge hvilke rum, der har betydning for Holbæks borgere, og *hvordan* de bruger de offentlige rum. Gennem analysen af brug og betydning af de offentlige rum ønsker jeg at undersøge meningskampe og diskutere, hvorvidt der et potentiale for at stederne kan udvikle sig til offentlige domæner.

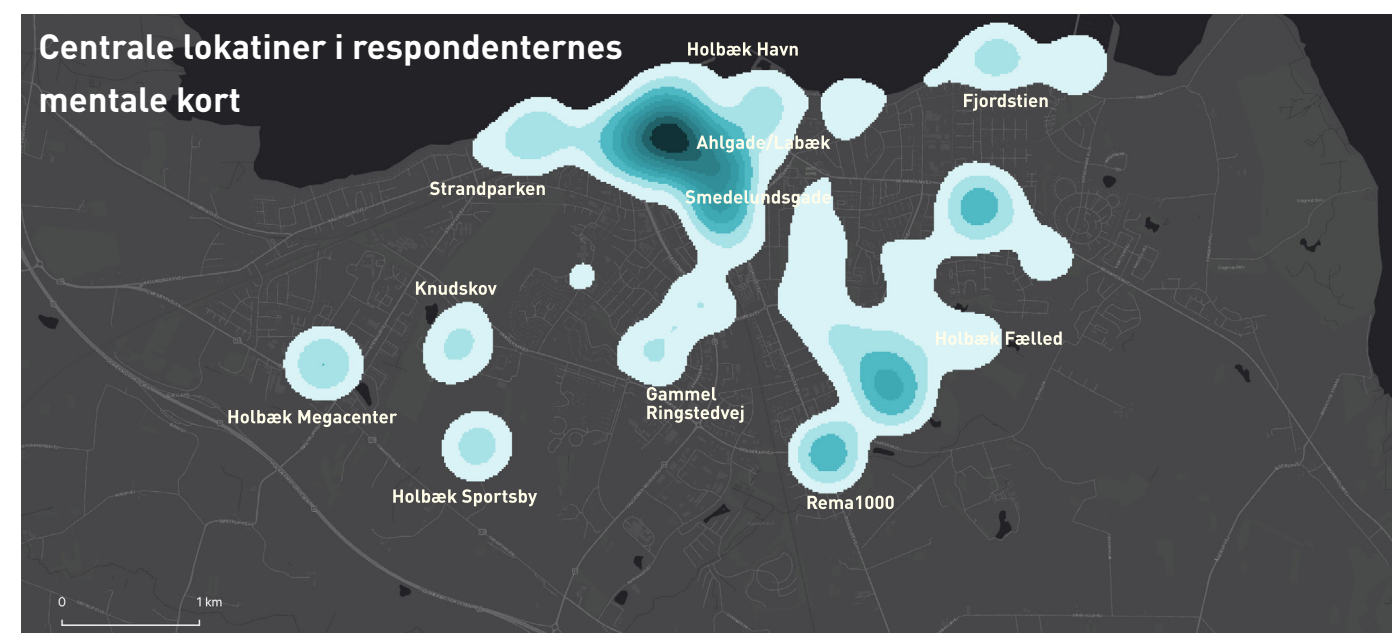
Spatiale praksisser i Holbæk By

De geografiske besvarelser fra den kortbaserede survey vil i denne analyse danne grundlag for en kortlægning af brugen og betydningen af offentlige rum i Holbæk. I surveyen blev respondenterne spurgt til, hvilke steder de ofte besøger i Holbæk (de blev bedt om at se bort fra den daværende nedlukning af landet grundet coronapandemien). Derudover blev de også spurgt om, hvilke steder de havde besøgt den seneste måned. Som tidligere nævnt, anser jeg respondenternes besvarelser fra surveyen som mentale kort, en subjektiv repræsentation af deres spatiale praksisser. Det er altså muligt, at respondenterne under andre omstændigheder også ville besøge andre steder, eller at de slet ikke besøger disse steder så ofte, som de husker. De geografiske besvarelser til spørgsmålene om, hvilke steder de bruger i Holbæk, anser jeg derfor som offentlige rum, der har betydning for respondenterne, da det er disse rum, de genkalder i deres erindring, og som er en del af deres mentale kort. Med denne forståelse er det altså gennem en kortlægning af de mentale kort og analyse af de spatiale praksisser, jeg undersøger, hvilke offentlige rum i Holbæk, der har betydning for respondenterne, og hvad der kendetegner disse rum.

Som tidligere nævnt skal steder have en plads i den kollektive bevidsthed, hvor mennesker har kendskab og tilknytning til stedet, for at det har potentiale for at udvikle sig til et offentligt domæne (Hajer og Reijndorp 2001, 113–16). Kendskab og tilknytning til steder kommer gennem menneskers brug af stedet. Offentlige rum, som bruges og har betydning for mange respondenter, anser jeg derfor som steder, der er en del af den kollektive bevidsthed. Derudover er det også vigtigt, at der er en mangfoldighed af sociale grupper til stede i det offentlige rum, for at det kan udvikle sig til et offentligt domæne. Den tidligere beskrevet segregeringstendens i netværkssamfundet resulterer i, at mennesker bosætter sig med ligesindede i homogene enklaver. Med udgangspunkt i dette, forstår jeg de undersøgte boligområder som social homogene enklaver. Respondenter fra de to parcelhuskvarterer udgør altså en social gruppe, der består af nytilflyttede børnefamilier og ældre husejere med en forventet høj- og middelindkomst. Respondenter fra Vangkvarteret udgør en anden social gruppe, der anses som en mere udsat og stigmatiseret gruppe, som følge af områdets placering på den såkaldte hårde ghettoliste. Ved at kortlægge, hvilke steder der bruges og har betydning for respondenter på tværs af boligområder, er det altså muligt at undersøge, hvorvidt der er en mangfoldighed af sociale grupper til stede i de samme offentlige rum.

I dette analyseafsnit vil jeg med udgangspunkt i denne forståelse af betydning, brug, kollektiv bevidsthed og sociale grupper, kortlægge respondenternes spatiale praksisser for dermed at undersøge og diskutere, hvilke offentlige rum i Holbæk, der har potentiale for at udvikle sig til offentlige domæner, hvor der sker en kulturel udveksling, der bidrager til social integration og styrker sammenhængskraften. Undersøgelsen er et casestudie af det almene udsatte boligområde, Vangkvarteret. Men da jeg er interesseret i boligområdet i en større bysammenhæng vil første del af analysen undersøge de spatiale praksisser i offentlige rum i hele Holbæk By. Derefter vil jeg bevæge mig tættere på Vangkvarteret og de offentlige rum, som er i umiddelbar nærhed af boligområdet.

De geografiske besvarelser af steder, respondenterne ofte besøger eller har besøgt den sidste måned, og som jeg fortolker som offentlige rum med betydning for respondenterne, består af i alt 533 punkter. 46 respondenter besvarede, *hvilke steder de ofte besøger*, hvor data består af 346 geografiske punkter. 37 respondenter besvarede *hvilke steder, de havde besøgt den sidste måned*, hvor data består af 187 punkter. Til at kortlægge de offentlige rum i Holbæk anvender jeg Kernel Density Estimation, på baggrund af respondenternes 533 punkter. Hvor det generede kort i den funktionelle analyse synliggjorde de centrale funktionelle lokationer, viser nedenstående kort centrale lokationer i respondenternes mentale kort. De centrale lokationer forstår jeg som offentlige rum, der er en del af den kollektive bevidsthed, da værktøjet netop måler densiteten af steder – dvs. de mørke arealer er de steder, som flest respondenter har besøgt eller ofte besøger.

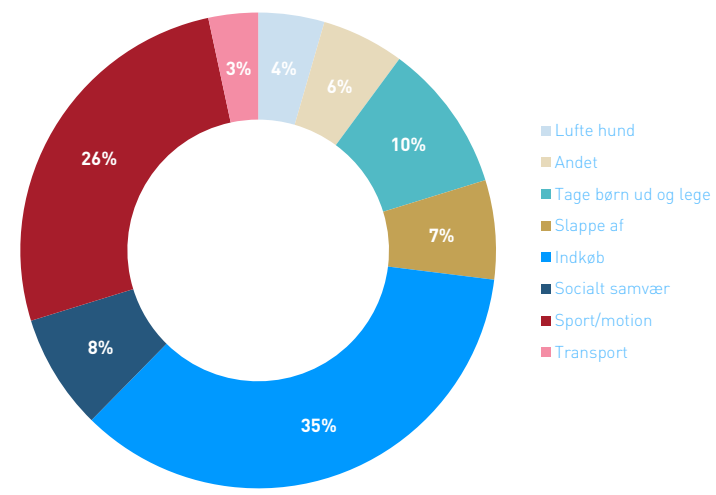
Kortet viser respondenternes centrale lokationer, visualiseret gennem Kernel Density Estimation værktøjet for data over de geografiske besvarelser, for de to spørgsmål om steder, de ofte besøger og har besøgt den sidste måned. Jo mørkere desto mere central er en lokation.

Kortet viser, at Holbæks bymidte, Holbæk Megacentrum og Holbæk Sportscenter også er centrale lokationer i respondenternes mentale kort. Holbæks bymidte er den mest centrale lokation, men spreder sig dog i respondenternes besvarelser, til også at inkludere Strandparken (vest for bymidten), området omkring Holbæk Havn (nord for bymidten) og Gammel Ringstedvej (syd for bymidten). Derudover ses en række nye centrale lokationer, der ikke var synlige i den funktionelle analyse af Holbæk. Mellem Holbæk Megacentrum og Holbæk Sportsby er Knudskoven, der også udgør en central lokation i respondenternes besvarelser. Der ses også et område omkring det grønne område og fjordstien ved Strandmøllevej øst for bymidten. Fjordstien er et stisystem, der følger hele kysten langs Roskilde fjord og Isefjorden. Derudover finder jeg tre nye centrale lokationer omkring respondenternes bopæle: Holbæk Fælled, Rema1000 ved Roskildevej og Netto ved Munkholmvej. Denne kortlægning af respondenternes besvarelser gennem Kernel Density Estimation, visualiserer altså nogle spatiale

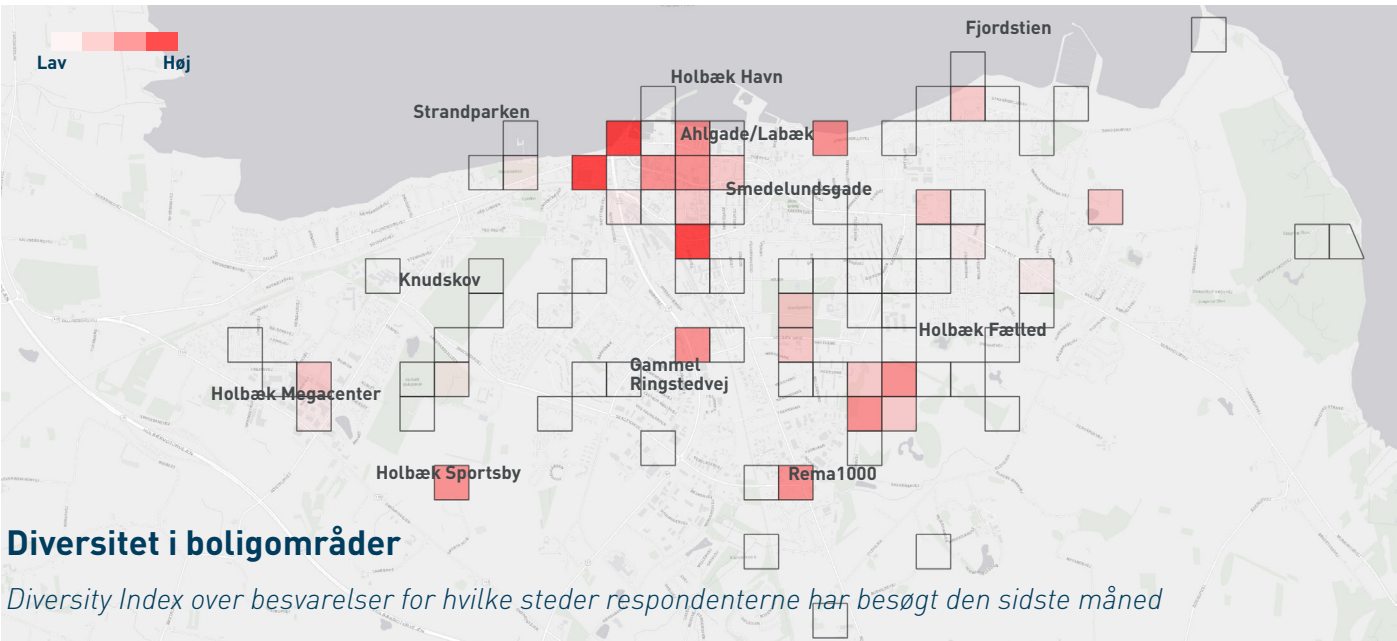
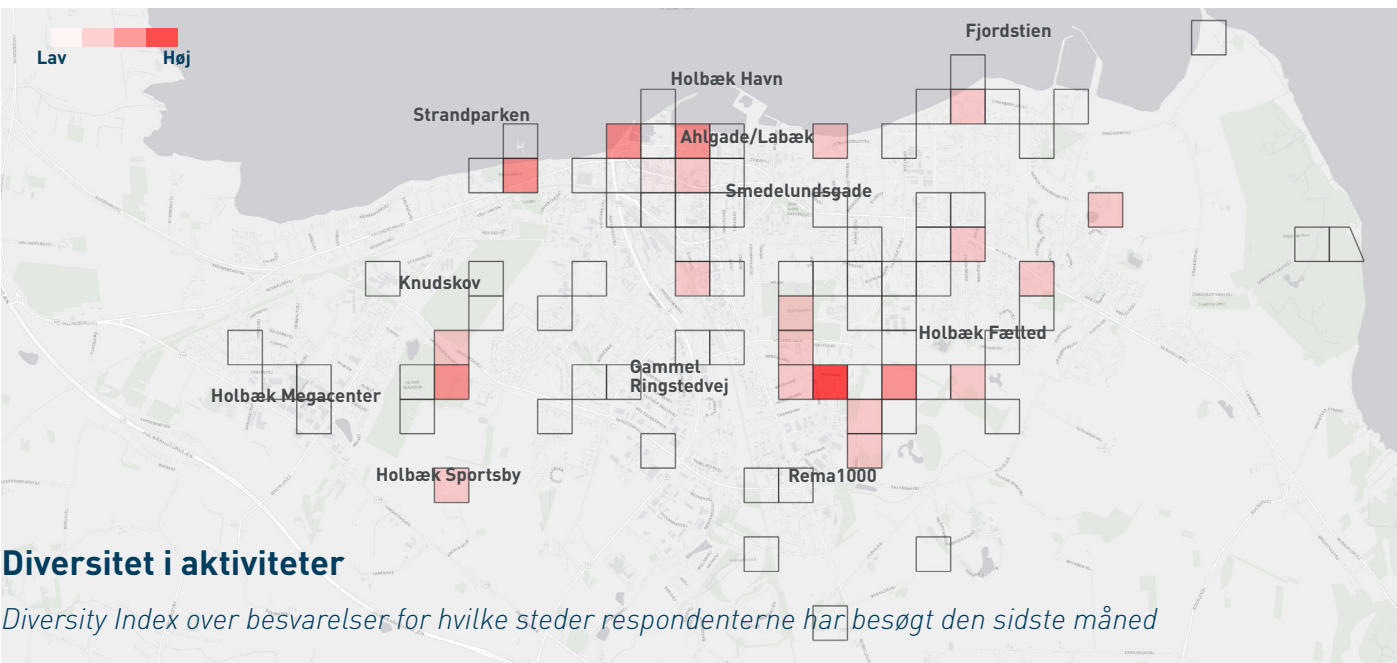
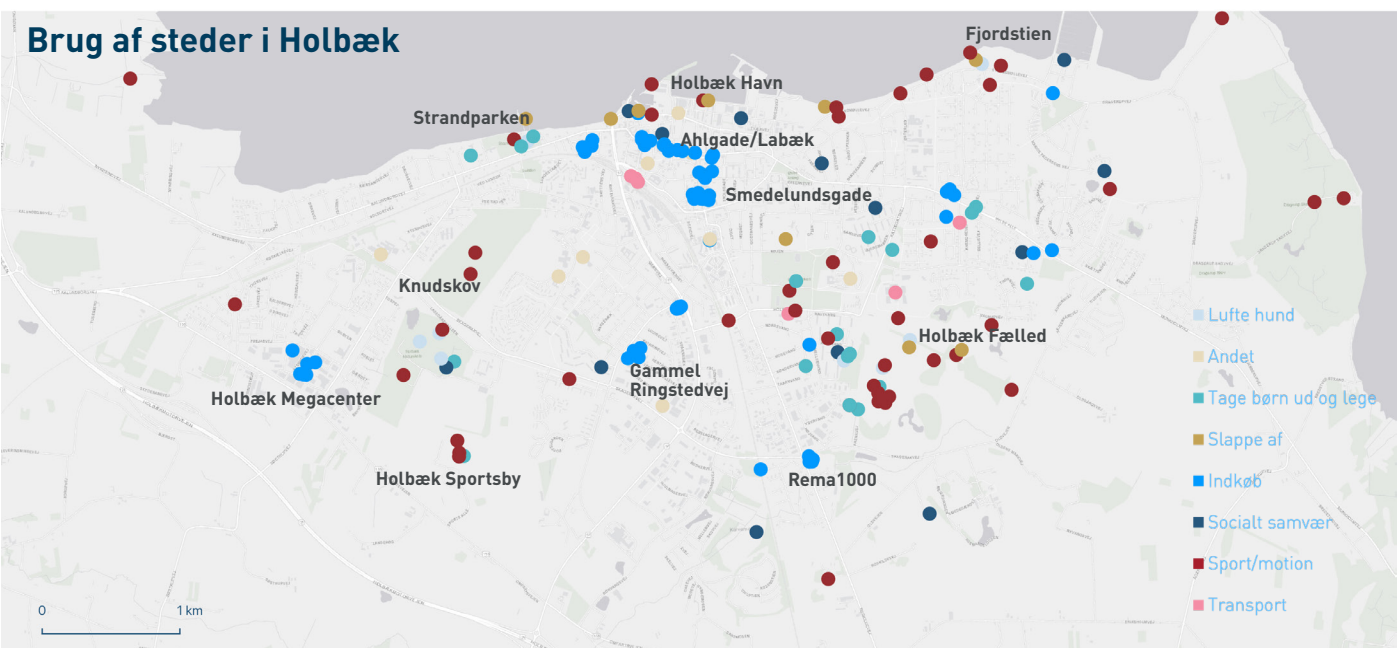
mønstre i respondenternes mentale kort. På baggrund af kortet, identificerer jeg otte områder i Holbæk, der har betydning for mange respondenter, og som dermed er en del af den kollektive bevidsthed, da dette netop skabes gennem respondenternes kendskab og tilknytning til de offentlige rum.

I denne del af analysen vil jeg fokusere på de seks områder, der ikke er placeret i nærheden af Vangkvarteret. Spørgsmålet om steder re-spondenterne havde besøgt den sidste måned havde et opfølgende spørgsmål om, hvad deres primære årsag var til at besøge stedet. Besvar-elserne til de opfølgende spørgsmål giver altså mere viden om, hvilke aktiviteter, der finder sted og bidrager med viden om de spatiale praksiss-er og brugen af de offentlige rum. Aktiviteterne fordeler sig i kategorierne: lufte hund, lege med børn, afslapning, indkøb, socialt samvær, mo-tion/sport, transport og andet. De to primære former for brug af rum i Holbæk, er henholdsvis indkøb (35%) og sport/motion (26%). Derudover er 10% af aktiviteterne at tage børn ud og lege, 8% er socialt samvær, mens 7% er afslapning.

Til at analysere brugen af de offentlige rum, og hvorvidt der er en mang-foldighed af sociale grupper til stede, genererer jeg tre kort. Det første kort *Brug af steder i Holbæk* er en kortlægning af de geografiske besvarelser til spørgsmålet om, hvilke steder respondenterne havde besøgt den sidste måned. Hvert punkt repræsenterer en respondents besvarelse og er farvelagt på baggrund af aktivitetskategorien. Det andet kort *Diversitet i aktiviteter* indeholder det samme data, men er generet på baggrund af Diversity Index værktøjet. Værktøjet fungerer på den måde, at det danner et rasterlag, hvor der i en celle kan være op til flere punkter, som altså er respondenternes besvarelser til spørgsmålet om, hvilke steder de har besøgt den sidste måned. Ved at sætte Diversity Index til at måle diversiteten af de aktiviteter punkterne repræsenterer inden for hver celle, er det altså muligt at kortlægge, hvilke offentlige rum, der har *forskellige* former for brug – jo mørkere farve en celle har, jo større diversi-tet af aktiviteter. Det tredje kort *Diversitet i boligområde* er ligeledes generet på baggrund af Diversity Index. Vi ved fra surveyens baggrundsspørgsmål, hvilket boligområde respondenterne bor i (Vangkvarteret, Vangparcelhuse, Højenpar-celhuse eller øvrige Holbæk). I dette kort repræsenterer hvert punkt i cellen altså også et boligområde, hvormed det er muligt at måle diversiteten af borge-re, fra forskellige boligområder i hver celle. Det er hermed muligt at undersøge, hvilke offentlige rum, der har en mangfoldighed af sociale grupper, da jeg anser boligområderne som værende et udtryk for en social gruppe – jo mørkere farve en celle har, jo større diversitet af sociale grupper.

Brug af steder i Holbæk

Holbæk Megacenter er som tidligere nævnt et udendørs butikscenter, der primært består af pladskrævende butikker med store parkeringsarealer. I den funktionelle analyse identificerede jeg ligeledes Megacentret som en central lokation, hvor der var en høj koncentration af lokal detailhandel. Kortet over brug af steder i Holbæk viser, at samtlige af respondenternes primære årsag til at bruge stedet, er for at handle. Derfor ses det også i diversitetskortet over aktiviteter, at Holbæk Megacenter har en lav diversitet. Holbæk Megacenter kan altså karakteriseres som et handelsrum, hvor nødvendige aktiviteter finder sted og som kun indeholder primære funktioner. De to interviewpersoner, Peter og Daniel, karakteriserer begge deres brug af Holbæk Megacenter som en nødvendighed:

”For mig er Megacentret jo at sammenligne med helvede på jord, men man kommer der, fordi man skal bruge en bestemt dims fra en bestemt butik, der ligger der, hvor det er nemmest at gå i Bauhaus, fordi der kan man selv gå rundt og finde den osv. Men sådan en lørdag eftermiddag i Megacentret, der er det for mig ind og ud. Der gør jeg det så mere på den måde, at jeg, netop fordi jeg har mulighed for det, gør jeg det en onsdag eftermiddag end en lørdag formiddag” (Peter bilag 4, 36)

”Jeg vil sige, ude i Megacentret, der er stort set alle indkøbsmuligheder og butikker centreret derude. Byggemarked og alt ligger derude. Så hver gang man skal ud at have et eller andet, så skal man ud i den anden ende af byen. Der ligger ingenting i Østbyen, det er måske lidt dårlig byplanlægning, at man på den måde koncentrerer det derude. Man kan sige, trafikken derud sådan en lørdag formiddag, det er fuldstændig kaotisk. Alle i Holbæk By, de skal derud. Så det kunne man måske godt have planlagt lidt bedre. Spredt lidt mere ud over byen, så man kunne fordele det lidt mere” (Daniel bilag 5, 61-62)

Det fremgår af citaterne, at Holbæk Megacenter er et velbesøgt offentligt rum – særligt om lørdagen. Diversitetskortet over boligområder viser tilsvarende, at Megacentret har en høj diversitet, hvilket betyder, at rummet bruges på tværs af sociale grupper. Interviewpersonerne beskriver centret som *”helvede på jord”* og *”fuldstændig kaotisk”* grundet den store menneskemængde, hvorfor Peter forsøger at undgå at bruge rummet om lørdagen, når det er værst. Frustrationen Daniel udtrykker, starter allerede ved trafikken på vej ud til Megacentret, og han kritiserer Holbæks funktionsopdelte struktur, da det resulterer i denne høje koncentration af mennesker. Ifølge Hajer og Reijndorp er disse former for steder, med høj diversitet ofte kendetegnet af et friktionsløst design, hvis formål er at sikre, at det høje flow af mennesker forløber gnidningsløst (Hajer og Reijndorp 2001, 96–97). Dette gør sig også gældende i Holbæk Megacenter, som er designet som et friktionsløst rum præget af transit, hvor udendørsarealerne alene består af parkeringspladser og veje uden fortov.

Holbæk Sportsby er som Holbæk Megacenter et monofunktionelt offentligt rum, der består af sportsfaciliteter. I den funktionelle analyse argumenterede jeg for, at Sportsbyen var et vigtigt offentligt rum, da de typer funktioner, som rummet indeholder, er vigtige sociale funktioner, der kan skabe møder på

tværs af sociale grupper. Diversitetskortet over aktiviteterne i Holbæk Sportsby viser en relativ lille diversitet, hvor rummet primært bruges til sport/motion, og til at tage børn ud og lege. Eftersom Sportsbyen indeholder størstedelen af Holbæks sportsforeninger og klubber, har rummet en stærk tiltrækningskraft for alle typer af beboere. Dette ses i diversitetskortet over boligområder, hvor sportsbyen har en relativ høj diversitet. Interviewpersonen Daniel er bruger af Sportsbyen, hvor hans børn går til svømning. Modsat Daniels opfattelse af butikkernes koncentration i Megacenteret, er han positiv stemt overfor Sportsbyen og at sportsfaciliteterne og foreninger er samlet ét sted (Daniel bilag 5, 54). Han beskriver, hvordan rummet bruges til forskellige sportsaktiviteter:

”Det er børnene, der går til svømning. Jeg kunne lige så godt have gået til badminton derude, det er mere en tilfældighed, at det ikke var det, jeg begyndte på. Alle idrætsaktiviteterne, de er jo samlet derude, så det er jo egentlig også en fantastisk måde at se. For eksempel, når børnene går til svømning, så går de ind igennem sportsbyen, så kan de samtidig se nogle, der spiller håndbold, basketball, og nogle der spiller tennis. Så kan man jo pludselig få øjnene op for, at det kan man også gå til, og det ser egentlig også meget sjovt ud” (Daniel bilag 5, 53)

Citatet viser, hvordan brugerne af rummet får indblik i andres aktiviteter. På trods af, at Holbæk Sportsby er et monofunktionelt rum ser vi, at der ikke er et entydigt brug af rummet, men derimod mange forskellige former for sport, der udspiller sig både indendørs og udendørs, og for alle aldersgrupper. I Sportsbyen er der både aktiviteter for de mindste børn, som Daniel og hans familie gør brug af, samt motionshold for seniorer. Derudover er Holbæks Sundhedscenter også placeret i Sportsbyen. Sundhedscentret er både et sundheds- og rehabiliteringstilbud for borgere i Holbæk, der bl.a. inkluderer et træningsnetværk, KOL-rehabilitering, kræftrehabilitering og livstilvejledning (Holbæk Kommune, b). Holbæk Sportsby er altså et rum, der indeholder aktiviteter for børnefamilierne, unge, ældre og sårbare borgere. Det er således et offentligt rum, der skaber møder på tværs af sociale grupper. Daniel fortæller også, at Sportsbyen er det sted i Holbæk, hvor han møder mennesker fra hele kommunen:

”Man bruger jo også meget tid på at vente derude, når børnene er inde til svømning. Så der møder man jo også enten forældre til børnenes klasser eller noget (...) Der er så nogen fra børnenes klasse, der går på samme hold, men det er sådan, der er nok lige så mange fra andre skoler. Det er blandet fra hele Holbæk Kommune (...) Jeg tror normalt, ville jeg nok ikke støde ind i så mange mennesker, fra den anden ende af byen eller ude fra Tuse, og det område derude. Det ville jeg nok ikke normalt støde ind i” (Daniel bilag 5, 54)

I citatet ses det, hvordan Holbæk Sportsby også er et socialt rum, hvor beboere fra hele Holbæk mødes. Vi ser også, at på trods af rummets monofunktionalitet, er der et væld af aktiviteter og forskellige former for brug (indenfor sport, bevægelse og sundhed). Sportsbyen er et rum, hvor der er en mangfoldighed tilstede, på tværs af sociale grupper. Det er således et rum, der kan anses som et knudepunkt for de opdelte enklaver. Det er interessant, hvordan Megacentret og Sportsbyen minder om hinanden på diversitetsparametre i denne analyse

samt, at begge er monofunktionelle rum, som vi så tidligere. Alligevel er den kollektive bevidsthed og den betydning beboerne tillægger rummene meget forskellige. Hvor Megacentret anses som en nødvendighed, og ikke et sted, der indbyder til sociale møder, anser jeg Sportsbyen som et rum præget af sociale møder gennem forskellige sportsaktiviteter.

Knudskov er placeret midt mellem Holbæk Megacenter og Holbæk Sportsby. Egentlig er Knudskov en del af et område kaldet Ladegårdsskovene, men ifølge Daniel kaldes hele området Knudskov af borgerne (Daniel bilag 5, 52). Knudskov er et rekreativt område, der ikke indeholder nogle funktioner, hvorfor den funktionelle analyse af Holbæk ikke fremhævede det, som en central lokation. I kortlægningen af respondenternes mentale kort, finder vi derimod at Knudskoven er et offentligt rum, der har betydning for beboerne. Denne fund fremhæver vigtigheden af, at analysere de spatiale praksisser, og ikke alene fokusere på rummets funktioner. Knudskov strækker sig over et større areal, hvorfor diversitetskortene er misvisende, da en celle langt fra kan dække hele området. På kortet over brug af steder i Holbæk kan vi derimod se, at mange beboere bruger rummet til sport/motion samt at lufte hund. Derudover er der også en beboer, som tager børn med ud at lege i området. Ifølge Daniel er det særligt børnefamilier, som dominerer rummet:

”Det er meget børnefamilier, der tager derud for at kigge til dyrene. Der er også en shelter derude. Der har jeg også set unge mennesker. Jeg tror, at de kommer fra Ladegårdsparken, og det ser ud til, at de også benytter sig af det. Men ellers, så tror jeg primært, at det er børnefamilier og så måske, der også er en klatrepark derude” (Daniel bilag 4, 65)

I citatet ses det, at der er forskellige brugere af Knudskoven og forskellige former for brug. De dyr og shelteret, som Daniel refererer til, er en del af *Holbæks Grønne Lunge* (tidligere Holbæk Naturskole), der er et formidlingscenter for klima, miljø og natur, der drives af Holbæks Ungdomsskole, som afholder forskellige aktiviteter for Holbæks børn og unge (Ungholbæk). Brugere af rummet kommer fra alle de undersøgte boligområder, men det fremgår af citatet, at også særligt unge fra Ladegårdsparken, der er et andet udsat alment boligområde, er brugere af rummet. Det viser sig altså, at der i Knudskoven er en mangfoldighed af sociale grupper til stede, der bruger rummet forskelligt.

Fjordstien er ligesom Knudskov et rekreativt område, der ikke indeholder nogle funktioner, hvorfor området ikke indgik som en central lokation, i den funktionelle analyse. Ligesom Knudskoven strækker Fjordstien sig også over et større areal, hvorfor diversitetskortet ikke er retvisende. Faktisk løber Fjordstien, som et stisystem langs hele kysten af Roskilde Fjord og Isefjorden, men i kortlægningen af respondenternes mentale kort ses det, at et særligt stykke af Fjordstien øst for bymidten udgør en central lokation. I kortet over brug af steder i Holbæk fremgår det, at Fjordstien særligt bruges til motion/sport. Derudover bruges rummet også til at lufte hund og slappe af. I surveyen blev respondenterne bedt om at skrive, hvad der var deres favoritsted i deres lokalområde og hvorfor. Tre kvinder, der bor i øvrige Holbæk nævnte, at Fjord-

stien langs vandet var deres favoritområde. Derudover nævnte en kvinde fra Vangkvarteret også, at hendes favoritsted var ved vandet, da der var ro, mens en mandlig beboer fra højenparcelhuse beskrev hans favoritsted, som alle de gode muligheder for natur og kultur herunder Fjordstien. Det fremgår altså, at Fjordstien er et rum med særlig betydning for både beboere i Vangkvarteret, Højenparcelhuse og øvrige Holbæk. Forskellige sociale grupper bruger rummet til at dyrke motion, slappe af, finde ro og nyde naturen.

Holbæk bymidte er, som i den funktionelle analyse også tydeligt viste, en central lokation i beboernes mentale kort. Som tidligere nævnt, udgøres bymidten af flere forskellige rum. **Ahlgade/Labæk, Smedelundsgade og Gammel Ringstedvej** er tre handelsrum, der indgår i de mentale kort. Gammel Ringstedvej er placeret lidt længere væk fra bymidten og indgik i den funktionelle analyse som en selvstændig lokation, men ses i sammenhæng med bymidten i Kernel Desnity Estimation-visualiseringen over centrale lokationer i beboernes mentale kort. På kortet over brug af steder i Holbæk fremgår det, at de aktiviteter, der finder sted i de tre handelsrum, alle er indkøb. På diversitetskortet over aktiviteter finder vi derfor også, at Ahlgade/Labæk, Smedelundsgade og Gammel Ringstedvej alle har en lav diversitet. Det tyder altså på, at handelsrummene har et entydigt brug, ligesom vi så ved Holbæk Megacenter. Fra den funktionelle analyse ved vi dog, at typerne af indkøb er forskellige i de tre handelsrum. Gammel Ringstedvej består næsten udelukkende af supermarkeder, Ahlgade/Labæk består primært af lokal detailhandel, mens Smedelundsgade består af begge dele. Derudover viste den funktionelle analyse også, at der var en høj koncentration af mad og drikke funktioner i Ahlgade/Labæk og Smedelundsgade. Disse funktioner karakteriserede jeg som sekundære funktioner, der servicerer brugerne af rummet. I surveyen blev respondenter, som sagt, bedt om at angive deres *primære* årsag til at besøge stedet. Rummets sekundære funktioner fremgår således ikke i respondenternes besvarelser, i deres brug af rummet. Da jeg spørger ind til Ahlgade i interviewet med Daniel, fortæller han, at han ikke oplever, at alle bruger rummet på samme måde:

”Dernede ved centrum, der er det meget blandet. Det virker også til, at der er mange yngre mennesker. Der er sådan et udemiljø med cafeer og sådan noget. Så jeg synes, at det er meget blandet. Det er ikke kun børnefamilier, der er dernede” (Daniel bilag 4, 51)

Daniel oplever, at særligt yngre beboere gør brug af de sekundære funktioner i bymidten. I citatet fremgår det også, at Daniel oplever, at det er mange forskellige grupper, der bruger rummet. Dette ser vi også i diversitetskortet over boligområder, hvor alle tre handelsrum har en høj diversitet. Gammel Ringstedvej kan altså karakteriseres som et monofunktionelt handelsrum, der består af supermarkeder, der bliver brugt på tværs af sociale grupper, mens Ahlgade/Labæk og Smedelundsgades primære funktion er handel, af både detail og supermarkeder, men indeholder også en række andre funktioner, der giver et blandet brug på tværs af sociale grupper.

Havneområdet er en del af Holbæks bymidte, placeret nord for Ahlgade. I diversitetskortet over aktiviteter fremgår det, at Havneområdet har en middel diversitet, men da området er noget større end cellerne for rasterlaget i diversitetskortet, er diversitetskortet en smule misvisende. Kortet for brug af steder i Holbæk viser, at de primære årsager til brug er motion/sport, afslapning, sociale møder og tage børn ud at lege. I den funktionelle analyse af Holbæk ses det, at havneområdet er et multifunktionelt rum med både mad og drikke, kunst- og kulturfaciliteter samt civile- og fællesskabsorienterede faciliteter. Foruden Holbæk Havn består området også af en strand og et havnebad samt Kulturbioграфen Frysehuset og det dertilhørende Filmtorvet, der er en central kulturfacilitet i Holbæk. Disse faciliteter var lukket pga. coronapandemien, da respondenterne besvarede surveyen, hvorfor vi ikke ser nogen brug af områderne i besvarelserne af, hvad deres primære grund var til at besøge stedet, den sidste måned. Dette er en generel udfordring i undersøgelsen, at den daværende nedlukning forhindrede en række former for brug af de undersøgte områder, der dermed ikke indgår i analysen af de spatiale praksisser. Den funktionelle analyse bidrager altså med en indikation om, hvilke andre former for brug, der også kunne gøre sig gældende, såfremt landet ikke var lukket ned. Interviewpersonen Peter, der arbejder i kulturbranchen, gør ofte brug af Holbæks kulturtilbud, og han fremhæver Sidesporet, der bl.a. driver Kulturbioграфen og Filmtorvet, som en central kulturaktør i Holbæk:

”Jeg synes jo, en styrke i Holbæk er hele det, der hedder Sidesporet, som jo startede, som et underligt samlingssted, på netop et sidespor ved to gamle togvogne, men som jo så efterfølgende har udviklet sig (...) det er sådan nogle ting, der er vigtige for en by, som vores i Holbæk, som får folk til at samles om noget. Altså bioграфen dernede, der sidste år i sommeren har lavet udendørs filmforevisninger, på den store plads ude foran, hvor en by kommer, og hvor man kan se, at når man så sætter sig dernede, med sin fold-ud stol og en flaske rødvin, så pludselig kender man jo utrolig mange mennesker. Men det er først der, hvor man egentlig snakker med hende eller ham, man har set ekspedere i en butik, altså fordi man tilfældigvis kommer til at sidde ved siden af dem, og så pludselig opstår der nogle ting, ikke” (Peter bilag 4, 32-33)

Peter oplever, at de kulturarrangementer, der finder sted i Havneområdet er vigtige for at samle Holbæks borgere. I citatet fremgår det, at arrangementerne er populære for hele Holbæk By. De udendørs filmvisninger, Peter referer til, vises på Filmtorvet, der er en eventplads i Havneområdet. Foruden filmvisninger, er der også faste arrangementer som fællesspisninger og loppemarkeder på Filmtorvet samt enkeltstående events, som visning af EM og koncerter (Sidesporet). Derudover arrangeres der også årligt en Havnekulturfestival, Skvulp, på Holbæk Havn, og der er netop ved at blive oprettet et nyt Kystlivscenter med udstillinger og formidling af Holbæks maritime historie (Holbæk Kommune, a). Med udgangspunkt i aktiviteterne, der finder sted omkring Filmtorvet, kan vi altså forstå det som et offentligt kulturrum, der bruges af hele Holbæk, med en bred vifte af forskellige aktiviteter.

Strandparken er ligesom Knudskov et rekreativt område, der ikke fremgik som en central lokation i den funktionelle analyse. I kortlægningen af respondenternes mentale kort ser vi derimod, at Strandparken indgår som en central lokation, der ses i sammenhæng med bymidten. Diversitetskortet for aktiviteter viser, at der er en relativ høj diversitet. I kortet over brug af steder i Holbæk fremgår det, at de primære årsager til at respondenterne bruger området, er for at tage børn med ud og lege, dyrke motion/sport og slappe af. Da jeg er ude i Vangkvarteret for at indsamle surveybesvarelser via iPad fortæller en af respondenterne mig, at hun bruger Strandparken meget om sommeren til at grille med sin familie og tage børnene ud. Interviewpersonen, Peter, er medlem af en forening, som holder til ude ved Strandparken. Han fortæller, at han oplever, at der er mange *”indvandrerfamilier”*, der bruger rummet til at grille:

”Jeg tror, den popularitet der, det er meget yngre mennesker og så tror jeg også, jeg kan forstille mig, at det er børnefamilier, der bor i noget etagebyggeri, som ikke har have, men som så netop rykker ud. Jeg har set indvandrerfamilier, de kommer om sommeren, med hele udtrækket med havegrill og ting og sager, og slår sig ned og bruger det” (Peter bilag 4, 37)

I citatet fremgår det også, at særligt yngre mennesker er brugere af rummet. Respondenterne i undersøgelsen er overvejende mellem 31-64 år og er derfor måske ikke den overvejende brugergruppe af rummet. Alligevel ses det, at der er en relativ høj diversitet af brugere fra de forskellige sociale grupper. Peters beskrivelse af rummet og brugerne, samt beboeren fra Vangkvarterets beskrivelse af hende og hendes families brug af rummet, kan forstås som *sociale aktiviteter*, hvorfor jeg anser Strandparken, som et socialt rum i Holbæk, der bruges på tværs af sociale grupper og aldre.

Offentlige domæner i Holbæk by

På baggrund af analysen, af de spatiale praksisser i de centrale lokationer, i respondenternes mentale kort, vil jeg inddеле lokationerne i seks typer af rum: handel, sport, rekreativt, kultur og socialt. Kendetegnet for alle disse rum er, at de er en del af den kollektive bevidsthed. Rummene bruges af mange af respondenterne, hvor de gennem deres brug opnår kendskab og tilknytning til rummene. Derudover viser analysen også, at der er en mangfoldighed af sociale grupper til stede i de identificerede rum. Som tidligere nævnt eksisterer der en forestilling om offentlige rum, som mødesteder, der kan fremme social integration, da mødet mellem andre kulturer, livsstile og holdninger skaber en forståelse, på tværs af sociale grupper. De identificerede centrale lokationer kan dermed forstås, som offentlige rum for sociale møder, på tværs af enklaver. Analysen har vist, at de offentlige rum kan danne ramme for møder, men hvorvidt disse møder rent faktisk kan karakteriseres som det Valentine beskriver, som et *meningsfuldt møde* frem for blot et *hverdagsmøde*, vil jeg diskutere i dette afsnit.

Ifølge Hajer og Reijndorp er der særligt tre ting som gør sig gældende for, at et offentlige rum kan udvikle sig til et offentlige domæne. Stedet skal have en plads i den kollektive bevidsthed gennem kendskab og tilknytning, der skal være en mangfoldighed af sociale grupper til stede, og der skal være en dominerende gruppe, med et særligt ejerskab til rummet. Hvis disse tre ting gør sig gældende, er der potentiale for, at der kan ske en kulturel udveksling. Den kulturelle udveksling indebærer en konfrontation med andres virkelighed, der muliggør en perspektivændring og dermed bidrager udvekslingen til social integration og styrker sammenhængskraften. Med afsæt i den progressive stedforståelse, forstår jeg steder som meningsfulde, hvor mening skabes gennem menneskers tilstedeværelse og brug af rummet. De sociale grupper kan dermed have forskellige former for mening tilknyttet rummet, hvormed konfrontationen også kan forstås, som en meningskamp om rummet (Hajer og Reijndorp 2001, 84–89).

Den primære empiri jeg anvender til at analysere offentlige rum i Holbæk, er de geografiske besvarelser fra den kortbaserede survey. Analysen af de identificerede centrale lokationer har vist, at de første to kriterier gør sig gældende i de undersøgte offentlige rum i Holbæk By: del af en kollektiv bevidsthed samt en mangfoldighed af sociale grupper. Mit valg af metoder har dog den konsekvens, at det i lav grad giver viden om, *hvordan* brugerne oplever rummet, hvilket ejerskab de føler over det, og særligt om de oplever, at der er en dominerende gruppe af rummet. De to interviews har bidraget til at imødegå denne udfordring, da de giver dybere forståelse af de analyserede rum og interviewpersonernes oplevelse heraf. Dette ses for eksempel i citatet fra Peter om Strandparken, som giver en vigtig information om, at han oplever, at det primært er unge, der bruger rummet. Til at analysere, hvorvidt der er en dominerende gruppe med et særligt ejerskab til rummet, kunne det have været relevant at supplere den primære visuelle metode, med flere opfølgende interviews eller nogle situationelle interviews, i de undersøgte rum, for dermed at få en dybere og mere nuanceret forståelse af, hvordan respondenterne oplever rummet og

andres brug heraf. Jeg vil dog alligevel argumentere for, at det med den indsamlede empiri er muligt at undersøge, hvilke offentlige rum, der har potentiale for at udvikle sig, til et offentlige domæne i Holbæk. Som nævnt forstår jeg mening som noget, der skabes gennem menneskers brug af rummet. Den konfrontation, den kulturelle udveksling indebærer, kan forstås som en meningskamp, hvor brugerne af rummet tilknytter forskellige meninger til rummet. Gennem en analyse af brug af rum og dermed en identificering af hvilken mening der tilknyttes rum, er det altså muligt at kortlægge, hvilke rum der har forskellige meninger tilknyttet og hvor der dermed kan opstå en meningskamp. Disse rum, der er kendetegnet af en meningskamp har altså et potentiale for at udvikle sig til et offentligt domæne såfremt meningskampen resulterer i en kulturel udveksling.

Holbæk Megacenter og Gammen Ringstedvej er begge overvejende monofunktionelle handelsrum, der er kendetegnet af et entydigt brug. Disse rums fysiske struktur, er indrettet efter kørende trafik, hvilket er medvirkende til, at der ikke gøres ophold i rummene. Denne funktionalisering af rummene anser jeg, som en fysisk barriere for dets potentiale, for at udvikle sig til et offentligt domæne, da det resulterer i en entydig brug af rummet, der kan karakteriseres som et *hverdagsmøde* fremfor et *meningsfuldt møde*. Ahlgade/Labæk og Smedelundsgade var ligeledes to handelsrum, men bestod særligt også af en række mad og drikke funktioner. Mad og drikke funktionerne kan man dog forstå jf. Jacobs, som sekundære funktioner, der servicerer brugerne af rummene. Det er hermed tvivlsomt, hvorvidt der faktisk tilknyttes forskellige former for mening til rummene, hvis det i overvejende grad betragtes som et handelsrum blandt brugerne. Knudskov og Fjordstien identificerede jeg som rekreative rum, der udgjordes af forskellige rekreative aktiviteter. Ved Fjordstien finder jeg ikke grobund for et potentiale for, at en meningskamp kan opstå, da jeg finder, at brugerne på tværs af sociale grupper oplever rummet, som et sted for ro med en rekreativ naturværdi. Kortlægningen af de geografiske besvarelser i Knudskoven, viser det samme billede. Dog finder jeg i interviewet med Daniel, at Knudskoven også bruges af unge fra Ladegårdsparken, der holder til i shelteren. Shelteren tilhører Holbæks Grønne Lunge, som også holder dyr i området, hvilket er populært blandt Holbæks børnefamilier. Det ses altså, at Knudskov indeholder forskellig brug, på tværs af sociale grupper. Såfremt en af disse grupper er særligt dominerende og har et stærkt ejerskab til rummet, mener jeg, at der er et potentiale for, at der kan opstå en meningskamp og dermed ske en kulturel udveksling. Denne meningskamp er dog særligt rettet mod unge fra Ladegårdsparken og børnefamilier og bidrager således i mindre grad, til en social integrering af beboere i Vangkvarteret, som er undersøgelsens genstandsfelt.

De tre rum, jeg ud fra analyserne vurderer har potentiale for, at der kan opstå en meningskamp og de dermed kan udvikle sig til offentlige domæner, er Holbæk Sportsby, Havneområdet samt Strandparken. Sportsbyen identificerede jeg, som et socialt rum og knudepunkt for de opdelte enklaver. På trods af Sportsbyens monofunktionalitet, indeholder det et væld af aktiviteter og forskellige former for brug. I rummet er der en høj koncentration af sportsfa-

ciliteter og foreninger, hvor der potentielt kan opstå konfrontationer mellem de forskellige sportsgrenes brug af rummet. Derudover er der også brugere af det kommunale Sundhedscenter med sundhed- og rehabiliteringstilbud for ældre og sårbare borgere i Holbæk. Sportsbyen forstår jeg dermed som et offentligt rum, hvor Holbæks borgeres verdener krydser, og hvormed der er potentiale for, at der kan opstå en meningskamp om rummet, og i bedste tilfælde, ske en kulturel udveksling. Havneområdet potentiale finder jeg særligt i de forskellige kulturevents, der finder sted i rummet. De events, der afholdes i området, har forskellig karakter og kan tiltrække forskellige brugere til rummet. I interviewet med Peter fremgår det, at disse events er særligt effektive til at skabe en dybere kontakt mellem Holbæks borgere, hvor det, der før blev karakteriseret som hverdagsmøder, såsom at blive ekspederet i en butik, har potentiale for at blive til meningsfulde møder. Derudover kan de forskellige events også resultere i, at der tilknyttes mange forskellige meninger til rummet, hvormed der altså er et potentiale for, at der kan opstå en meningskamp og kulturel udveksling. Strandparken er det eneste offentlige rum i Holbæk, hvor jeg på baggrund af interviewet med Peter kunne identificere, at der også var en dominerende gruppe med et særligt ejerskab til rummet:

”Jeg tror meget, at det er familier, der pakker madkurven og sætter sig derned og udnytter at kunne komme tæt på vandet, og det er jo en smuk park osv. Man har så også kunne mærke under corona, at unge mennesker har brugt det, desværre med nogle af de her forbandede musikmaskiner, de efterhånden har fra festivalerne, altså sådan nogle trækvogne med sådan nogle højtalere, som jo forpester hele kvarteret” (Peter bilag 4, 37)

Peter beskriver, hvordan særligt unge mennesker er kommet til rummet, som følge af coronapandemien. De unge bruger rummet til sociale møder, hvor de medbringer *”de her forbandede musikmaskiner”*, der *”forpester hele kvarteret”*. Det ses altså, at de unge dominerer området og deres brug skaber en konfrontation med rummets øvrige brugere. Denne konfrontation kan resultere i en konflikt fremfor en udveksling, hvor de øvrige brugere ekskluderes fra området. Peter beskriver dog videre, at *”de har fundet et leje”*, hvor deres brug ikke længere forstyrrer de øvrige brugere af rummet, i samme grad (Peter bilag 4, 37). Det tyder på, at der allerede har fundet en meningskamp sted, hvor brugerne af rummet er blevet konfronteret med hinandens adfærd og har måtte regulere deres brug af rummet, hvor der altså er sket en kulturel udveksling.

I den bredere bysammenhæng finder jeg, at Holbæk Sportsby, Havneområdet og Strandparken har potentiale for at udvikle sig til offentlige domæner, hvor der sker kulturelle udvekslinger. Specialets genstandsfelt er Vangkvarteret og har til formål at undersøge, hvordan offentlige rum kan bidrage til social integration, fremme forståelse på tværs af sociale grupper og mindske stigmatisering. Mit fund af offentlige rum, der potentielt kan bidrage til dette, baserer jeg primært på en analyse af brugen af steder i Holbæk. I analysen har jeg været opmærksom på, at der skal være en mangfoldighed af sociale grupper til stede. Dog kan man diskutere, hvorvidt de konfrontationer, jeg identificerer, i højere grad udgøres af en meningskamp mellem forskellige brugergrupper frem for

sociale grupper. Beboere fra Vangkvarteret er brugere af alle de undersøgte offentlige rum, men i den bredere bysammenhæng aflæses de ikke nødvendigvis som beboere fra Vangkvarteret. Hvis ikke det møde, der finder sted, indebærer en dybere kontakt, hvor det er muligt for beboere fra Vangkvarteret at fortælle, at de bor i boligområdet, vil de blot indgå som en brugergruppe af rummet, hvormed den udveksling, der potentielt kan finde sted, ikke bidrager til at mindske stigmatisering af det udsatte boligområde. De potentielle meningskampe, jeg finder i analysen, er særligt konfrontationer mellem forskellige brugere, der gennem deres brug tilknytter forskellig mening til rummet eller mellem aldersgrupper som tilfældet ved Strandparken. Knudskoven er det eneste område, hvor jeg identificerer en potentiel konfrontation mellem en social gruppe, unge fra Ladegårdsparken, og børnefamilier. Ladegårdsparken er ligesom Vangkvarteret et udsat alment boligområde i Holbæk. Ladegårdsparken har dog kun været på den såkaldte ghettoliste i år 2013. Grunden til, at Daniel mener, at de unge brugere af rummet kommer fra Ladegårdsparken, er, at boligområdet er placeret op ad Knudskoven. Det ses altså, at brugere af det offentlige rum i højere grad forbindes med boligområdet, hvis det er placeret i umiddelbar nærhed af rummet. I den følgende analyse vil jeg derfor undersøge offentlige rum i nærheden af Vangkvarteret gennem en kortlægning af de spatiale praksisser i respondenternes lokalområder.

Spatiale praksisser i lokalområder

Ifølge Hajer og Reijndorp udvikler offentlige domæner sig, i det enklaveopdelte bylandskab, i højere grad omkring forskellige sociale homogene enklaver fremfor i de traditionelle byrum. Det er derfor helt centralt at kortlægge de homogene enklaver, for dermed at kunne undersøge grænsefladerne, da det særligt er i disse grænserum, at der er mulighed for en konfrontation og en kulturel udveksling mellem forskellige sociale grupper. I den kortbaserede survey, bad jeg respondenterne om at markere det område på kortet, de så som deres lokalområde. I interviewene med Peter og Daniel, spurgte jeg ind til, hvilke tanker, der lå bag netop deres markering af lokalområdet:

”Det er jo mit kvarter, det er mit hood. Og igen også med den styrke, at altså Michael og Sus, som er mine genboer og forældre til min datters gamle legekammerat og Henrik og Helle og min nabo Kristian og min anden nabo Per, det er mit hood. Det gode er, at hvis jeg ikke har været hjemme nogle dage, så skriver Sus ’hva, hvor er du henne?’ Altså er der noget galt, agtigt. Så føler man, at man er set og hører til” (Peter bilag 4, 42)

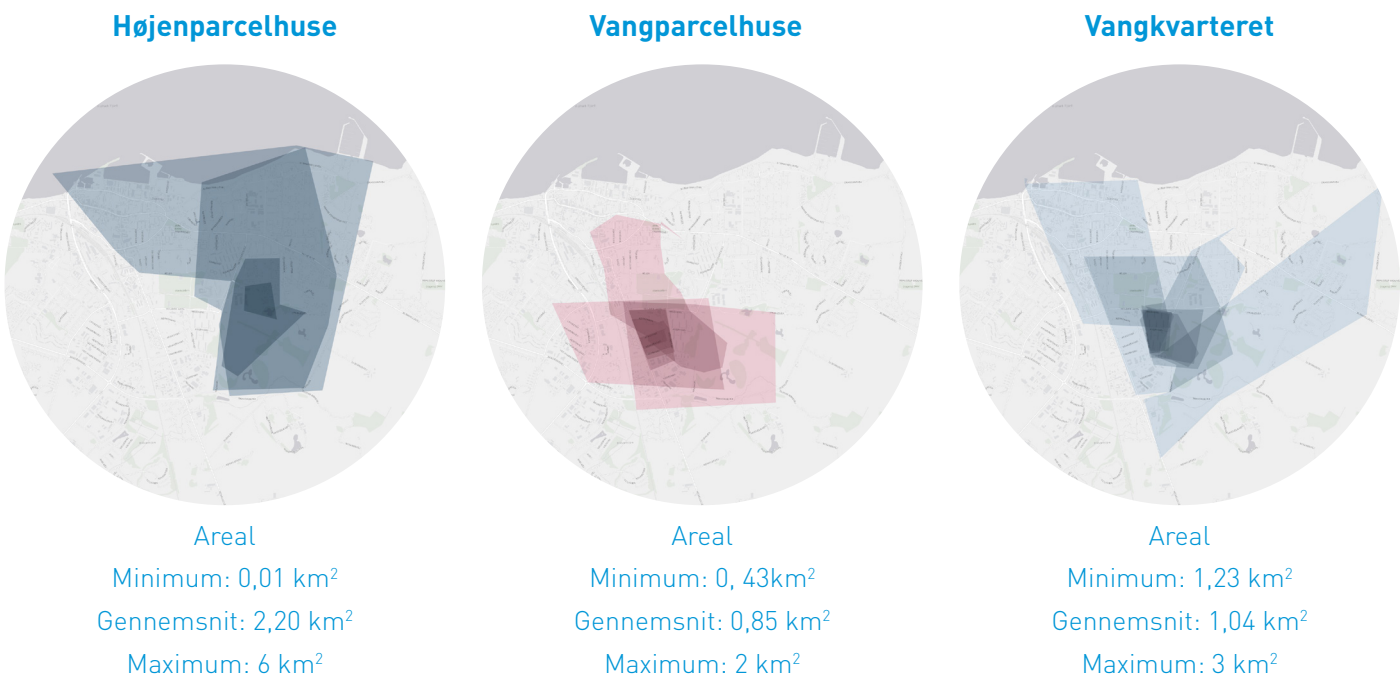
”Jeg tænker i hvert fald, at Østbyen, det er vores lokalområde. Til dels, der er en, hvad kan man sige, en boligmasse i det område, der er nogenlunde identisk med vores, så det kan man på en eller anden måde identificere sig med [...] Så er der længere til højre, der er også en masse nybyggeri, det kunne man måske også have tegnet med, men vi kender ikke rigtig nogen ude i det område. Det er en nyere generation, hvis man måske kan sige det” (Daniel bilag 5, 60)

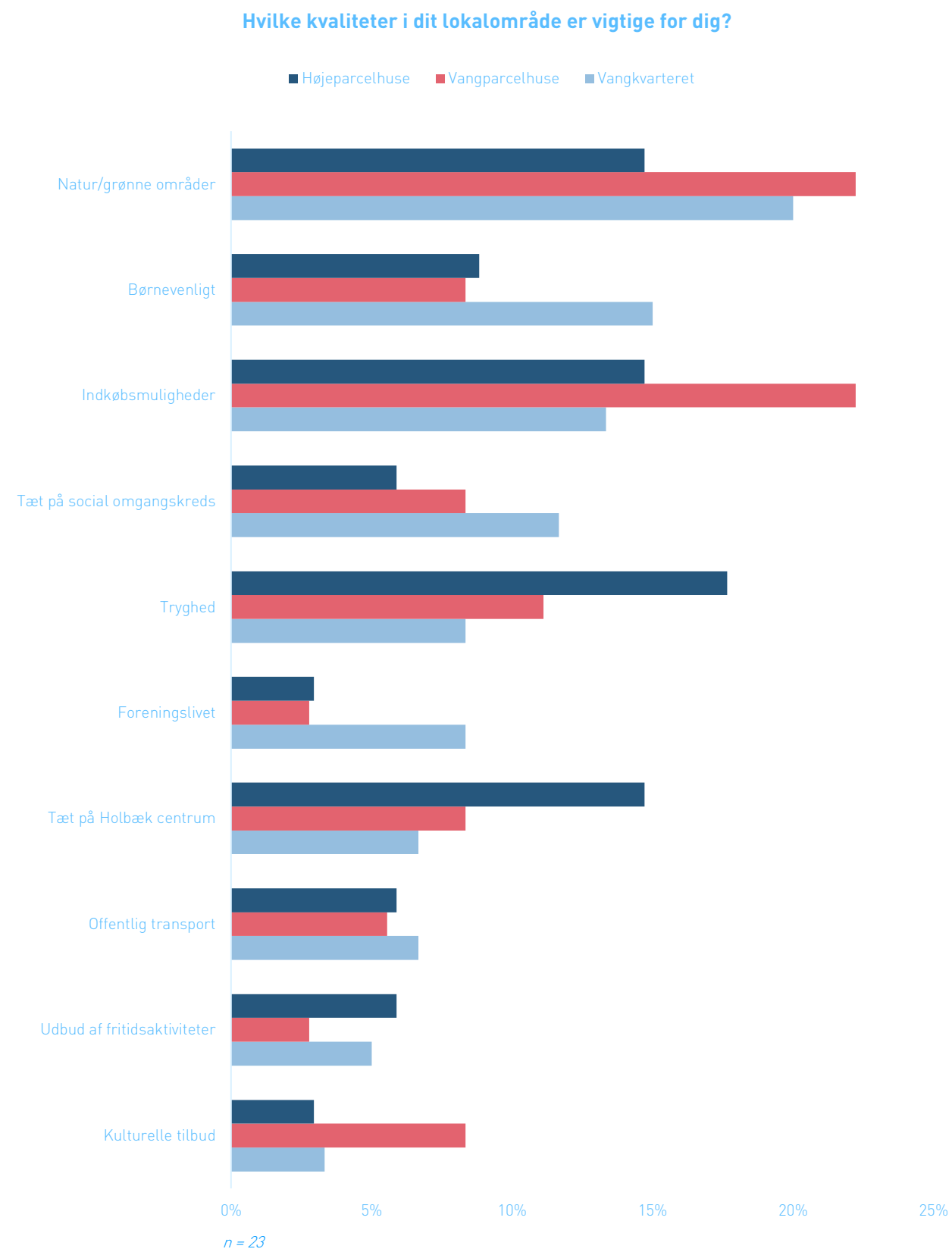
Peter og Daniel beskriver deres opfattelse af et lokalområde som et område, de føler sig hjemme i og kan identificere sig særligt med gennem sociale relationer. Deres beskrivelse af, hvad de anser som deres lokalområde, kan altså forstås, som en beskrivelse af den socialt homogene enklave. Som tidligere beskrevet er de homogene enklaver kendetegnet af, at man bosætter sig med mennesker fra samme sociale gruppe, der deler livsstil og normer, som man dermed kan identificere sig med. De lokalområder, jeg arbejder med i analysen, er altså ikke administrative geografisk afgrænsede områder i Holbæk, men en subjektiv afgræsning af et område, beboerne føler en særligt stærk tilknytning og kendskab til – deres enklave. Nedenstående figurer viser respondenternes geografiske besvarelser opdelt efter boligområde. Besvarelser fra ’Øvrige Holbæk’ inkluderes ikke i denne analysedel, da fokus er på grænsefladerne mellem Vang og nærområderne Højenparcelhuse og Vangparcelhuse.

Fælles for de tre boligområder er, at der er en række besvarelser, som består af et mindre lokalområde omkring respondenternes bopæl. Højenparcelhuse har i gennemsnit det største lokalområde på 2,20 km², men besvarelserne varierer fra det mindste område på 0,01 km² og det største område på 6 km². De største områder i Højenparcelhuse strækker sig særligt nord for boligområdet og inkluderer Holbæks bymidte og Fjordstien. Det er dét, som Daniel beskriver som Østbyen. Derudover inkluderes også Holbæk Fælled, der er placeret syd for Højenparcelhuse. Lokalområdet for Vangparcelhuse har det laveste gennemsnit på 0,85 km² for de tre boligområder, hvor de største om-

råder inkluderer Fælleden, Rema1000, Gammel Ringstedvej og Smedelunds-gade. Vangkvarteret har i gennemsnit et lokalområde på 1,04 km². En række af besvarelserne inkluderer, som nævnt, alene boligområdet, mens de største også inkluderer Fælleden, Rema1000, Holbæks bymidte og Smedelundsagde. Det ses altså, at hverken Holbæk Megacenter, Holbæk Sportsby, Knudskoven eller Strandparken indgår i lokalområderne.

I surveyen besvarede respondenterne også, hvilke kvaliteter, der var vigtige for dem i deres lokalområde. Nedenstående figur viser den procentvise besvar-else af hver kategori inden for hvert boligområde. I figuren ses det, at beboere i Højenparcelhuse finder det en særlig vigtig kvalitet, at deres lokalområde er tæt på Holbæk centrum. Dette så vi også, i de geografiske besvarelser for loka-lområde, hvor flere af besvarelserne inkluderede Holbæks bymidte. Derudover anses tryghed også som en særlig vigtig kvalitet, for beboere i Højenparcelhus. For beboere i Vangparcelhuse er det en særlig vigtig kvalitet, at der er gode ind-købsmuligheder, og kulturelle tilbud vægtes også højere for beboere i Vangpar-celhuse, end i de øvrige boligområder. Besvarelser fra beboere i Vangkvarteret adskiller sig fra de øvrige beboere, da de i højere grad lægger vægt på de mere bløde og sociale værdier, i deres lokalområde, fremfor funktioner. Kvaliteterne: børnevenligt, tæt på social omgangskreds og foreningslivet i lokalområdet vægtes højere af beboere fra Vangkvarteret, end fra de øvrige boligområder. I Vangkvarteret vægtes fællesskab også højt i det boligsociale arbejde, der ig-angsætter en række aktiviteter og tiltag, der har resulteret i, at størstedelen af beboerne deltager i områdets sociale liv. Dog ses det, at tryghed vægtes lavere blandt respondenter i Vangkvarteret. Denne måske manglende opfattelse af tryghed i Vangkvarteret kan være et udtryk for den stigmatisering, som området har været udsat for. Som tidligere nævnt, bliver der generelt tegnet et nega-tivt billede i medierne, af almene boligområder, der har været på den hårde ghettoliste. Der er risiko for, at denne stigmatisering påvirker beboernes egne opfattelser af boligområdet, hvorfor tryghed ikke vægtes som en høj kvalitet i lokalområdet sammenlignet med de øvrige boligområder.

I det åbne surveysspørgsmål om, hvad der er respondenternes favoritområde og hvorfor, nævner en af respondenterne i Vangkvarteret: *”Aktivitetsbane, fordi der er mange børn og aktiviteter. Også Fælleshuset, fordi de har en cafe, der er meget socialt, beboere kommer hinanden ved og kan få hjælp. Vi lærer hinanden at kende”* (Respondent fra Vangkvarteret). Derudover bliver Vangkvarterets børnevenlige områder og søen ved fælleshuset også nævnt som favoritområder, af respondenter fra Vangkvarteret. Det ses altså, at Vangkvarteret indeholder nogle kvaliteter, der er særlige for boligområdet, og som ikke vedrører funktioner eller omkringliggende områder. Respondenter fra Højen- og Vangparcelhuse nævner særligt Holbæk Fælled, som deres favoritområde. Fælles for de tre besvarelser, på tværs af de tre boligområder er, at natur og grønne områder vægtes særligt højt. Det fremgik også af figurerne over respondenternes oplevede lokalområde, at Fælleden indgik på tværs af flere besvarelser, på tværs af de tre boligområder. Holbæk Fælled anser jeg derfor, som et særligt *grænsrum* for enklaverne. I kortet over centrale lokationer fra forrige analysedel, fremgik Fælleden også som en central lokation i respondenternes besvarelser af steder, de ofte besøger eller har besøgt den sidste måned. I kortet over brug af steder i Holbæk ses det, at Fælleden både anvendes til sport/motion, slappe af, gåtur med hunden og tage børn med ud og lege. I mine to interviews fortæller både Peter og Daniel, at de bruger Holbæk Fælled:

”(...) det landskab, der er derude, det har sådan et overdrevslandskab, eller det skulle det gerne blive til, og det synes jeg er noget helt fantastisk natur, som der ikke er sådan alle steder. Så det kan jeg hvert fald godt lide, sådan åbent landskab, som forhåbentligt bliver endnu bedre her, når der kommer køer ud. Så det vil jeg nok sige, det er mit favoritsted” (Daniel bilag 5, 61)

”det er fordi, det er jo lige i baghaven. Det er jo nemt at tage derhen og gå en runde. Og så har jeg dyrket lidt, der ligger en meget høj bakke på Fælleden, hvor man kan gå op og se solnedgang eller solopgang og lave lidt meditation der. Og så er det et fint sted. Tidligere havde vi hund, der gik jeg meget på Fælleden” (Peter bilag 4, 38)

Både Daniel og Peter fortæller, at de værdsætter Holbæks Fælled, som en naturoplevelse. Peter bruger det særligt til at slappe af, men brugte det også tidligere til at gå tur med sin hund. (Peter bilag 4). Daniel fortæller tidligere i interviewet, at han også bruger Fælleden omkring 3-4 gange om ugen både til at lufte hund, gå tur med sin familie, og om vinteren dyrker han også motion i området (Daniel bilag 5, 55). Det ses altså i de tidligere introducere kort og interviews, at der findes flere former for brug af Fælleden, på tværs af boligområder, samt at Fælleden er et sted, beboerne har et særligt kendskab og tilknytning til eftersom, det er en del af respondenternes besvarelser af, hvad de oplever som deres lokalområde.

Jeg anser derfor Holbæk Fælled som et offentligt rum i Holbæk, der har potentiale for at udvikle sig til et offentligt domæne. Det ses, at der er et særligt kendskab og tilknytning til Fælleden, hvorfor det altså er en del af den kollektive bevidsthed. Derudover er der også en mangfoldighed af sociale grupper til stede, der bruger rummet forskelligt. Peter og Daniel fortæller, at Holbæk

Fælled er ”et rigtig mødested for hundeluftere” (Peter bilag 4, 38), og at ”der er en overvægt af folk derude til at lufte hund” (Daniel bilag 4, 55). Det ser altså ud til, at der også er en dominerende gruppe med et særligt ejerskab til Holbæk Fælled. Dette får jeg også bekræftet, i min research af Holbæk, hvor der i den tidligere åbne Facebookgruppe, *Fælledens Venner Holbæk*, var en heftig debat, om udviklingsplanerne for Holbæk Fælled, der bl.a. indebærer indhegning til køer. Særligt hundeejere var imod indhegningsplanerne og på grund af den store debat, valgte administrator af gruppen at gøre den lukket og skifte navn til *Fælledens Venner Holbæk Imod Indhegninger*. Det viser sig altså, at der i kraft af de forskellige brug af rummet også er forskellige former for meninger tilknyttet Holbæk Fælled og dermed potentiale for, at der kan opstå en meningskamp. Debatten på Facebook viser dog, at der er en risiko for, at dette ender i en konflikt, og at nogle bliver ekskluderet fra det offentlige rum. Ender meningskampen derimod i en kulturel udveksling har Holbæk Fælled et potentiale for at bidrage til social integration. Samtidig mener jeg også, at en kulturel udveksling i Holbæk Fælled desuden kan bidrage til at mindske stigmatisering af Vangkvarteret. Som tidligere nævnt, udgør Holbæk Fælled et grænserum mellem de homogene enklaver, hvor Holbæk Fælled endda fysisk grænser op til Vangkvarteret.

I den forrige analysedel diskuterede jeg, hvorvidt de identificerede potentielle offentlige domæner rent faktisk bidrog til at mindske stigmatisering af Vangkvarteret, da den meningskamp, der fandt sted, i højere grad var en kamp mellem forskellige brugergrupper og hvor det ikke var aflæseligt, at de var beboere fra Vangkvarteret. Det kunne derfor være en barriere, da den potentielle kulturelle udveksling ikke gav indblik i forskellige sociale gruppers virkelighed, men blot forskellige brugergruppers. Jeg vil dog argumentere for, at denne risiko er betydelig mindre i tilfældet med Holbæk Fælled i kraft af, at det fungerer som et grænserum. Det er hermed i højere grad muligt at aflæse, at nogle af brugerne er beboere i Vangkvarteret, som vi så i tilfældet med de unge fra Ladegårdsparkens brug af Knudskov. Jeg anser derfor Holbæk Fælled som et centralt offentligt rum, der har potentiale til at udvikle sig til et offentligt domæne, der kan bidrage til social integration, på tværs af de homogene enklaver og bidrage til at mindske stigmatisering af beboere i Vangkvarteret.

Udviklingen af Vangkvarteret

Lejerbo og Holbæk Kommunes udviklingsplan for Vangkvarteret, har også fokus på boligområdets forbindelse til Holbæk Fælled. Udviklingsplanen bærer arbejdstitlen *Agervang, porten til Fælleden* og adgangen til Fælleden fremhæves som en særlig kvalitet ved Vangkvarteret, i en potentialeanalyse, udarbejdet i forbindelse med udviklingsplanen (Holbæk Kommune og Lejerbo 2019b, 7). Inden for det første spor i udviklingsplanen, *Nedbringelse af antallet af almene familieboliger samt omdannelse af boligområdet til et sammenhængende bæredygtigt bykvarter*, er et af tiltagene at etablere og styrke flere forbindelser på tværs af Vangkvarteret, naboområderne og resten af Holbæk by. Dette indebærer bl.a.:

- Åbne og tydeliggøre adgangene til Agervang og understøtte en bedre offentlig adgang til nye aktiviteter, f.eks. til Holbæk Fælled og Vandtårnet.
- Etablering af nye attraktioner nær området, som f.eks. Arnolds Knold og vandtårnet som udflugtsmål.
- Etablering af ny bro mod Holbæk Have, med løberuter fra Holbæk by til Holbæk Fælled via Agervang (Holbæk Kommune og Lejerbo 2019b, 11).

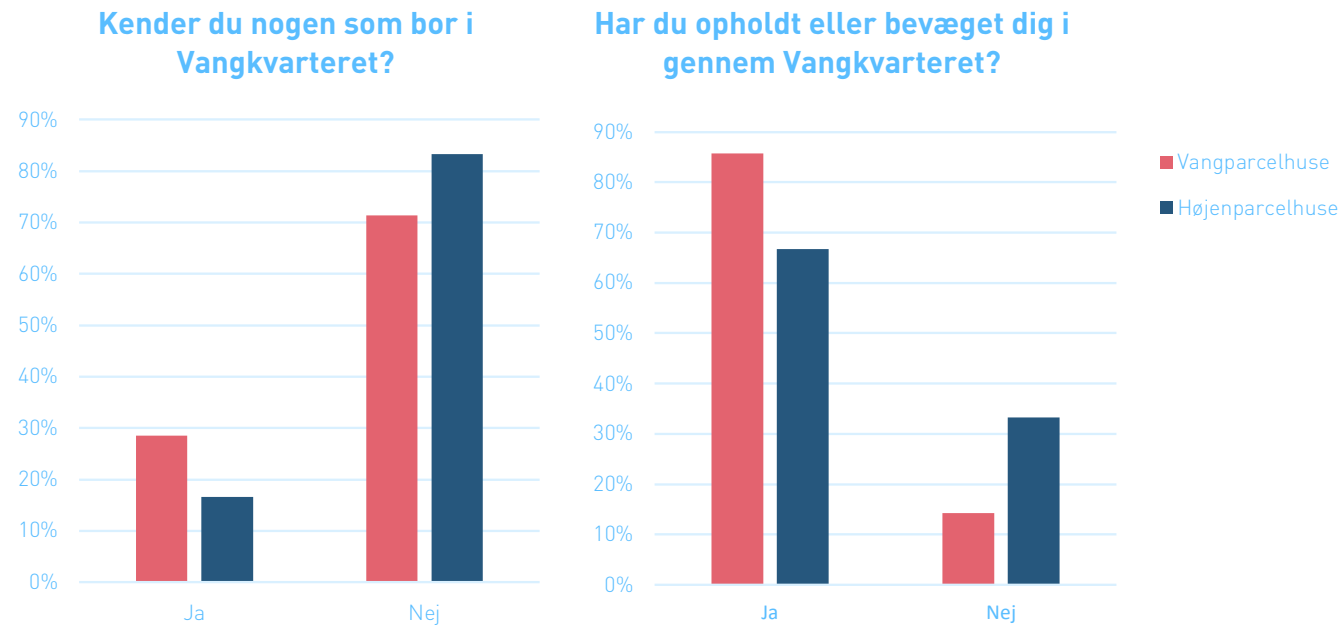
Som tidligere nævnt anser jeg Vangkvarteret som en case for den dominerende bystrategiske tilgang, til udviklingen af udsatte almene boligområder. Denne dominerende tilgang fokuserer på at omdanne områderne til trygge og attraktive boligområder, der hænger fysisk sammen med den omliggende by. Tilgangen indebærer bl.a. at åbne områderne op, skabe nye attraktioner og invitere mennesker udefra ind, hvormed antagelsen er, at det vil have en positiv effekt på boligområdets samspil af problemer. Dette ser vi også gøre sig gældende i udviklingsplanen for Vangkvarteret. Holbæk Fælled anses som en vigtig kvalitet for udviklingen, hvor man ved at skabe attraktioner og aktiviteter i Fælleden, som for eksempel Arnolds Knold, og skabe nye forbindelser *gennem* Vangkvarteret, vil gøre boligområdet attraktivt og integrere det i Holbæk.

Man kan argumentere for, at den tilgang, der præsenteres i udviklingsplanen og det fokus, der er på at skabe forbindelser gennem Vangkvarteret, bygger på den tidligere introducerede tilgang til byliv, hvor møder mellem mennesker anses, som en vigtig faktor til at fremme social integration, skabe tolerance og nedbryde fordomme. Som nævnt kritiserer Valentine denne forståelse af møder og passiv kontakt, for at være en romantisering. Skal møderne derimod bidrage til en social integration, må der altså ske en kulturel udveksling. I en bystrategisk analyse udført i forbindelse med udviklingsplanen, anbefales der bl.a. ”at skabe nye attraktioner i Agervang og på Fælleden der er værd at komme efter for Holbæks borgere og øvrige besøgende” (Holbæk Kommune og Lejerbo 2019b, 6). At styrke Holbæk Fælleds position som et offentligt domæne, ved at skabe nye attraktioner og dermed fastholde områdets potentiale for kulturel udveksling, anser jeg som en vigtig faktor i at skabe social integration og modvirke stigmatisering. Derudover fremgår det også i den bystrategiske analyse, at Vangkvarteret skal tilbyde attraktioner, der tiltrækker besøgende til boligområdet. Denne anbefaling har altså ikke kun til formål at sikre, at borgere fra den omkringliggende by bevæger sig gennem Vangkvarteret, men at de også gør ophold og

bruger rummet. I det følgende vil jeg undersøge og diskutere Vangkvarterets potentiale for at udvikle sig til et offentligt domæne.

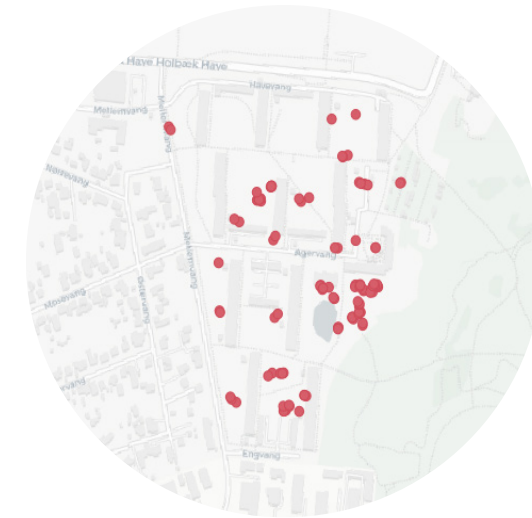
I surveyen blev respondenter, der ikke bor i Vangkvarteret spurgt ind til deres brug af boligområdet. Alle respondenterne fra Vangparcelhuse og Højenparcelhuse kendte til Vangkvarteret, mens tre ud af otte respondenter fra det øvrige Holbæk ikke kendte til Vangkvarteret. I nedenstående grafer over respondenternes besvarelser fremgår det, at størstedelen af beboerne i både Vang- og Højenparcelhuse har opholdt eller bevæget sig gennem Vangkvarteret, mens få kender nogen, som bor i boligområdet. Ligeledes ses det, at beboere fra Vangparcelhuse har det største kendskab til området. I figurerne over lokalområder fremgår det også, at Vangkvarteret er inkluderet i flere af beboerne fra Vangparcelhusenes besvarelser, mens ingen af besvarelserne fra beboere i Højenparcelhuse inkluderede Vangkvarteret.

En respondent fra Vangparcelhuse og en respondent fra Højenparcelhuse bes-

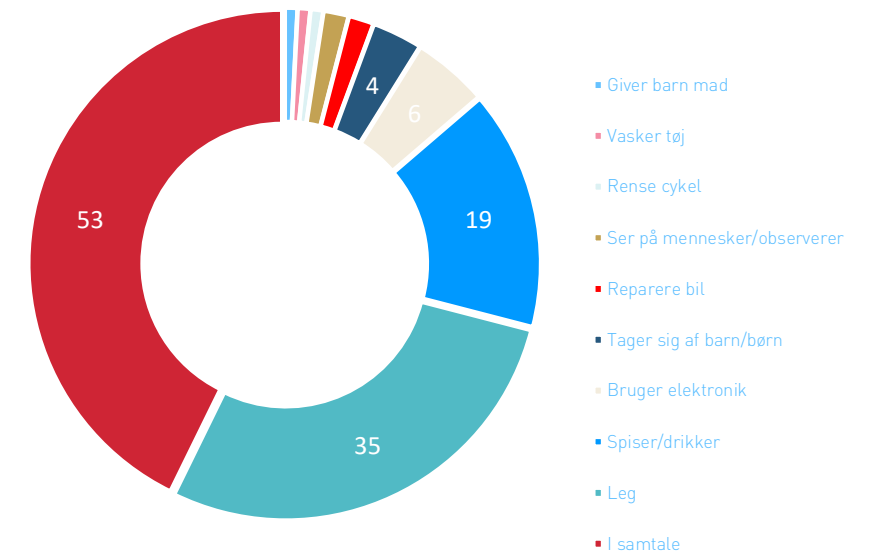

varer i et åbent spørgsmål, at de kender nogen i området gennem deres børns skole eller institution. Derudover kender en respondent i Vangparcelhuse nogle beboere i Vangkvarteret, fra da hun selv boede i boligområdet. Både Peter og Daniel kender også til Vangkvarteret, hvilket de særligt gør gennem deres børn. Daniel fortæller, at hans børn har været på legepladserne med deres børnehave, og han efterfølgende selv har besøgt Vangkvarteret med sine børn. Da Peter havde hjemmeboende børn, havde hans søn også en klassekammerat, der boede i Vangkvarteret, som han godt kunne lide at komme hos (Peter bilag 4, 45-46).

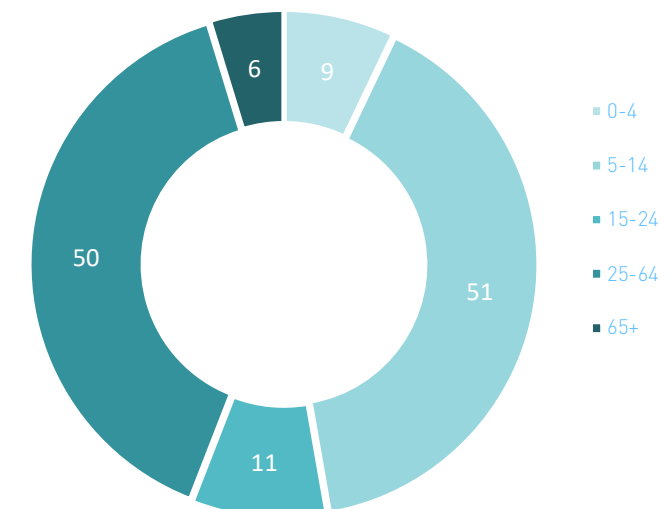
Registreret ophold

Registreret aktivitet

Registreret alder

Ovenstående figurer, der visualiserer mine registreringer af ophold i Vangkvarteret viser, at særligt legepladserne og aktivitetsbanen er populære steder i Vangkvarteret for ophold. Størstedelen af de registrerede var i alderen 5-14 år og 24-64 år. De registrerede aktiviteter bestod primært af at være i samtale, lege og/eller spise/drikke. Legepladserne og aktivitetsbanen kan altså forstås, som nogle sociale rum i Vangkvarteret, der er særligt populære blandt børnefamilier. Daniel fortæller, at han har haft en positiv oplevelse i sit brug af Vangkvarteret:

”Der er nogle rimelig gode legepladser. Når man så kommer ind i området, omkring de der legepladser, der er et rigtigt fint miljø og en fin sø dernede, som faktisk er rigtig hyggeligt. Det er ikke noget, man sådan lige tænker, når man kører forbi det ude på gaden. Så hører man jo bare mange slemme ting om det, men når man så kommer gående derind, så er der jo bare stille og roligt (...) Det er nok også, fordi man bevæger sig derind, så opdager man, at det slet ikke er, som man har en forestilling om” (Daniel bilag 5, 63)

I citatet beskriver Daniel, hvordan han som følge af den negative omtale af Vangkvarteret havde en anden forestilling om området, der blev ændret gennem hans brug af legepladserne med sine børn. Tidligere i interviewet satte Daniel også ord på, hvordan den negative omtale påvirker hans opfattelse af det andet udsatte boligområde Ladegårdsparken:

”I og med, at man bor længere væk fra det, så færdes man der ikke til dagligt og så har man jo tendens til at læse det, der er i nyhederne og så får man jo lidt et andet udtryk af, hvordan kvarteret egentlig reelt er, end hvis man færdedes eller boede tættere på” (Daniel bilag 5, 58)

Den stigmatisering, som almene udsatte boligområder oplever, ser vi altså også gør sig gældende for Vangkvarteret og Ladegårdsparken. Daniel beskriver, hvordan han påvirkes af den negative omtale af boligområderne og beskriver, hvordan stigmatiseringen fastholdes ved boligområder, han ikke besøger. Hans opfattelse af Vangkvarteret har derimod ændret sig efter hans brug. Denne ændring kan være et udtryk for, at der er sket en kulturel udveksling i Daniels brug af legepladserne i Vangkvarteret, som har resulteret i en mere positiv opfattelse af boligområdet og dermed har modvirket stigmatisering. Modsat Daniel, har Peter dog en anden opfattelse af Vangkvarteret:

”(...) jeg synes, det er et kedeligt sted, sådan rent indtryksmæssigt sådan et kedeligt sted (...) Altså, jeg har det med Vangkvarteret, med Agervang der, lidt ligesom jeg sagde med hjørnet der, at det er et sted, hvor man går ind. Man går jo ikke igennem. Man skal ligesom have et formål med at gå derind, kan man sige. Fordi du kan ikke gå igennem, fordi der er ikke nogen naturlig vej. Altså, hvis der var en naturlig vej igennem for at komme ud på Fælleden eller der var nogle ting, der gjorde, at man kom derind, så ville jeg komme derind. Men det er jo ligesom en dead end. Man går ind i et sådan lukket område og hvis man ikke har nogen ide med at gå derind, så går man jo ikke derind kan man sige. (Peter bilag 4, 44-45)

Peter oplever Vangkvartet som et *”kedeligt sted”* og *”lukket område”*, som han ikke ser nogen grund til at opholde sig i. Peter har ikke længere hjemmeboende børn og legepladserne, som for Daniel og Vangkvarterets beboere er særligt populære, tiltrækker altså ikke Peter. På trods af, at der er to etablerede, men forfaldne veje mellem Vangkvarteret og Fælleden, anser Peter det ikke for nogen *”naturlig vej”* at komme fra boligområdet til Fælleden. Han vælger derfor at gå udenom fremfår gennem Vang. De manglende tilbud i Vangkvarteret til personer, der ikke har børn, kan forstås som en fysisk barriere for at området kan udvikle sig til et offentligt domæne, hvor der sker en kulturel udveksling. Med henblik på udviklingsplanerne for området, hvor beboersammensætningen vil ændres med målet om flere ældre- og studieboliger, kan man argumentere for, at det er vigtigt, at Vangkvarteret også tilbyder aktiviteter og en grund til, at andre brugergrupper end børnefamilier bruger rummet.

En anden men mental barriere omhandler oplevelsen af utryghed. Hajer og Reijndorp beskriver, hvordan tryghed er en forudsætning for, at der kan ske en kulturel udveksling (Hajer og Reijndorp 2001, 116–17). Tre respondenter fra Højenparcelhuse og to respondenter fra øvrige Holbæk har i deres besvarelser af spørgsmålene om, hvilke steder i Holbæk, de ikke kan lide at opholde sig og hvilke veje/stier de undgår, sat op til flere punkter i Vangkvarteret. De kender alle til Vangkvarteret, men kun én af de i alt fem, har opholdt sig i området. I deres begrundelse for, hvorfor de ikke kan lide at opholde sig i området eller hvorfor de undgår vejen/stien, fortæller de alle, at de føler sig utrygge. To af respondenterne skiller sig ud ved begge at sætte fire punkter i Vangkvarteret for områder, som de undgår. Den ene respondent er fra øvrige Holbæk og kommer i området, gennem hendes arbejde, hvor hun arbejder med nogle af de udsatte beboere. Den anden respondent er fra Højenparcelhuse og besvarer i surveyen, at hun ikke vil tage sine børn med på legepladserne eller aktivitetsbanen med begrundelsen: *”Jeg føler ikke, der er trygt der, og jeg ønsker ikke, at mine børn skal opleve nogle af de mennesker, som bor der eller kriminalitet og utryghed”* (Respondent fra Højenparcelhuse). Det fremgår altså, at en række respondenter oplever Vangkvarteret som utrygt, hvilket er en mental barriere for, at der kan ske en kulturel udveksling. Samtidig ses det også, at disse respondenter ikke opholder sig i Vangkvarteret, hvorfor deres opfattelse af kvarteret måske ikke udfordres, som det var tilfældet med Daniel.

Skal Vangkvarteret have et potentiale for at udvikle sig til et offentligt domæne, er det altså nødvendigt, at brugerne af rummet ikke er utrygge samt at der skabes attraktioner, der kan tiltrække andre brugere af rummet end børnefamilier. Man kan dog diskutere, hvorvidt Vangkvarteret skal udvikle sig til et offentligt domæne og hvilken betydning sådan en omdannelse af området har, for de nuværende beboere. Det ses, at beboere i Vangkvarteret særligt værdsætter boligområdets sociale liv. Det er derfor relevant at stille sig kritisk overfor, hvad det har af betydning for Vangkvarterets fællesskab at tiltrække nye brugere til rummet. Vangkvarteret indeholder også en gruppe særligt sårbare beboere, hvor den boligsociale projektleder fortæller, da jeg er ude og besøge området, at de oplever, at fælleshuset er for mondænt og fint til, at de har lyst til at opholde sig der. Det er vigtigt i udviklingen af Vangkvarteret, at der tages

hensyn til disse beboere, så det ikke resulterer i en ekskluderende gentrificeringsproces. I en undersøgelse af renovering af almene boligområder viser det sig, at renovering og omdannelse af boligområder kan være utryghedsskabende for boligområdets beboere. Ambitionen om at skabe en blandet beboersammensætning kan resultere i modvilje og mistillid fra beboerne, da de ikke oplever, at de er målgruppen for omdannelserne (Bech-Danielsen og Stender 2021, 102–3). Den målrettede fokus på at gøre boligområdet attraktivt for den øvrige by, kan altså resultere i en øget utryghed og eksklusion af de eksisterende beboere – hvorfor det heller ikke er muligt, at der kan ske en kulturel udveksling, da konfrontationen forudsætter, at der ikke sker en eksklusion.

Vi har set, at Vangkvarteret har et potentiale til at udvikle sig til et offentligt domæne, hvor der sker en kulturel udveksling der modvirker stigmatisering. Vangkvarteret er en del af den kollektive bevidsthed, hvor det ses, at respondenterne har kendskab til området. Samtidig har flere respondenter opholdt sig i Vangkvarteret, og dermed er der en mangfoldighed til stede. Vangkvarterets beboere kan vi forstå som en særlig dominerende gruppe, der har et særligt ejerskab til rummet. Det ses dog også, at utryghed er en barriere samt at rummet særligt tiltrækker børnefamilier, hvilket kan resultere i et entydigt brug af rummets legepladser. En udvikling af Vangkvarteret, der har til formål at gøre boligområdet attraktivt for det øvrige bysamfund kan dog have konsekvenser for beboernes oplevelse af tryghed og områdets sociale liv og fællesskaber. Man kan derfor argumentere for, at fokus skal flyttes væk fra Vangkvarterets potentiale for at udvikle sig til et offentligt domæne til et fokus på de nærliggende offentlige rum, der fungerer som grænseflader for de homogene enklaver.

Analysen af de spatiale praksisser i Holbæk har vist, at der er en række offentlige rum i Holbæk by, der har potentiale for at udvikle sig til et offentligt domæne. Dog kan man diskutere, hvorvidt den kulturelle udvikling, der potentielt finder sted mellem de forskellige brugergrupper, modvirker stigmatisering af Vangkvarteret. Jeg anser i højere grad Holbæk Fælled, som bidragende til at modvirke stigmatisering af boligområde. Fælleden er et grænserum mellem de homogene enklaver, hvor de tre kriterier for et offentligt domæne gør sig gældende. Det offentlige rum har dermed et potentiale for at udvikle sig til et offentligt domæne, hvor der sker en kulturel udveksling. Vangkvarteret identificeres også som et offentligt rum, der har potentiale for at udvikle sig til et offentligt domæne. Ligeledes gør de tre kriterier sig gældende. Dog identificerer jeg også nogle mentale og fysiske barrierer i form af utryghed og entydigt brug, som udviklingen af Vangkvarteret også forsøger at imødegå. Det kan dog diskuteres, hvorvidt Vangkvarteret skal planlægges som et offentligt domæne, da det kan have konsekvenser for områdets beboere og deres sociale liv. Analysen er primært baseret på de geografiske besvarelser af den kortbaserede survey, som spørger ind til, hvilke steder respondenterne opholder sig i. Dette har betydet et særligt fokus på brug af rummene gennem længerevarende ophold. Man kan dog diskutere, hvorvidt denne mere traditionelle forståelse af byliv, der fokuserer på ophold og brug, kan overføres til en forstad som Holbæk. I det følgende kapitel vil jeg, med udgangspunkt i disse indsigter, diskutere potentialet for offentlige domæner og byliv i forstaden.

DISKUSSION

Forstadens byliv

Hajer og Reijndorp kritiserer, hvordan designet og planlægningen af offentlige rum har en tendens til at fokusere og reproducere de formelle karakteristika, der kendetegner traditionelle byrum som gader, parker og pladser (Hajer og Reijndorp 2001, 112–17). Jeg har tidligere beskrevet, hvordan globaliseringen har påvirket de sociale og spatiale strukturer i netværkssamfundet. Samfundsændringerne har påvirket måden vi bruger og færdes i vores individuelle netværk af socialt homogene steder. Hajer og Reijndorp argumenterer derfor for, at skabelsen af offentlige domæner kræver en ny tilgang, der gentænker designet og planlægningen af offentlige rum.

I 2010 igangsatte Realdania et initiativ og konkurrence om *Fremtidens Forstæder*, der havde til formål at skabe debat og visioner for fremtidens forstæder i Danmark. Initiativet arbejdede aktivt med at bryde forstædernes enklavestruktur gennem nye visioner for planlægningen, hvor ønsket om tæthed og integration stod helt centralt. Denne vision for forstæderne bygger på en idé om, at større tæthed kan skabe et bedre grundlag for flere fælles funktioner, flere valgmuligheder og former for dagligt liv, så der dermed skabes et rum for flere livsformer og forskellige sociale grupper. Der arbejdes altså gennem en øget tæthed at gøre bystrukturen mere tilgængelighed, der kan medføre en større funktionel og social integration i forstadens enklaver (Kvorning 2013, 32–34). Denne tilgang til forstadsudvikling bygger altså på den tidligere beskrevne idé om, at det fysiske rum er en væsentlig parameter for at skabe møder mellem mennesker, og at disse møder fremmer social integration, reducerer fordomme og fremmer tolerance på tværs af sociale grupper. Man kan derfor kritisere tilgangen til udviklingen for ikke at gentænke designet og planlægningen af forstaden, men derimod overføre byrum og bylivs idealer, hvor møder i sig selv anses for at bidrage til social integration.

I min analyse har jeg anvendt Jacobs begreber primære og sekundære funktioner samt Gehls tredeling af aktivitet til at undersøge brugen af offentlige rum i Holbæk. Man kan dog argumentere for, at disse karakteristika netop bygger på den traditionelle forståelse af byrum og byliv, som Hajer og Reijndorp mener skal gentænkes. I sin ph.d. *Den planlagte og levede forstad* argumenterer Bente Melgaard for, at forstaden må forstås på sine egne betingelser. Hun anvender Sieverts begreb *Mellembyen* til at formidle forstadens kultur som noget andet end byens. Melgaard argumenterer for, at der skal udvikles nye begreber i udviklingen af forstaden, som favner forstadens kvaliteter fremfor at reproducere den tætte bys kvaliteter (Melgaard 2018, 286–87).

Tilgangen til udviklingen af udsatte boligområder har et bystrategisk sigte, hvorfor jeg i dette speciale har undersøgt offentlige rums potentiale for at udvikle sig til et offentligt domæne i en bredere bysammenhæng. Den bystrategiske tilgang har sin styrke i, at udviklingen ikke kun er fokuseret på boligområdet, men også ser det i sammenhæng med den øvrige by. Man kan dog diskutere, hvorvidt den bystrategiske tilgang til udviklingen af udsatte boligområder i forstaden tager højde for forstadens kultur og sociale liv som forskellig fra byen. Ambitionen om at tiltrække den øvrige by ved at skabe nye attraktioner i boligområdet kan kritiseres for at overføre den traditionelle forståelse af byliv og byrum. Med udgangspunkt i Hajer og Reijndorp teori om offentlige domæner kan man argumentere for, at den bystrategiske tilgang til udviklingen bør have et større fokus på boligområdets grænserum. Ifølge Hajer og Reijndorp udvikler nye offentlige domæner sig i steder, der er kendetegnet som *liminal spaces*. Liminal spaces er steder, hvor de homogene enklavers grænser mødes og beboernes forskellige verdener og sociale liv krydser hinanden. De argumenterer derfor for, at design af offentlige rum i højere grad skal have et fokus på ”*transitions, the crossings, the connections and the in-between spaces*” (Hajer og Reijndorp 2001, 129). Dette indebærer altså en større opmærksomhed på, hvordan de forskellige enklaver er forbundet til hinanden. Hvorvidt et offentligt rum har potentiale for at udvikle sig til et offentligt domæne, afhænger ikke af dets formelle karakteristika men i konfrontationen mellem forskellige sociale verdener. I planlægningen af offentlige rum fremhæver Hajer og Reijndorp vigtigheden af at indtænke elementer, der er meningsfulde for forskellige sociale grupper og bringe disse elementer i nærheden af hinanden, for dermed at designe for en meningskamp om rummet, der kan resultere i en kulturel udveksling.

I min analyse af brug af offentlige rum, har jeg som nævnt haft et fokus på længerevarende opholds potentiale for en kulturel udveksling. Det kan dog diskuteres, hvorvidt længerevarende ophold også er kendetegnet for forstadens liv eller om dette fokus igen er en overførsel af ideer om byliv. I Melgaards undersøgelse af forstaden finder hun, at forstadens udvekslinger i høj grad er kendetegnet af en *flygtighed*. Hun argumenterer derfor for, at der i planlægningen af forstaden bør være et større fokus på denne flygtige udveksling, som ofte kendetegner forstadens handels- og transitrum (Melgaard 2018, 294). Dette bidrager altså til en ny forståelse af forstadens rum og deres potentiale for at udvikle sig til et offentligt domæne. For at fremme sociale integration og modvirke stigmatisering er det derfor vigtigt, at udviklingen af de udsatte boligområder i forstaden ikke blot overføre den traditionelle forståelse af byrum og byliv. Forstadens liv er i høj grad også kendetegnet af en flygtighed, hvorfor dette må indtænkes i planlægningen. Samtidig ses det, at meningskampe mellem forskellige sociale gruppe ofte sker i enklavernes grænseflader. Frem for alene at have fokus på det udsatte boligområde og hvordan området kan gøres attraktivt for andre sociale grupper, kan man argumentere for, at potentialet for en kulturel udveksling i højere grad findes i forstadens grænserum. Udviklingen af udsatte boligområder må være opmærksom på ikke blot at videreføre ideer om byliv og byrum til forstaden men i stedet tage udgangspunkt i den sociale virkelighed og hverdagsliv, der kendetegner områderne. For at modvirke den segregering og stigmatisering der gør sig gældende, er det centralt at have et

fokus på flygtige og længerevarende udvekslinger i offentlige domæner frem for blot møder, da det er i den kulturelle udveksling at vi må forholde os til og konfronteres med andres sociale verdener, livsstile og normer. Det er derfor vigtigt at udviklingen af udsatte boligområder har fokus på planlægningen af offentlige rum, der understøtter denne udveksling og dermed har potentiale for at udvikle sig til et offentligt domæne.

KONKLUSION

Potentialer og barrierer for offentlige domæner i Holbæk

Dette speciale har taget udgangspunkt i den aktuelle segregeringstendens, som præger bysamfundet i dag og som særligt anses som problematisk for udsatte almene boligområder, der i stigende grad oplever en stigmatisering. Hajer og Reijndorps begreber om offentlige domæner og kulturel udveksling har udgjort det teoretiske fundament for undersøgelsen. Offentlige domæner anses som rum, der bidrager til social integration og modvirker stigmatisering. I et offentligt domæne konfronteres sociale grupper med andres adfærd, livsstil og meninger, hvorigennem der sker en kulturel udveksling, der giver indblik i andre gruppers sociale virkelighed og muliggør en perspektivændring. Gennem et casestudie af det almene udsatte boligområde Vangkvarteret i Holbæk har jeg undersøgt potentialer og barrierer for, at offentlige rum kan udvikle sig til offentlige domæner. Analysen af offentlige rum i Holbæk er baseret på en visuel analysetilgang af Holbæks borgeres spatiale praksisser. I undersøgelsen anvendes en kortbaseret survey som suppleres af opfølgende interviews, registreringer af ophold samt data over funktioner i Holbæk.

I analysen af spatiale praksisser i Holbæk identificerede jeg seks typer af offentlige rum: handel, sport, rekreativt, kultur og socialt, hvor der er en mangfoldighed af sociale grupper til stede og som er en del af den kollektive bevidsthed, der opnås gennem kendskab og tilknytning. Jeg fandt, at særligt sportsrummet Holbæk Sportsby, det sociale rum Strandparken og kulturrummet Holbæk Havneområde har potentiale for at udvikle sig til offentlige domæner, da rummene er kendetegnet af forskellige former for brug, der kan resultere i en konfrontation og meningskamp om det offentlige rum; en kulturel udveksling. Analysen afrundes med en diskussion af, hvorvidt udvekslingen kan bidrage til at modvirke stigmatisering af boligområdet Vangkvarteret, idet jeg argumenterer for at udvekslingen i højere grad er kendetegnet af en konfrontation mellem forskellige brugergrupper frem for sociale grupper fra forskellige boligområder.

Det rekreative offentlige rum Holbæk Fælled identificerede jeg som et grænserum mellem de homogene enklaver. Blandt de boligområder jeg har undersøgt, angives Holbæk Fælled som en del af beboernes lokalområde og de værdsætter Fælleden som en vigtig kvalitet for netop deres område. Det ses, at der er en særlig stærk tilknytning og kendskab til dette rum, forskellige former for

brug på tværs af sociale grupper samt en dominerende gruppe med et særligt ejerskab. Holbæk Fælled anser jeg derfor som et offentligt rum, der har potentiale for at udvikle sig til et offentligt domæne, der bidrager til social integration og samtidig modvirker stigmatisering af Vangkvarteret. Det ses endvidere, at selve Vangkvarteret har et potentiale for at udvikle sig til et offentlige domæne. Dog står udviklingen over for både mentale og fysiske barrierer i form af utryghed og et entydigt brug af rummet. Analysen afsluttes med en diskussion af, hvorvidt Vangkvarteret bør udvikle sig til et offentligt domæne, da det kan have konsekvenser for boligområdets fællesskaber og sociale liv samt ekskludere særligt sårbare beboere.

På baggrund af analysen af offentlige domæner, har jeg diskuteret byplanlægning i. I planlægningen og udviklingen af den enklaveopdelte forstad, herunder udsatte almene boligområder, er det centralt, at man ikke overfører traditionelle forståelser af byrum og byliv, men har blik for forstadens særegen identitet og struktur. Jeg argumenterer for, at planlægningen i højere grad bør fokusere på enklavernes grænseflader, da offentlige domæner ofte opstår i netop disse grænserum. I grænserummene er der potentiale for både længerevarende og flygtige kulturelle udvekslinger, der bidrager til social integration og modvirker stigmatisering af udsatte almene boligområder.

LITTERATUR- LISTE

Agnew, John. 2005. "Space:Place". I *Spaces of Geographical Thought: Deconstructing Human Geography's Binaries*, redigeret af Paul J Cloke og Ron Johnston, 73–85. London; Thousand Oaks, Calif.: SAGE Publications.

Andersen, Hans Skifter. 2019. "Regeringen spreder fordomme om indvandrere i ny rapport om udsatte boligområder". *Informationen*, 16. april 2019. <https://www.information.dk/debat/2019/04/regeringen-spreder-fordomme-indvandre-re-ny-rapport-udsatte-boligomraader>.

Bech-Danielsen, Claus. 2013. "Levende og inkluderende forstad - Kunsten at klinke en forstad". I *Fremtidens forstaeder*, redigeret af Jan Albrechtsen, Hans Peter Svendler, Astrid Bruus Thomsen og Dan A. Marmorstein, 94–107. Copenhagen: Bogværket : Realdania.

Bech-Danielsen, Claus og Gunvor Christensen. 2017. "Sanering, byggeboom og områdeløft". I *Boligområder i bevægelse: fortællinger om fysiske og boligsociale indsatser i anledning af Landsbyggefondens 50 års jubilæum*, 17–37. København: Landsbyggefonden.

Bech-Danielsen, Claus, Ellen Højgaard, Jane Sandberg, Kent Martniussen, Tina Saaby, Jannik Nyrop, Martin Severing Frandsen, m.fl. 2014. "Fællesskaber i forandring: Tænk tanken Byen 2025". Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter.

Bech-Danielsen, Claus og Marie Stender. 2017. "Fysiske indsatser og ændrede normer". I *Fra ghetto til blandet by: danske og internationale erfaringer med omdannelse af udsatte boligområder*, 11–24. Kbh.: Gad.

Bech-Danielsen, Claus og Marie Stender. 2021. "Renovering af almene boligområder 2017-2019: Erfaringer med fysisk renovering - arkitektur, socialt liv og omdømme". BUILD Rapport. Polyteknisk Boghandel og Forlag.

Bergsli, Heidi og Gro Sandkjær Hanssen. 2017. "Byrom for alle?: Urbane offentlige rom i et demokratiperspektiv". *Plan 49* (01): 40–43.

Castells, Manuel. 2000. "Materials for an Exploratory Theory of the Network Society1". *The British Journal of Sociology* 51 (1): 5–24.

Castells, Manuel. 2012. "Space of Flows, Space of Places: Materials for a Theory of Urbanism in the Information Age". I *Comparative Planning Cultures.*, af Bishwapriya Sanyal, 45–63. Hoboken: Taylor and Francis.

Cresswell, Tim. 2004. "Defining Place". I *Place: a short introduction*, 1–14. Short introductions to geography. Malden, MA: Blackwell Pub.

Danmarks Almene Boliger. "Hvem er på ghettolisten 2020?" Danmarks Almene Boliger. Set 19. maj 2021. <https://bl.dk/politik-og-analyser/temaer/hvem-er-paa-ghettolisten/>

Deakin, Hannah og Kelly Wakefield. 2014. "Skype Interviewing: Reflections of Two PhD Researchers". *Qualitative Research* 14 (5): 603–16.

Det Boligsociale Danmarkskort. "Helhedsplan Vangkvarteret Holbæk Kommune". Set 20. maj 2021. <http://www.boligsocialkort.dk/#helhedsplan/2276>

Flyvbjerg, Bent. 2006. "Five Misunderstandings About Case-Study Research". *Qualitative Inquiry* 12 (2): 219–45.

Frederiksen, Morten. 2014. "Mixed methods-forskning - fra praksis til teroi". I *Mixed methods-forskning: principper og praksis*, redigeret af Morten Frederiksen, Peter Gundelach og Rikke Skovgaard Nielsen. København: Hans Reitzel.

Gehl, Jan. 2017. *Livet mellem husene*. 7. udg. København: Arkitektens forlag.

Gehl, Jan og Birgitte Svarre. 2013. "2. WHO, WHAT, WHERE?" I *How to Study Public Life*. Washington: Island Press.

Gudmand-Høyer, Sidse Martens. 2020. "Livtag med 1960'ernes og 1970'ernes almene boligområder". I *Gentænk byen*, redigeret af Gertrud Jørgensen, Lars Winther, Ellen Højgaard Jensen, Michael Nørgaard, Kamilla Stener Møller og Sara Folvig, 93–98. Dansk Byplanlaboratorium.

Hajer, Maarten A. og Arnold Reijndorp. 2001. *In search of new public domain: analysis and strategy*. Rotterdam: NAi Publishers.

Hansen, Erik Jørgen og Bjarne Hjorth Andersen. 2013. *Et sociologisk værktøj: introduktion til den kvantitative metode*. Kbh.: Hans Reitzel.

Holbæk Kommune, a. "Kystlivscenter". Oplev Holbæk Havn. Set 3. juni 2021a. <http://www.xn--oplevelvholbkhavn-8ib.dk/kystlivscenter/>

Holbæk Kommune, b. "Sundheds- og rehabiliteringsindsatser". Holbæk Kommune, Sundhedsindsatser. Set 31. maj 2021b. <https://holbaek.dk/borger/sundhed/sundhedscenter/sundhedsindsatser>.

Holbæk Kommune og Lejerbo. 2019a. "Bilag 9: Agervang et område i positiv udvikling".

Holbæk Kommune og Lejerbo. 2019b. "Udviklingsplan for Agervang: Agervang, porten til Fælleden (arbejdstitel)". Bolig- og Planstyrelsen [tidl. Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen].

Jacobs, Jane. 1992. "Part Two: The Conditions for City Diversity". I *The death and life of great American cities*, Vintage Books ed, 143–239. New York: Vintage Books.

Jensen, Hanne Louise og Mia Arp Fallov. 2014. "Mentale kort". I *Introduktion til mapping-metoder*, redigeret af Anja Jørgensen og Hanne Louise Jensen, 31–43.

Kvorning, Jens. 2013. "Tæt og integreret forstad". I *Fremtidens forstæder*, redigeret af Jan Albrechtsen, Hans Peter Svendler, Astrid Bruus Thomsen og Dan A. Marmorstein, 30–47. Copenhagen: Bogværket : Realdania.

Lejerbo. "Beboerinfo". Agervang, Engvang Afdeling 166-0. Set 20. maj 2021. <https://afd166-0.lejerbo.dk/beboerinfo>

Löfgreen, Orvar. 2015. "First we take Manhattan, then we take Berlin: Branding the Experience City". I *Fun City*, redigeret af G. Marling og M. Zarlang, 74–99. Copenhagen: Arkitekten Forlag.

Massey, Doreen. 1994. "A Global Sense of PPlace". I *Space, Place, and Gender*, NED-New edition, 146–56. University of Minnesota Press.

Melgaard, Bente. 2018. "Den planlagte og den levede forstad: En arkitektur-antropologisk søgen efter udveksling mellem forstadens enklaver". Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter. 2014. "Analyse: Segregering i de fire største danske byområder".

Nielsen, Tom, Sidse Martens Gudmand-Høyer, Mogens Andreassen Morgen, Jannie Rosenberg Bendsen og Simon Ostenfeld Pedersen. 2019. "Arkitektonisk kulturarv i Agervang: Værdisætning af socialt udsatte almene boligområder". Arkitektskolen Aarhus.

Pedersen, Ove Kaj. 2011. "Byerne og globalisering". *Byplan* 63 (2): 38–46.

Porta, Sergio, Emanuele Strano, Valentino Iacoviello, Roberto Messori, Vito Latora, Alessio Cardillo, Fahui Wang og Salvatore Scellato. 2009. "Street Centrality and Densities of Retail and Services in Bologna, Italy". *Environment and Planning B: Planning and Design* 36 (3): 450–65.

Powell, Kimberly. 2010. "Making Sense of Place: Mapping as a Multisensory Research Method". *Qualitative Inquiry* 16 (7): 539–55.

Regeringen. 2018. "Aftale mellem regeringen (Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti) og Socialdemokratiet, Dansk Folkeparti og Socialistisk Folkeparti om: Initiativer på boligområdet, der modvirker parallelsamfund".

Sassen, Saskia. 2005. "The Global City. Introducing the Concept". *Brown Journal of World Affairs* XI (2): 27–43.

Severin, Majbritt C., Sanne L. Clement og Ditte Shamshiri-Petersen. 2020. "Device-effekter i web surveys - Har variationer i brugen af PC, smartphone og tablet betydning for surveykvaliteten?" *Metode & Forskningsdesign*, nr. 3: 56–82.

Sidesporet. "Filmtorvet". Sidesporet - Kunst og kultur. Set 3. juni 2021. <https://www.sidesporet.dk/filmtorvet/>

Skov, Henrik. 2014. "Kortbaseret visualisering". I *Introduktion til mapping-metoder*, redigeret af Anja Jørgensen og Hanne Louise Jensen, 113–24.

Stender, Marie og Mette Mechlenborg. 2020. "Om at bo i et 'hul' i Danmarkskortet – mediehistorier og beboeroplevelser i de særligt udsatte boligområder". Det Kongelige Danske Kunstakademis Skoler for Arkitektur, Design og Restaurering, Arkitektskolen, København.

Thagaard, Tove. 2013. "Innsamling av data - intervju og relasjoner i felten". I *Systematikk og innlevelse en innføring i kvalitativ metode*, 95–122. Bergen: Fagbokforl.

Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen. 2019. "Notat om dispensationsansøgning, jf. almenboliglovens § 168 a, stk. 4, for boligområdet Agervang, Holbæk Kommune".

Transport- og Boligministeriet. 2020. *Redegørelse om parallelsamfund 2020*.

Ungholbæk. "HGL - HOLBÆKS GRØNNE LUNGE". Set 31. maj 2021. https://ungholbaek.dk/index.php?open=56637&menu_id=207

Valentine, Gill. 2008. "Living with Difference: Reflections on Geographies of Encounter". *Progress in Human Geography* 32 (3): 323–37.

Zukin, Sharon. 2009. "Destination Culture: How Globalization makes all Cities Look the Same". *Inaugural Working Paper series* 1 (1): 1–26.